

GEENIMUUNTELU RISKINÄ

Analyysi Euroopan parlamentin geenimuuntelukeskusteluista

Anna Silvola

Pro gradu -tutkielma

valtio-oppi

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian
laitos

Jyväskylän yliopisto

kevät 2018

TIIVISTELMÄ

GEENIMUUNTELUN RISKINÄ

Analyysi Euroopan parlamentin geenimuuntelukeskusteluista

Anna Silvola

valtio-oppi

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Pekka Korhonen

Kevät 2018

sivumäärä: 74

Tutkielma käsittelee Euroopan parlamentin geenimuuntelukeskusteluja. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten parlamentin täysistuntopöytäkirjoissa pyritään muokkaamaan geenimuuntelun riskin käsitettä.

Analyysimenetelmäksi on valittu Chaïm Perelmanin ja Stephen Toulminin argumentaatiomallit. Tutkimuksen aineiston muodostaa Euroopan parlamentin geenimuuntelukeskustelut vuosilta 1999–2015, joista tutkimukseen on valittu kahden EU:n geenimuuntelupolitiikan kannalta keskeisimmän lainsäädäntöprosessin täysistuntopöytäkirjat.

Tutkimusnäkökulmana tutkielmassa on Ulrich Beckin modernin riskin käsite. Beckin muotoilema moderni riski on tietoriippuvainen. Jotta riski tunnistetaan yhteiskunnallisesti ja poliittisesti, se täytyy määritellä kielellisesti ja tiedon avulla. Myös riskien kausaalisuhde on yleensä kuviteltava, koska modernit riskit eivät ole enää havaintokykyämme puitteissa. Modernit riskit ovat modernin tuotoksia ja teknologian kehittyminen lisää riskien monimutkaisuutta.

Euroopan parlamentin geenimuuntelukeskusteluissa riskiä pyritään korostamaan ja minimoimaan erityisesti tieteelliseen tietoon ja asiantuntijuuteen liittyvällä argumentaatiolla. Geenimuuntelu pyritään esittämään myös kehityksen jatkumona, jolloin se on osa teknologian voittokulkua. Toisaalta geenimuuntelun argumentoidaan olevan samaa jatkumoa kuin aiemmat ruokakriisit. Myös eettiset kysymykset, luonto ja luonnollisuus ovat aiheita keskusteluissa.

Geenimuuntelun riskinhallintapolitiikassa korostuvat vastuu, valinnanvapaus ja kansalaisten mielipide. Tutkielman tuloksista voidaan päätellä, että EU:n geenimuuntelupolitiikkaan vaikuttavat useat eri asiat ja tahot. Parlamentin keskusteluista on nähtävissä sekä ulkoiset vaatimukset geenimuuntelun sääntelyn vähentämisestä että kansalaisten vaatimukset sääntelyn tiukentamisesta.

Avainsanat: Euroopan parlamentti, riski, geenimuuntelu, riskinhallinta, argumentaatio

Sisällys

1. JOHDANTO.....	2
1.1. Tutkimuskysymys.....	3
1.2. Tutkimuksen aineisto ja aikaisempi tutkimus.....	3
2. PARLAMENTIN ARGUMENTAATION TUTKIMUS.....	11
2.1. Euroopan parlamentti kansan edustajana.....	11
2.2. Argumentaation tutkimus Perelmanin ja Toulminin avulla.....	14
2.3. Argumentaation lähtökohdat.....	16
3. RISKI.....	18
3.1. Beckin modernit riskit	21
3.2. Refleksiivinen modernisaatio.....	23
4. RISKIARGUMENTAATIO.....	25
4.1. Geenimuuntelua puolustavat puheenvuorot.....	25
4.1.1. Tieteellinen tieto.....	25
4.1.2. Kehitys, potentiaali ja normaali	28
4.2. Geenimuuntelua vastustavat puheenvuorot	33
4.2.1. Tiede ja asiantuntijuus.....	34
4.2.2. Etiikka	41
4.2.3. Suuryritykset ja historia	45
5. RISKINHALLINTAPOLITIIKKA	48
5.1. Vastuu	48
5.2. Talous ja valinnanvapaus.....	51
5.3. Kansan mielipide ja demokratia	55
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	65
LÄHTEET	69

1. JOHDANTO

Geenimuunneltu organismi tarkoittaa Euroopan unionin määritelmän mukaan organismia, pois lukien ihmiset, jossa geneettistä materiaalia on muutettu tavalla, joka ei tapahdu luonnollisesti lisääntymisen seurauksena ja/tai luonnollisessa geenien rekombinaatiossa. Geenitekniikka on biotekniikan haara, joka tarkoittaa eliöiden geenien muuntelua ja siinä käytettyjä menetelmiä. EU:ssa on laaja ja muuhun maailman verrattuna tiukka geenimuuntelua sääntelevä lainsäädäntö. Geenimuunneltujen organismien viljely vahvistetaan keskitetyn EU-systeemin kautta. EU:n valtuutusproseduurin tarkoituksena on suojella terveyttä ja ympäristöä, samalla turvaten valtuutettujen GMO-tuotteiden vapaa liikkuvuus unionissa. (Euroopan komissio, 2018)

Geenitekniikka on syntynyt vuonna 1973, kun Yhdysvaltalainen laboratorio onnistui siirtämään geenin lajista toiseen. 1980-luvulla sitä alettiin hyödyntää teollisuudessa, ensin lääke- ja sitten kemianteollisuudessa. Geenitekniikan sääntely aloitettiin EU:ssa 1990-luvulla. Joachim Scholdererin (2005, 264) mukaan, tätä ennen keskustelua geenitekniikasta ja geenimuunnelluista organismeista kävivät lähinnä tutkijat keskenään. Euroopan unionin geenimuuntelupolitiikassa on ollut kaksi vaihetta, jolloin GMO-lainsäädäntöä on uudistettu. Ensimmäisen taustalla oli vuosina 1998–2003 voimassa ollut GMO-tuotteiden ”moratorium”, jolloin uusia muuntogeenisiä organismeja ei hyväksytty markkinoitavaksi. Tämä johtui siitä, että haluttiin odottaa uuden lainsäädännön valmistumista. Hyväksymistauon aikana uudistettiin avoimen käytön direktiivi ja luotiin säädökset muuntogeenisten elintarvikkeiden ja -rehujen tuotehyväksynnästä, merkinnästä ja jäljitettävyydestä (Maa- ja metsätalousministeriön työryhmä, 2005). Toinen suuri geenimuuntelun sääntelyn lainsäädännöllinen uudistus aloitettiin vuonna 2010. Tällöin Euroopan komissio julkaisi jäsenvaltioiden pyynnöstä ehdotuksen direktiivin 2001/18/EY muuttamiseksi. Ehdotuksen tarkoituksena oli taata jäsenvaltioille laajempi oikeusperusta, jolla ne voisivat päättää muuntogeenisten organismien viljelystä alueellaan. Muutoksen ansiosta jäsenvaltiot voivat nykyään rajoittaa tai kieltää geenimuunneltujen organismien viljelyn alueellaan ilman Efsan tukemia suojalausekkeita. (Euroopan komissio, 2015)

Geenimuuntelu on kiistelty aihe ja Euroopassa geenimuuntelu mielletään usein luonnottomaksi. Geenimuuntelu voidaan nähdä myös tulevaisuuden tekniikkana, jonka avulla maailman ruokaturva voidaan taata. Euroopan unionin suhtautuminen geenitekniikkaan ja erityisesti geenimuunneltujen organismien viljelyyn on poikennut

useiden muiden valtioiden, esimerkiksi Yhdysvaltojen ja Brasilian politiikasta. Geenimuunnellun ruoan ei ole tieteellisesti todettu aiheuttavan haittaa ihmisille, mutta EU:ssa erityisesti kansalaiset ovat suhtautuneet geenimuunneltuihin organismeihin ja ruokaan epäillen.

1.1. Tutkimuskysymys

Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ovat Euroopan parlamentin geenimuuntelukeskustelut vuosilta 1999–2015. Tutkimuskysymykseni on, miten parlamentin täysistuntopöytäkirjoissa pyritään muokkaamaan geenimuuntelun riskin käsitettä. Kyse on siis siitä, miten geenimuuntelun riskistä ja riskin avulla argumentoidaan. Tämä luo kuvan Euroopan parlamentin geenimuuntelukeskusteluista ja geenimuuntelupolitiikan muodostumisesta parlamentissa. Euroopan parlamentin täysistuntopöytäkirjoissa kyse on parlamentaarista debattia. Keskustelujen puheenvuoroissa pyritään vakuuttamaan kuulijat ja luomaan toiminta-alttiutta. EU:n geenimuuntelupolitiikkaa on erityisen mielenkiintoista tutkia parlamentin keskustelujen kautta, koska parlamentti edustaa kansalaisia ja EU:n kansalaiset ovat suhtautuneet geenimuunteluun epäillen.

Lähestyn aineistoani Ulrich Beckin (1992) riskin käsitteen näkökulmasta. Beck katsoo modernien riskien olevan yhteiskunnallisesti ja tiedon kautta rakentuneita. Tämä tarkoittaa, että riski on käsitteellisesti muokattavissa. Beck näkee modernit riskit uudenaikaisina, ne eivät ole enää ajallisesti ja paikallisesti rajattavissa. Ne eivät myöskään välttämättä ole havaintokykyämme puitteissa. Tämä tarkoittaa, että modernien riskien tunnistamisessa ja muotoilussa asiantuntijoilla ja tieteellä on suuri rooli (Beck 1992, 21). Geenimuuntelu on tekniikkana ja riskinä erittäin tieto- ja asiantuntijariippuvainen. Tämän vuoksi Beckin riskin käsite on toimiva lähestymistapa geenimuuntelukeskusteluun.

1.2. Tutkimuksen aineisto ja aikaisempi tutkimus

Keskityn tutkimuksessa viiteen eri parlamentin keskusteluun, jotka ovat osa kahta eri lainsäädäntöprosessia. Keskustelut vuosilta 1999, 2000 ja 2001 käsittelevät direktiivin 90/220/EEC muuttamista. Kyseessä on direktiivi geneettisesti muunneltujen organismien tarkoituksellisesta levittämisestä ympäristöön. Lainsäädäntöprosessissa direktiivi kumottiin ja sen tilalle säädettiin uusi direktiivi 2001/18/EC, joka on edelleen voimassa. Asiasta käytiin

kolme täysistuntokäsittelyä parlamentissa. Direktiivin tarkoituksena on tehostaa geenimuunneltujen organismien tarkoituksellista levittämistä ja lupien antamista. Direktiivissä myös rajoitetaan luvan voimassaoloaika kymmeneen vuoteen. Lisäksi siinä säädetään geenimuunneltujen organismien pakollisesta seurannasta. Direktiivissä säädetään useiden seurantajärjestelmien käyttöönotosta, muun muassa geenimuunneltujen organismien levittämisen ympäristöriskien arvioinnista tapauskohtaisesti. (EUR-Lex 2017) Valitsin kyseisen lainsäädäntöprosessin keskustelut aineistokseni, koska kyseinen direktiivi on yksi EU:n geenimuuntelupolitiikan kulmakivistä. Lisäksi keskustelu edustaa EU:n geenimuuntelupolitiikan alkuvaihetta. Voin siis nähdä, miten keskustelu vuosien saatossa mahdollisesti muuttuu.

Aineistoni kaksi muuta keskustelua ovat vuosilta 2011 ja 2015. Ne käsittelevät jäsenvaltioiden mahdollisuutta rajoittaa muuntogeenisten kasvien viljelyä tai kieltää se alueellaan. Valitsin nämä keskustelut, koska ehdotuksen sisältö poikkeaa Euroopan unionin yleisestä linjasta. Kyseessä on siis ehdotus, jolla Euroopan unioni luovuttaisi päätäntävaltaa jäsenvaltioille. Ehdotus hyväksyttiin, ja direktiiviä 2001/19/EC muutettiin siltä osin, että se nykyään mahdollistaa jäsenvaltioiden kieltää tai rajoittaa GMO-viljelyä alueellaan. Kun vuosien 1999–2001 keskustelut käsittelevät EU:n geenimuuntelupolitiikkaa yleisesti, vuosien 2011 ja 2015 keskustelut voidaan nähdä EU:n GMO-politiikan erityistapauksena. Niissä käsitellään sitä, kenen tulisi tai kenellä on oikeus päättää GMO-viljelystä. Nämä kaikkiaan viisi keskustelua siis antavat kattavan kuvan Euroopan parlamentin geenimuuntelukeskusteluista. Ensimmäisessä lainsäädäntöprosessissa geenimuuntelu riskin määrittely on keskeistä, kun taas toisessa lainsäädäntöprosessissa muotoillaan sopivaa riskinhallintapolitiikkaa.

Euroopan parlamentin täysistunnoissa edustajalla on oikeus käyttää puheenvuoroja omalla äidinkielellään. Puheenvuorot simultaanitulkataan edustajille. Parlamentin pöytäkirjoista otetut lainaukset ovat pöytäkirjojen englanninkielisistä käännöksistä, koska vuoden 1999 pöytäkirja oli saatavilla vain kokonaan englanniksi. Selkeyden vuoksi päätin ottaa kaikki lainaukset englanniksi alkuperäisten esityskieliin sijaan. Parlamentin täysistuntokeskustelut käännettiin kaikille EU:n virallisille kielille vuoteen 2011 saakka. Vuoden 2015 keskustelun pöytäkirjaa ei siis ole käännetty kokonaan englanniksi, vaan puheenvuorot ovat pöytäkirjoissa vain niiden alkuperäisillä esityskielillä. Niissä kohdissa, joissa olen kokenut alkuperäisen sanamuodon erittäin tärkeäksi, olen ottanut lainauksen sen alkuperäisellä esityskielellä ja kääntänyt sen alaviitteessä suomeksi.

Ketkä geenimuuntelusta keskustelevat? Aineistoni kattaa neljä Euroopan parlamentin istuntokautta. Nämä ovat vuosina 1994, 1999, 2009 ja 2014 alkaneet istuntokaudet. Olen jaotellut keskusteluita lainsäädäntöprosesseittain, eli vuosien 1999, 2000 ja 2001 keskustelut yhdessä ja vuosien 2011 ja 2015 keskustelut yhdessä. Tämän jaon sisällä ei ole suuria muutoksia parlamentin ryhmien koossa, eikä jäsenvaltioiden määrässä. Ryhmissä on koko tarkastelujakson aikana muutamia pieniä muutoksia. G/EFA eli Vihreät / Euroopan vapaa allianssi -ryhmä on perustettu vuonna 1999. Sen edeltäjä on parlamentissa ollut G eli Euroopan parlamentin Vihreä ryhmä. ECR-ryhmä, eli Euroopan konservatiivien ja reformistien ryhmä on perustettu vasta vuonna 2009, joten sitä ei ole näkyvissä ollenkaan ensimmäisessä taulukossa. Toisaalta sen edeltäjänä pidetään UEN-ryhmää, eli Unioni kansakuntien Euroopan puolesta -ryhmää. Tämä perustuu siihen, että molemmat ryhmät edustavat euroskeptisiä konservatiiveja. TGI eli Technical Group of Independents -ryhmä oli koossa vuoteen 2001 asti, siksi sitä ei ole enää toisessa taulukossa. Käytän työssäni lyhenteitä parlamentin jäsenten ryhmistä ja heidän edustamistaan jäsenvaltioista. Edustajan nimen yhteydessä sulkeissa on ensiksi ilmoitettu edustajan ryhmä ja sen jälkeen jäsenvaltio. Oheisessa taulukossa on näkyvillä ryhmien nimet ja lyhenteet, sekä puheenvuorojen jakautuminen ryhmittäin.

Taulukko 1. Puheenvuorojen jakaantuminen ryhmittäin vuosina 1999—2001

Euroopan kansanpuolueen ja Euroopan demokraattien ryhmä (EPP/ EPP-ED)	15
Euroopan parlamentin vihreä puolue / Vihreät / Euroopan vapaa allianssi -ryhmä (G/G/EFA)	12
Euroopan parlamentin sosialistien ja demokraattien ryhmä (PES)	10
Euroopan liberaalidemokraattinen puolue (ELDR)	6
Euroopan yhtyneen vasemmiston konfederaatioryhmä / Pohjoismaiden vihreä vasemmisto (EUL/NGL)	6
Unioni kansakuntien Euroopan puolesta -ryhmä (UFE/UEN)	5
Independents for a Europe of Nations/ Europe of Democracies and Diversities (I-EN/EDD)	4
Technical Group of Independents (TGI)	1
Sitoutumattomat (NI)	1
Yhteensä	60

Taulukko 2. Puheenvuorojen jakaantuminen ryhmittäin vuosina 2011 ja 2015

Euroopan parlamentin sosialistien ja demokraattien ryhmä (S&D)	17
Euroopan kansanpuolueen ryhmä (EPP)	14
Euroopan konservatiivien ja reformistien ryhmä (ECR)	12
Vihreät / Euroopan vapaa allianssi -ryhmä (G/EFA)	8
Euroopan yhtyneen vasemmiston konfедераatioryhmä / Pohjoismaiden vihreä vasemmisto (EUL/NGL)	6
Sitoutumattomat (NI)	6
Euroopan liberaalidemokraattien liiton ryhmä (ALDE)	5
Vapauden ja demokratia Eurooppa/ Vapauden ja suoran demokratian Eurooppa (EFD/EFDD)	5
Yhteensä	73

Parlamentin ryhmien voimasuhteet eivät ole radikaalisti muuttuneet tarkastelujakson aikana. Kaksi suurinta ryhmää ovat olleet koko ajanjakson ajan sosiaalidemokraatit ja Euroopan kansanpuolue. EPP on ollut parlamentin suurin ryhmä vuodesta 1999 alkaen. Vuodesta 2004 alkaen pienemmät ryhmät ovat lisänneet paikkamääräänsä, samalla kun suurimmat ryhmät, EPP-ED ja S&D, ovat hieman menettäneet paikkojaan. Nämä kaksi ryhmää ovat kuitenkin yhä vuonna 2014 selvästi kaksi suurinta paikkamääriltään. Eniten puheenvuoroja ovat käyttäneet suurten ryhmien, eli EPP-ED:n ja S&D:n/PEN:n edustajat. Paikkamäärään suhteutettuna paljon puheenvuoroja on G/EFA -ryhmällä eli Vihreät / Euroopan vapaa allianssi -ryhmällä. Tämä ei ole yllättävää, kun otetaan huomioon, että geenimuuntelu nähdään erityisesti ympäristöasiana. Ei ole yllättävää, että vihreä puolue haluaa äänensä kuuluviin asian käsittelyssä. Muuten keskustelujen puheenvuorot jakautuvat suunnilleen samassa suhteessa parlamentin paikkamäärän mukaan. Ainoastaan ALDE-ryhmä on vuosien 2011 ja 2015 keskusteluissa aliedustettuna suhteessa paikkamääräänsä.

Taulukot 3. ja 4. Puheenvuorojen jakaantuminen edustajan jäsenvaltion mukaisesti.

1999-2001	
Saksa	12
Iso-Britannia	9
Hollanti	8
Ranska	7
Tanska	5
Italia	4
Irlanti	4
Ruotsi	4
Espanja	3
Kreikka	2
Portugali	1
Suomi	1
Yhteensä	60

2011 ja 2015	
Saksa	8
Puola	7
Iso-Britannia	6
Italia	5
Ranska	5
Itävalta	5
Espanja	4
Hollanti	4
Belgia	4
Tanska	3
Unkari	3
Kroatia	3
Tšekki	2
Portugali	2
Romania	2
Ruotsi	2
Liettua	2
Bulgaria	1
Kreikka	1
Slovakia	1
Kypros	1
Suomi	1
Irlanti	1
Yhteensä	73

Taulukoista 3 ja 4 nähdään puheenvuorojen jakaantuminen jäsenvaltioiden välillä. EU:n laajentuminen näkyy uusien jäsenvaltioiden mukaantulona keskusteluun. Ainoa kesken lainsäädäntöprosessin unioniin liittynyt jäsenvaltio on Kroatia. Se liittyi Euroopan unioniin vuonna 2013. Lähes kaikkien jäsenvaltioiden edustajat ovat ottaneet osaa keskusteluihin. Latvia, Viro, Malta, Slovenia ja Luxemburg ovat ainoat jäsenvaltiot, joiden edustajat eivät käytä puheenvuoroja ollenkaan. Suuria yllätyksiä ei puheenvuorojen jakaantumisessa jäsenvaltioittain ole. Saksa on erittäin hyvin edustettuna kaikissa keskusteluissa. Sen sijaan Ranska on edustettuna yllättävän vähän. Eurostatin maataloustuotannon tilastojen mukaan suurin maatalouden tuotantosektorin tuotanto euroissa mitattuna on vuonna 2015 ollut Ranskalla, sen jälkeen Italialla, Saksalla, Espanjalla ja Isolla-Britannialla (Eurostat 2016). Koska Ranska on suuri viljelijämaa, olisi ollut odotettavaa, että ranskalaiset edustajat mahdollisesti osallistuisivat keskusteluun enemmänkin. Puola on liittynyt unioniin vuonna 2004 ja sen edustajat käyttävätkin paljon puheenvuoroja vuosien 2011 ja 2015

keskusteluissa. Puolassa on paljon pienviljelijöitä, joten useissa puheenvuoroissa puolustettiin jäsenvaltioiden mahdollisuutta kieltää GMO-viljely alueellaan, jotta Puolan pientilat voivat jatkaa GMO-vapaata toimintaansa.

Geenimuuntelupolitiikkaa ja -keskustelua on tutkittu suomalaisissa pro gradu -tutkielmissa aiemminkin. Esimerkiksi Ida Pasanen (2017) on tutkinut EU:n geenimuuntelupolitiikkaa tutkielmassaan *Member states rejecting 'Frankenstein Food' : A principal-agent analysis of the policy process that led to the possibility to ban the cultivation of GMOs*. Tutkimuksessaan Pasanen etsii syitä komission tekemälle ehdotukselle jäsenvaltioiden mahdollisuudesta kieltää GMO-viljely alueellaan. Hän katsoo, että komissiolla on aiemmin ollut intressi maksimoida toimivaltansa ja edistää Euroopan yhdentymistä. Komission ehdotus jäsenvaltioiden omasta päätösvallassa GMO-viljelyyn oli vastoin näitä intressejä. Pasanen katsoo, että ehdotuksen vastaintuitiivisuudelle voi olla löydettävissä useita syitä. Esimerkiksi EU-vastaisten liikkeiden nousu voi vaikuttaa komission toimiin. Voi siis olla, että komissio ei pyri maksimoimaan toimivaltaansa tilanteessa, jossa se vaistoa suurta vastustusta. Koska euroskeptismin lisäksi vallalla oli myös GMO-vastustusta, komission tekemä ehdotus oli komission itsensä kannalta rationaalisin vaihtoehto. Toisaalta Pasanen mukaan voi myös olla mahdollista, että komission intressit ovat muuttuneet. (Pasanen 2017, 86-87)

Geenimuuntelupolitiikan tutkimusta on yleisesti tehty melko vähän. Geenimuuntelukeskustelua käsitteleviä artikkeleja on kirjoitettu pääasiassa Euroopan ja Pohjois-Amerikan näkökulmista. Myös suurin osa kirjoittajista on lähtöisin näiltä alueilta. Vaikuttaa siis siltä, että keskustelua geenimuuntelupolitiikasta käyvät pääasiassa eurooppalaiset ja pohjois-amerikkalaiset, vaikka suurin osa GMO-viljoista viljellään Etelä-Amerikassa ja Intiassa. Geenimuuntelukeskustelua puolesta ja vastaan -argumenttien kautta on tutkittu aiemminkin. Esimerkiksi Guy Cook (2004) on tutkinut teoksessaan *Genetically Modified Language: the discourse of arguments for GM crops and food* poliitikkojen, GMO-yritysten, toimittajien ja tutkijoiden geenimuuntelukeskustelua kielitieteiden näkökulmasta. Cook on erottanut useita erilaisia keskustelussa usein toistuvia fraaseja, joita käytetään sekä puolustamaan että vastustamaan geenimuuntelua. Käytän Cookin teosta parlamentin argumentaation analyysin tukena. Veikko Launis (2003) on tutkinut geeniteknologiaan liittyviä eettisiä kysymyksiä teoksessaan *Geeniteknologia, arvot ja vastuu*. Launis keskittyy käsittelemään geenietiikkaa, joka on kehittynyt tarkastelemaan geeniteknologian eettisiä ongelmia (Launis 2003, 13-14). Launin mukaan geeniruoka on vain yksi, tosin eniten

esillä oleva, geenitekniikan ja -etiikan aihe. Lisäksi keskustelua käydään esimerkiksi lisääntymisteknologiasta ja geenitekniikan sopivuudesta hoitokäyttöön. Oman lukunsa muodostavat eläinten, kasvien ja luonnon geneettiseen monimuotoisuuteen liittyvät kysymykset. (Launis 2003, 18-20)

Euroopan parlamentilla on tärkeä rooli EU:n geenimuuntelupolitiikassa. Esimerkiksi Charlotte Burns korostaa parlamentin roolia artikkelissaan *How and When Did We Get Here? An Historical Institutional Analysis of EU Biotechnology Policy* (2012). Hän on tutkinut historiallis-institutionaalisen lähestymistavan avulla, miten menneisyys vaikuttaa nykyisiin tapahtumiin. Tämän avulla Burns tarjoaa selityksiä valittuun politiikkaan. Burns mukaan GMO-lainsäädäntöprosessin aikaiset tapahtumat, kuten esimerkiksi EU:n laajentuminen vuonna 1995, ovat muokanneet EU:n geenimuuntelupolitiikkaa. GMO-politiikkaan ovat vaikuttaneet myös institutionaaliset päätökset. Näitä on esimerkiksi se, että Euroopan komission ympäristön pääosasto valittiin ensimmäisen GMO-lainsäädäntöehdotuksen 90/220 suunnittelijaksi. Burns katsoo, että EU:n GMO-politiikka on hyvin urautunutta, eli sen suuntaa on hankala muuttaa. (Burns 2012, 340-343) EU:n GMO-politiikan suuntaan on vaikuttanut Burns mukaan myös Maastrichin sopimus. Sopimuksen myötä Euroopan parlamentin valta kasvoi, kun yhteispäätösmenettely otettiin käyttöön vuonna 1993. Parlamentti onkin käyttänyt valtaansa bioteknologian säätelyssä, se esimerkiksi 1995 hylkäsi ehdotuksen direktiivistä, joka koski bioteknologisten keksintöjen laillista suojaa. Burns näkemyksen mukaan Euroopan parlamentin vallan kasvaminen on tarjonnut liittolaisen niille tahoille, jotka kannattavat prosessiperustaista lähestymistapaa GMO-säätelyyn. (Burns 2012, 349-350)

Patricia Stapleton (2016) on korostanut historian merkitystä EU:n geenimuuntelupolitiikan muotoutumisessa artikkelissaan *From Mad Cows to GMOs: The Side Effects of Modernization*. Hän on muotoillut poliittisen ja kulttuurisen kontekstin, jossa GMOt saapuivat Euroopan unioniin. Tämän kontekstin avulla hän pyrkii selittämään nykyistä ja valittua politiikkaa (Stapleton 2016, 517). Kun EU:n GMO-lainsäädäntöä valmisteltiin, käynnissä ja ajankohtaisia olivat sekä Belgian dioksiini-saastuneet kanat ja kananmunat että hullunlehmäntautiepidemia. Tapauksissa paljastui viranomaisten virhearviointeja ja kaupalliset intressit oli asetettu kansalaisten huolien edelle. Stapletonin mukaan nämä skandaalit opettivat eurooppalaisille politikoille läksyn: virheet voivat johtaa ulosäänestykseen tai jopa rikossyytteisiin. (Stapleton 2016, 527) Stapleton näkee myös ratkaisevana sen, että Ranskassa HIV-saastumisen oikeudenkäynnit sattuiivat samaan aikaan,

kun EU kävi ensimmäisiä debatteja GM-organismien hyväksymisestä markkinoille. Tämän hän uskoo vaikuttaneen neuvoston ja parlamentin jäsenten äänestyskäyttäytymiseen. Kyseessä on siis oman aineistoni ensimmäinen keskustelu, eli vuoden 1999 keskustelu. Stapleton argumentoi, että kriisien seurauksena poliitikot alkoivat 90-luvun terveys- ja ruokakriisien jälkeen siirtää poliittista vastuuta viranomaisille EU:n ja jäsenvaltioiden tasolla. (Stapleton 2016, 527-528)

Myös ennaltavarausperiaatetta on käsitelty tutkimuksissa. Esimerkiksi Grace Skogstad (2011) on tutkinut EU:n geenimuuntelupolitiikkaa artikkelissaan *Contested Accountability Claims and GMO Regulation in the European Union*. Hän esittää, että EU valitsi ennaltavarausperiaatteeseen perustuvan politiikan GMO-sääntelyyn historiansa vuoksi. Myös Yves Tiberghienin artikkelissa *Competitive Governance and the Quest for Legitimacy in the EU: the Battle over the Regulation of GMOs since the mid-1990s* (2009, 389), EU mainitaan globaalina ennaltavarausperiaatteen supervaltana. Näin on Tiberghienin mukaan erityisesti GM-organismien tapauksessa (Tiberghien 2009, 389).

Tutkimustani varten olen käynyt laajasti läpi EU:n geenimuuntelupolitiikkaa käsitteleviä artikkeleita ja kirjallisuutta. Oma aihettani, eli Euroopan parlamentin geenimuuntelukeskusteluja, käsittelevää tutkimusta ei ole löytynyt. EU:n geenimuuntelupolitiikkaa käsittelevät artikkelit ovat siis keskittyneet EU:n politiikkaan kokonaisuutena, tai neuvoston ja komission rooliin. Näin on siitä huolimatta, että aiemmissä tutkimuksissa parlamentin rooli GMO-politiikan muotoutumisessa on tunnistettu. Siksi argumentaatioanalyysi parlamentin täysistuntokeskusteluista tarjoaa puuttuvan osan EU:n GMO-politiikan kokonaiskuvan hahmottamiseksi.

2. PARLAMENTIN ARGUMENTAATION TUTKIMUS

Tässä tutkimuksessa tutkimuksen kohteena ovat Euroopan parlamentin täysistuntokeskusteluissa esitetyt puheenvuorot ja niiden argumentaatio. Täysistunnon puheenvuoroissa kyse on parlamentaarista debatista. Käsittelen tässä luvussa Euroopan parlamenttia, parlamentaarista keskustelua, sekä työni metodia, argumentaation tutkimusta. Kari Palonen (2012) on tutkinut parlamentarismia retorisena politiikkana. Nojaan suurelta osin hänen ajatteluunsa parlamentarismien käsittelyssä.

2.1. Euroopan parlamentti kansan edustajana

Euroopan parlamentti on tärkeä eurooppalaisen politiikan näyttämö. Euroopan parlamentti on ainoa toimielin EU:ssa, jonka jäsenet valitsee suoraan kansa. Parlamentti on neuvoston ohella unionin keskeinen lainsäätävä. Parlamentin valta ja asema ovat vahvistuneet 1990-luvulta lähtien. Lissabonin sopimus vuonna 2007 teki parlamentista budjettivallan käyttäjän neuvoston kanssa. Myös parlamentin päätäntävalta lisääntyi sopimuksen myötä, sillä aiempaa useammista asioista päätetään tavallisessa lainsäätämisyksityksessä. Se tarkoittaa yhteispäätöksiä neuvoston kanssa. Yhteispäätökset tarkoittavat myös sitä, että komissio ja neuvosto joutuvat huomioimaan parlamentin näkemyksen lainvalmistelun alusta lähtien. (Ruonala 2011, 44-46)

Parlamentarismi on käsitteenä kiistelty. Esimerkiksi Palonen on käsitellyt parlamentarismien käsitteen ymmärrystä ja muodostanut parlamentarismien retorisen uudelleentulkinnan. Edustaminen on tärkeä osa Palosen parlamentaarisen politiikan puolustusta. Palonen nojaa edustuksen osalta Frank Ankersmitin ajatteluun. Ankersmitin mukaan edustaminen muodostaa edustajan ja edustettavan poliittisesti. Ankermit katsoo myös, että poliittinen todellisuus tulee olevaksi edustamisen myötä. (Ankersmit 2002, 114-115) EU:n parlamentaarisuutta on kyseenalaistettu siksi, että Euroopan parlamentilla ei ole opposition ja hallituksen vastakkainasettelua. Parlamentti kuitenkin vahvistaa EU:n komission puheenjohtajan ja komissaarien valinnan. Parlamentilla on myös mahdollisuus antaa komissiolle epäluottamuslause ja erottaa se kokonaisuutena. Yksittäistä komissaariota parlamentti ei voi erottaa. (Ruonala 2011, 44-46) Myöskään Palonen ei näe Euroopan parlamenttia parlamentarismien malliesimerkkinä. Palonen katsoo, että Euroopan parlamentti, rajoituksista huolimatta, on kuitenkin koko ajan vahvistanut parlamentaarista valtaansa (Palonen 2012, 91).

Teija Tiilikaisen ja Claudia Wiesnerin mukaan hallituksen ja opposition vastakkainasettelun puute liittyy siihen, että ennen Lissabonin sopimusta ja yhteispäätösmenettelyn yleistymistä parlamentin vaikutustavat ovat olleet erilaiset. Käytännössä tämä tarkoitti, että parlamentin täytyi tehdä useammin kahden kolmasosan enemmistöpäätöksiä, jos se halusi vaikuttaa komissiota ja neuvostoa vastaan. Tämän myötä myös toimiminen ryhmärajojen yli oli tarpeellista. Kun yhteispäätösmenettely on yleistynyt Lissabonin sopimuksen myötä, kahden kolmasosan enemmistöpäätösten tarvetta ei ole. Myös vastakkainasettelu parlamentin ja komission sekä neuvoston välillä on hävinnyt. Sen tilalle on tullut uusia jakoja useilla eri tasoilla, esimerkiksi puolueiden, ideologioiden, kielten ja alueiden tasolla. Tämä ei kuitenkaan vielä tarkoita, että olisi kehittynyt klassinen hallitus-oppositiojako. Tiilikainen ja Wiesner katsovat, että se ei ole yksinkertaisesti tarpeellista, koska vaalit voittava puolue ei luo hallitusta. Vaalien voittajalla on kuitenkin suurin vaikutus tärkeiden paikkojen nimeämiseen. (Tiilikainen & Wiesner 2016, 303-304)

Tiilikainen ja Wiesner esittävät, että mepit yleensä kokevat itsensä vahvasti EU:n edustajiksi. Mepit näkevät usein tehtävänänsä Euroopan parlamentin kompetenssin laajentamisen ja roolin vahvistamisen. Tämä on yleistä siitä huolimatta, että parlamentissa on kasvavissa määrin myös EU-kriittisiä ja EU-skeptisiä puolueita ja ryhmiä. Useiden edustajien ja valitsijoiden välinen suhde on ainutlaatuinen, sillä keskiarvoisesti edustajat kannattavat integraatiota paljon enemmän kuin kansalaiset. Tiilikaisen ja Wiesnerin mukaan mepit ovat jo pitkään olleet EU:n puolustajia, minkä seurauksena parlamentti on toiminut unionin kehittäjänä. He näkevät parlamentin erityisesti ideoineen ja kehittäneen EU:n demokratisoimista. Tiilikainen ja Wiesner argumentoivatkin, että useassa mielessä Euroopan parlamentti toimii EU:n demokratisaation edistäjänä. Se osallistuu EU:n politisoitumiseen useilla tavoilla, esimerkiksi instituutionaalisen valtakamppailun kautta tai luomalla tietoisuutta positiivisista tai negatiivisista reaktioista EU:n politiikkaan. (Tiilikainen & Wiesner 2016, 304)

Kun analysoin parlamentin keskusteluja, mielenkiintoni kohteena ei ole niinkään ole parlamentin ryhmien välinen kamppailu, vaan kamppailu geenimuuntelun riskinhallinnasta. Geenimuuntelukeskustelussa ei myöskään ole selkeitä jakoja geenimuuntelua kannattaviin ja vastustaviin ryhmiin. Toisaalta, geenimuuntelu voidaan myös nähdä omantunnon kysymyksenä. Kuten edellä on esitetty, Euroopan parlamentissa poliittisten ryhmien välinen vastakkainasettelu ei myöskään ole ollut yhtä suurta kuin esimerkiksi Suomen eduskunnassa.

Palosen mukaan parlamentti vaaleilla vaihdettavana pysyvänä edustajistona, joka ei menetä valtaansa istuntokauden ulkopuolella tai edes hajotuksen jälkeen, on suhteellisen uusi asia. Se on vasta 1900-luvulla hyväksytty poliittisesti ja juridisesti. (Palonen 2012, 65) Sitä ennen käytössä oli pysyviä neuvottelukokouksia. Tarvittiin kuitenkin edustajan vapaa mandaatti, jotta tällaista kokousta voitiin kutsua parlamentiksi. Vapaa mandaatti on vastakohta sidotulle eli imperatiiviselle mandaatille. Se antaa täyden toimivallan edustajille ja erottaa heidät valtuutetuista. Vapaa mandaatti mahdollistaa myös väittelyn. (Palonen 2012, 66) Tiilikainen ja Wiesner katsovat, että vapaa mandaatti toimii Euroopan parlamentissa paremmin kuin useissa kansallisissa parlamentaarisisissa systeemeissä. Vaikka Euroopan parlamentin ryhmissä on vahva kuri, mepit ovat yleisesti myös paljon itsenäisempiä puolueistaan kuin kansalliset vastinparinsa. Toisaalta, itsenäisyyden negatiivisena puolena on nähtävissä se, että mepit ovat tärkeitä kohteita lobbareille. (Tiilikainen & Wiesner 2016, 303-304)

Palonen katsoo, että parlamentti on puolesta ja vastaan puhumisen pelikenttä (Palonen 2012, 240). Tällä hän korostaa parlamentaarisen retoriikan luonnetta puolesta ja vastaan puhumisena. Parlamentin retorinen ulottuvuus juontaa Palosen mukaan renessanssiin, jolloin retoriikka aktivoitui uudestaan eurooppalaisessa ajattelussa. Tähän perustuen parlamentaarisen politiikan takana voidaan nähdä olevan teoria, jonka mukaan analyyseja tilanteista ja politiikkaa koskevia esityksiä voi kunnolla arvioida vain, jos niitä tarkastelee vastakkaisista näkökulmista. Vain tällä tavalla esitysten kaikki puolet ja vaikutukset voidaan saada esiin. (Palonen 2012, 67)

Parlamentaarinen puhe ei ole vain puhetta, vaan sitä ohjaavat parlamentaarisen menettelyn säännöt. Poliittisissa kysymyksissä kenelläkään ei ole tietoa asioiden tilasta tai oikeaa näkemystä siitä, mitä asialle tulisi tehdä. Parlamentissa puhumalla voidaan käsitellä asioiden eri puolia ja esittää erilaisia vaihtoehtoja. Sen avulla voidaan myös tuoda esiin vastakkaisia argumentteja. Palosen mukaan vaihtoehtojen ja vastaväitteiden poliittinen konstruktio on ymmärrettävä metodisena periaatteena. Siitä on nähtävissä toisin tekemisen mahdollisuus, joka on politiikalle ratkaiseva. Palonen argumentoi, että poliittisissa kysymyksissä totuuteen tai järkeen vetoaminen ei vie pitkälle. Tämä johtuu retoriikan ideasta, jonka mukaan missä tahansa kysymyksessä voidaan argumentoida puolesta ja vastaan. Siksi totuus ja järki eivät riitä sulkemaan pois vaihtoehtoisia näkemyksiä. Enemmistöpäätös on siis vain ilmaisu siitä, mikä kyseessä olevassa tapauksessa on mahdollista saada laajalti hyväksytyksi. (Palonen 2012, 236-239)

Palonen muistuttaa, että parlamentaaristen debattien poliittista merkitystä ei voida yksiselitteisesti mitata. Sama pätee parlamenttien valtaan. Se määräytyy poliittisessa kamppailussa. (Palonen 2012, 93-94) Parlamentti on siis dissensuaalisen politiikan instituutio. Sen toimintaperiaate on se, että asian ymmärtäminen vaatii sen tarkastelua vastakkaisista näkökulmista. Tämä koskee esitysten heikkouksia ja vahvuuksia, sekä kiistaa siitä, mikä on heikkous ja vahvuus. (Palonen 2012, 94) Paloselle parlamentaarisuus tarkoittaa politiikan ideaalityyppiä, joka on parhaiten toteutunut parlamentaaristen instituutioiden menettelytavoissa ja poliittisten debattien käytännöissä (Palonen 2012, 181).

2.2. Argumentaation tutkimus Perelmanin ja Toulminin avulla

Parlamenttiargumenttien rakennetta ja tekniikkaa lähestyn Chaïm Perelmanin (1996) ja Stephen Toulminin (2003) argumentaatiomallien avulla. Molemmat ovat keskeisiä uuden retoriikan teoreetikkoja. He ovat vaikuttaneet keskeisesti siihen, että amerikkalaisessa ja eurooppalaisessa yhteiskuntatieteissä on herännyt uudelleen kiinnostus retoriikkaan tutkimusnäkökulmana ja käsitteenä. Perelmanin ja Toulminin teorioiden tavoitteena on argumentoivan puheen analysoiminen ja sen pätevyyden arvioiminen. (Summa 1996, 51-52)

Argumentaatiotutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on se, miten kuulijat pyritään vakuuttamaan. Perelmanin mukaan argumentaatiossa pyritään hankkimaan tai vahvistamaan yleisön hyväksyntää tai kannatusta esitetyille väitteille. Argumentaatio voidaan rinnastaa dialektiseen päättelyyn, jossa haetaan yleisesti tunnustetun nojalla hyväksyntää kiistanalaisillekin väitteille. (Perelman, 1996, 8-16) Argumentaation tehtävänä on vakuuttaa kuulijat. Usein argumentoinnissa ei tavoitella vain hyväksyntää, vaan tarkoituksena on toiminnan tai toiminta-alttiuden luominen. Sen vuoksi Perelman korostaa yleisön ja puhujan suhdetta (Perelman, 1996, 16- 21).

Tarkastelen aineiston esimerkkitapauksia käyttäen apuna Perelmanin muotoilemia argumentaatiotekniikoita. Perelmanin mukaan vakuuttamisen keinot jakaantuvat kahteen pääosaan, argumentoinnin lähtökohtiin ja argumentoinnin tekniikoihin. Puhujan tulee ottaa huomioon esityksensä yleisö, jotta argumentaatiolla olisi vaikutusta (Perelman, 1996, 28). Esisopimusten ja argumentaation tekniikan ero on, että lähtökohdat otetaan annettuina, ja argumentoinnissa käydään varsinainen väittely. Perelmanin argumentoinnin tekniikat jakautuvat sidosmuotoisiin ja erottelumuotoisiin argumentteihin. Sidosmuotoisia ovat kvasiloogiset argumentit, todellisuuden rakenteeseen nojautuvat argumentit ja todellisuuden

rakennetta määrittävät argumentit. Erottelumuotoisia ovat vastakkainasettelut ja erottelut eli dissosiaatiot. Erotteluun perustuvaa argumentointia tehdään esimerkiksi erottamalla ilmiö ja todellisuus toisistaan. Perelmanin mukaan tämä on suoraan tai välillisesti läsnä kaikissa erotteluissa. (Perelman 1996, 142) Assosiatiivisten ja dissosiativisten argumenttien avulla saadaan esiin se, mitä geenimuunteluun pyritään yhdistämään tai mistä se erotetaan riskin muokkaamiseksi. Suurin osa aineiston argumenteista on assosiatiivisia, eli geenimuunteluun pyritään yhdistämään positiivisia tai negatiivisia asioita. Käytän Perelmania analyysissä apuna yhdistämisten ja erottelujen löytämiseksi, mutta en kokenut tarpeelliseksi käyttää ja erotella Perelmanin erilaisia argumentaation tekniikkoja sen tarkemmin.

Argumentaatioanalyysin apuna käytän myös Toulminin (2003) argumentaatioteorian mallia, jossa eritellään argumentin rakenneosia ja niiden välisiä suhteita. Mallissa eristetään argumentin eri osat ja tutkitaan erityisesti argumentin oikeutuksia, jotka liittävät väitteet ja puhujan esittämät tiedot yhteen. Toulminin mukaan argumentin perusta on kolmiosainen: Aluksi on väite tai johtopäätös (claim C) ja lähtötiedot (data D), jotka ovat väitteen perusta. Oikeutus (warrant W) on se, jonka avulla siirrytään faktoista johtopäätöksiin. Oikeutus siis kertoo sen, miten johtopäätökseen on tultu. Lyhyesti sanottuna siis esimerkiksi D on C koska W. Lähtötiedot ja oikeutuksen erottaa toisistaan se, että tieto on argumentissa aina ilmaistu, kun taas oikeutus on epäsuora. (Toulmin 2003, 90-92)

Näiden kolmen osan lisäksi on erotettavissa myös kolme muuta osaa. Nämä ovat varaukset (rebuttals R), tarkennus (qualifier Q) ja taustatuki (backing B). Kaikki nämä kolme liittyvät oikeutuksiin. Oikeutukset ovat erilaisia, osa on välttämättömiä ja osa todennäköisyyksiä tai arvioita. Tämän vuoksi argumentti voi tarvita varauksia ja tarkennuksia. Tarkennus kuvaa sitä astetta tai voimaa, jolla lähtötiedot ovat siirrettävissä väitteeksi oikeutuksen nojalla. Varaukset taas viittaavat olosuhteisiin, joissa oikeutuksen yleinen hyväksyntä ei ole voimassa. Varaukset ja tarkennukset on erotettava oikeutuksesta, koska ne kommentoivat epäsuorasti oikeutuksen yhteyttä. (Toulmin 2003, 93-94) Oikeutuksia voi myös tukea taustatuella. Kuten oikeutus, myös taustatuki on argumentin julkilausumaton osa. Ne ovat erotettavissa toisistaan siinä, että taustatuki on erilainen eri tieteenaloilla. Taustatuet voivat olla esimerkiksi matemaattisia, moraalisia tai psykologiaan perustuvia. Voi siis olla useita argumentteja, joiden oikeutus on samanlainen, mutta oikeutuksen taustatuki täysin eri. Esimerkiksi argumentti valas on nisäkäs ja saudiarabialainen on muslimi, perustuvat molemmat joukkoon kuulumisen oikeutukseen. Taustatukena ensimmäisessä tapauksessa on

luokittelu, jolla tieteessä valas luokitellaan nisäkkääksi. Toisessa tapauksessa saudiarabilaisen uskotaan olevan muslimi tilastollisen faktan vuoksi. (Toulmin 2003, 94-97)

Toulminin mallin avulla voidaan siis tuoda esiin siirtymäsääntöjä, joilla lähtökohdista tulee väitteiden perusteluja. Tutkimuksessani keskityn erityisesti oikeutuksien etsimiseen ja avaamiseen. En ole kokenut tarpeelliseksi eritellä argumenteista oikeutuksien varauksia, tarkennuksia ja taustatukia, koska ne eivät ole tutkimukseni kannalta oleellisia. Huomioni on oikeutuksissa, koska ne ovat argumenttien lausumaton osa. Erottelun avulla niitä voidaan paljastaa jatkoanalyysiä varten. Näin saadaan näkyviin keskustelun loogisia siirtoja ja väitteitä.

2.3. Argumentaation lähtökohdat

Jotta argumentti on vakuuttava, puhujan tulee sovittaa se yleisönsä mukaan. Perelman katsoo, että tämän vuoksi puhuja voi valita päättelynsä lähtökohdiksi, eli premisseiksi, vain väitteitä, joista on yhteisymmärrys puhujan ja yleisön välillä. (Perelman, 1996, 28) Lähtökohdat ovat siis oletuksia perusteista, joilla yleisöä kannattaa lähestyä. Kyseessä on eräänlaiset esisopimukset, joiden oletetaan olevan kyseenalaistamattomia keskustelussa. Parlamentin jäsenten on siis sovitettava argumenttinsa yleisölleen. Parlamenttikeskustelujen tapauksessa yleisön määritelmä on epäselvä, koska paikalla olevien muiden parlamentin edustajien lisäksi puheita voi kuunnella ja lukea internetistä kuka vain. Perelmanin mukaan yleisöksi tulee lukea kaikki ne, joihin puhuja haluaa argumentaatiollaan vaikuttaa (Perelman, 1996, 16- 21). Yleisö tulee siis mieltää laajemmassa mielessä kuin vain paikalla olevaksi yleisöksi. Puheenvuorojen yleisöä ovat siten myös esimerkiksi potentiaaliset äänestäjät, media ja lobbarit, mikä vaikuttaa keskustelun lähtökohtiin.

Parlamentin täysistuntokeskusteluissa valiokuntien mietintöjen ja komission ehdotusten puolesta ja vastaan, kaikkien hyväksymää lähtökohtaa voi olla vaikea löytää. Keskustelujen yhteisenä lähtökohtana voidaan nähdä se, että kansalaiset suhtautuvat epäilevästi geenimuunteluun. Lähtökohtana voidaan pitää myös sitä, että EU:ssa geenimuuntelua säädellään muuhun maailmaan verrattuna tiukemmin. EU:n säätelystä käytetään prosessiperustaista lähestymistapaa. Tämä tarkoittaa, että bioteknologisten tuotteiden katsotaan eroavan perinteisistä tuotteista. Tästä syystä bioteknologisten prosessien avulla tuotettuja tuotteita tulee säädellä ja niille tulee tehdä riskiarviot. Vastakkainen lähestymistapa geenimuuntelun sääntelyyn on tuoteperustainen lähestymistapa. Sitä noudattavat esimerkiksi Yhdysvallat ja Japani. Siinä tiettyä tuotetta säädellään aina samalla

tavalla, huolimatta miten se on tuotettu. Tämä perustuu ajatukseen, että bioteknologian tuottamat tuotteet ovat vain vähän erilaisia, eivätkä ne ole yhtään vaarallisempia kuin perinteiset tuotteet. (Burns 2012, 348-347) Keskustelujen lähtökohtana on siis se, että geenimuuntelu on jonkinlainen riski, jota täytyy säädellä. Geenimuuntelun sääntelyn vähentämistä kannattavat joko pyrkivät kiistämään näitä lähtökohtia, tai katsovat, että jokin muu lähtökohta on ensisijainen näihin verrattuna.

Ensimmäisissä keskusteluissa geenimuuntelu on vielä suhteellisen uusi aihe. Keskustelujen lähtökohtana voidaan nähdä myös se, että Euroopassa on ollut useita ruokakriisejä. Yleisesti katsotaan, että ruokakriiseillä on vaikutusta EU:n geenimuuntelupolitiikkaan. Esimerkiksi Javier Lezaun ja Martijn Groenleer ovat käsitelleet ruokakriisejä eurooppalaisten instituutioiden näkökulmasta artikkelissaan *Food Control Emergencies and the Territorialization of the European Union* (2006). Näitä ovat hullunlehmäntauti vuonna 1996 ja dioksiiniskandaali vuonna 1999 (Lezaun & Groenleer 2006, 438). Nämä molemmat ovat varmasti vaikuttaneet parlamentin keskusteluihin lähtökohtina.

Vuoden 2011 ja 2015 keskustelujen lähtökohdat ovat hieman erilaiset kuin aiempien keskustelujen. Geenimuuntelu tekniikkana on jo normaalimpi siinä mielessä, että se on ollut käytössä kymmenen vuotta pidempään kuin ensimmäisten keskustelujen ajankohtana. Useissa artikkeleissa on käsitelty keskustelujen kohteena olevan komission esityksen syitä. Esimerkiksi Skogstad on esittänyt, että EU:lla oli ja on GMO-politiikan suhteen sisäisiä ja ulkoisia paineita tai vastuita. Hän katsoo, että vastuullisuusstandardit voivat olla erilaisia ja ne voivat olla ristiriidassa keskenään, kuten EU:n GMO-politiikan tapauksessa. Skogstadin mukaan EU:lla on siis sisäinen vastuu jäsenvaltioiden kansalaisille ja ulkoinen vastuu esimerkiksi WTO:n jäsenvaltioille, joihin EU:n päätökset vaikuttavat. Skogstadin mukaan geenimuuntelun säänteleminen on ongelmallista Euroopan unionille, koska sen ulkoinen vastuu vaatii sitä hyväksymään geenimuunnellut tuotteet markkinoilleen ja keventämään GMO-sääntelyä, kun taas sen sisäinen vastuu, erityisesti kansalaisten mielipide, vaatii mahdollisimman tiukkoja säädöksiä geenimuunnelluille tuotteille. (Skogstad 2011, 895-896) Myös Tom Delreux, Cédric Janssens ja François Randour (2014) yhtyvät Skogstadin näkemykseen vastuiden ristiriidasta. He katsovat, että komission ehdotus oli yritys ratkaista tilanne (Randour, Janssens & Delreux 2014). Kansalaisten negatiivisen suhtautumisen lisäksi lähtökohtana voidaan siis pitää myös sitä, että unioniin kohdistuu vaatimuksia vähentää geenimuuntelun sääntelyä.

3. RISKI

Lähestyn Euroopan parlamentin geenimuuntelukeskusteluja Beckin riskikäsitteen näkökulmasta. Moderneja riskejä Beck käsittelee erityisesti teoksessa *Risk Society: Towards a New Modernity* (1992). Beck on yksi keskeisimmistä riskin käsitteen ja riskiyhteiskunnan teoreetikoista. Hänen riskikäsitystään on riskitutkimuksessa käsitelty runsaasti (mm. Eräsaari 2015; Stapleton 2016). Riskiyhteiskunta on Beckille modernisaation vaihe. Riskiyhteiskunnassa teollisen yhteiskunnan tuottamat riskit siirtyvät yhteiskunnan keskiöön siinä mielessä, että ne alkavat vaikuttaa koko yhteiskuntaan. Riskiyhteiskunnan vastamyökkynä Beck esittää refleksiivisen modernisaation. Se tarkoittaa erityisesti oman toiminnan ja seurausten kohtaamista. (Beck 1992, 17)

Beck näkee modernit riskit yhteiskunnan tuotteina ja ne eroavat täysin aiemmista riskeistä. Modernit riskit ovat kehityksen ja tieteen synnyttämiä, sillä mitä pidemmälle kehitys etenee, sitä enemmän ja monimutkaisempia riskejä syntyy. Mikäli yhteiskunta haluaa käsitellä riskejä, se kohtaa itsensä niiden aiheuttajana. Riskit ovat myös heijastusta ihmisten toiminnasta. Ne eivät ole enää esimerkiksi huolimattomuutta tai virheitä, kuten oli ennen. Modernit riskit ovat nimenomaan tiedon tuottamia. (Beck 1992, 181) Riskien tunnistaminen edellyttää määrittelyä. Riskeillä voi olla vaikutuksia kasveihin, eläimiin ja ihmisiin, mutta jotta ne määritellään riskeiksi, ne täytyy tunnistaa. Riskit siis perustuvat yhteiskunnalliseen ja kausaaliseen tulkintaan, eli alun perin ne ovat olemassa vain tiedon osalta. Tämä tarkoittaa, että jollakulla täytyy olla riskeistä tietoa, tieteellistä tai ei-tieteellistä. Riskejä voidaan siten muokata, dramatisoida tai minimoida tiedon avulla. Tässä mielessä ne ovat erityisen avoimia yhteiskunnalliselle määrittelylle ja luomiselle. (Beck 1992, 21-23) Beck näkee riskit poliittisina käsitteinä. Hän katsoo, että yhteiskunnallisesti tunnistetut riskit sisältävät ”poliittisen räjähteen”. Tämä tarkoittaa että se, mikä aiemmin on nähty epäpoliittisena, muuttuu poliittiseksi. Tällöin julkinen ja politiikka levittäytyvät myös yksityisen alueelle. (Beck 1992, 24) Beckin riskikäsitys ja riskiyhteiskunta voidaan nähdä teknopessimisminä. Timo Airaksisen (2003, 24) määritelmän mukaan teknopessimismissä modernisaatioon ja edistykseen ei suhtauduta enää optimistisesti, vaan kielletään ajatus tekniikan varauksettomasta voittokulusta.

Yhteiskuntatieteissä riskejä on käsitelty erityisen paljon sosiologiassa. Kuten myös Beckin ajattelussa, sosiologiassa yleisestikin riskit nähdään usein modernisaation tuotteena. Modernisaation myötä riskien, erityisesti ympäristöriskien, merkitys ja rooli on kasvanut.

John A. Hannigan (1995) näkee riskit yhteiskunnallisesti rakentuneina, kuten myös Beck. Hannigan katsookin, että kaikkien ympäristöriskien olemassaoloa ei tule hyväksyä kriitikittömästi. Sen sijaan tulisi keskittyä yhteiskunnallisiin, poliittisiin ja kulttuurisiin prosesseihin, joissa ympäristöllisten olojen määrittellään olevan riskejä. Riskiksi määrittelemisen luo mahdollisuuden ja tarpeen toimintaan. (Hannigan 1995, 30) Siksi myös geenimuuntelun tapauksessa riskin määritelmä on keskeinen geenimuuntelupolitiikan muokkaaja. Hanniganin mukaan on olemassa hyvin erilaisia ja yhteensopimattomia arvioita sekä kohtaamistamme ongelmista että niiden ratkaisuista (Hannigan 1995, 30).

Hannigan korostaa, että ympäristöriskit yhteiskunnallisesti rakennettuina kokonaisuuksina eivät vaadi legitiimien ympäristöväitteiden heikentämistä. Niitä ei siis tarvitse kieltää objektiivisena todellisuutena. Enemminkin kyse on siitä, että yhteiskunnallisten toimijoiden arvostelmat ongelmista eivät aina ole suoraan yhteydessä todellisiin tarpeisiin. (Hannigan 1995, 30) On myös huomioitava se laajuus, jossa ympäristöongelmat ja niiden ratkaisut ovat dynaamisen yhteiskunnallisen prosessin jälkituotteita. Tällainen prosessi on määrittelyä, neuvottelua ja legitimaatiota, sekä julkiesti että yksityisesti. Usein ympäristöongelmien tutkimusperspektiivit epäonnistuvat tämän kuvaamisessa, koska ympäristöongelmien tuottamista on tarkasteltu vain asiantuntijoiden areenoilta. Suurimpana ongelmana on, että kansan rooli jää usein pimentoon. (Hannigan 1995, 31)

Paul Robbins, John Hintz ja Sarah Moore (2013) ovat erottaneet toisistaan vaaran, riskin ja epävarmuuden käsitteet. Vaara on asia, tila tai prosessi, joka uhkaa yksilöitä ja yhteiskuntaa niiden tuotannon ja lisääntymisen suhteen. UV-säteily on esimerkki vaarasta, joka vaikuttaa yksilöiden terveyteen. Vaarat ovat todellisia ja pohjimmiltaan niitä ei voida mitenkään välttää. Vaaroilta voidaan vain suojautua tai varautua niihin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että vaarat olisivat vain luonnon synnyttämiä, sillä useat vaarat ovat ihmisten tuottamia. Vaarat linkittyvät monimutkaisesti etuihin, joita ihmiset ja yhteiskunta saavat teknologiasta. (Robbins, Hintz & Moore 2013, 84) Riski taas tarkoittaa mahdollisuutta siihen, että vaaraan liittyvällä päätöksellä on negatiivisia seurauksia. Kaikissa päätöksissä on jonkinlainen riski, mutta riskien koko voi vaihdella hyvin pienestä valtavaan. Esimerkiksi on aina riski istuttaa sadekastelulla kasvavaa viljaa, koska kuivuus on aina mahdollista. Joillain alueilla tämä riski on kuitenkin suurempi kuin toisilla. Riskeihin varautumiseen vaikuttaa usein myös taloudelliset näkökulmat, yleensä riskiin varautuminen tulee kalliimmaksi kuin varautumatta jättäminen. Epävarmuus taas on tila, joka kuvailee sitä astetta, missä määrin päätöksen tai tilanteen seuraukset ovat tuntemattomia. (Robbins ym. 2013, 86) Robbins ym. siis esittävät

jaotteluun perustuen, että ympäristö on ymmärrettävä vaarana ja päätös riskinä (Robbins ym. 2013, 85).

Risto Eräsaari (2017, 71) näkee myös riskien liittyvän päätöstilanteisiin. Hän määrittelee riskin tarkoittavan ”outojen asioiden tietämistä tai niiden vetämistä ratkaisu- ja päätöstilanteisiin” (Eräsaari 2017, 71). Hänen mukaansa epävarmuus tarkoittaa asioita, joita ei tiedetä. Se ei tarkoita vain epätarkkuutta, vaan suurempaa epäselvyyttä. Toisaalta Eräsaaren mukaan riski on myös idea, joka sovittaa tietämisen ja epävarmuuden ristiriitaa. (2015, 71,79) Myös Beck katsoo riskien liittyvän päätöksiin, mikä myös tuo esiin riskien poliittisuuden. Verrattuna aiempiin modernisaation vaiheisiin, riskiyhteiskunnan tilanne on erityinen. Sen vaarat ovat sisäisesti syntyneitä, eli vaarojen syynä ei voida nähdä olevan mikään yhteiskunnan ulkopuolinen asia tai taho. Riskit siis ovat riippuvaisia päätöksistä. Ne on tuotettu teollisesti ja tässä mielessä ne ovat poliittisesti refleksiivisiä. (Beck 1992, 181)

Ennen Beckin riskiteoriaa, riskeistä oli suhteellisen vähän tutkimusta. Tunnetuimpia riskien teoreetikkoja ennen Beckiä ovat riskien ja kulttuurin suhdetta tutkineet Mary Douglas ja Aaron Wildavsky (1982). Douglasin ja Wildavskyn mukaan se, millaisena vaarat tai riskit nähdään, on opittua. He ovat esittäneet, että ihmisten ajattelutapa luonnosta ja riskeistä ei ole universaali. Ihmisten ajatukset ympäristöriskeistä liittyvät läheisesti siihen, mitä he ajattelevat yksilöiden paikasta yhteiskunnassa. Joissain kulttuureissa vapaan tahdon astetta korostetaan enemmän, kun taas toiset kulttuurit korostavat rajoituksia elintärkeänä osana luonnossa ja yhteiskunnassa elämistä. Eri kulttuureissa on myös omat tapansa nähdä ei-inhimillisen maailman käytös ja ominaisuudet. Jotkut esimerkiksi näkevät luonnon joustavana systeeminä, jossa häiriöt ovat vain väliaikaisia. Tämä johtaa avoimeen riskikäsitykseen. Tällaisen luontokäsityksen omaava ei välttämättä huolehdi pitkäaikaisista ja pysyvistä vaikutuksista. Toiset taas näkevät luonnon erittäin haavoittuvana, mikä taas tarkoittaa ennaltavaraavaa riskikäsitystä. (Douglas & Wildavsky 1982) Tämä selittää, miksi samaa tietoa vaaroista voidaan tulkita eri tavoin. Samoin konfliktit koskien riskien hallinnan prioriteetteja, voidaan tehokkaasti selittää erilaisten riskin kulttuurien avulla (Robbins ym. 2013, 90). Robbinsin ym. mukaan voidaan todeta, että riskikäsitys ei ole universaali aivotoiminto, vaan se enemmin sijaitsee kulttuurissa. Se voi olla iskostunut instituutioihin ja sidottu kilpaileviin prioriteetteihin ympäristön hallinnassa. Tästä voidaan päätellä, että riskikäsitys on pohjimmiltaan poliittinen. (Robbins et al. 2013, 90)

3.1. Beckin modernit riskit

Beckin riskikäsitteessä keskeistä on riskien rajoittamisen vaikeus ja tietoriippuvuus. Modernit riskit eroavat aiemmista riskeistä ensinnäkin niiden laajuuden vuoksi. Beckin mukaan ennen riskit olivat henkilökohtaisia, eli yksilö pystyi itse päättämään riskin ottamisesta. Lisäksi aiemmin riski käsitteenä sisälsi rohkeutta ja seikkailua. Nykyään Beck katsoo riskin viittaavan uhkaan ja maapallon elämän tuhoon. (Beck 1992, 21) Riskien ajallinen ja tilallinen todellisuus on myös muuttunut. Uusille riskeille tunnusomaista on se, että entinen riskien laskemisen malli ei enää päde niihin. Esimerkiksi vakuutukset eivät sovi modernien riskien ulottuvuuteen. Beckin mukaan ydinvoimaloita ei ole vakuutettu, koska ydinonnettomuudet eivät ole enää onnettomuuksia käsitteen rajatussa merkityksessä. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että ydinvoimalaonnettomuuksien vaikutukset kestävät jopa yli sukupolvien. Onnettomuus voi siis vaikuttaa myös ihmisiin, jotka syntyvät vuosia myöhemmin ja kaukana tapahtumapaikasta. Onnettomuuksien vaikutukset voivat myös levitä usean valtion alueelle, eli ne eivät ole enää paikallisesti rajattuja. (Beck 1992, 22)

Beckin modernit riskit eivät ole normaalin havaintokyvyn saavutettavissa. Tämä ominaisuus korostaa teollistumisen ja riskien suhdetta, sekä riskien tietoriippuvuutta. Aiemmin uhat ja niiden lähde voitiin jäljittää, jolloin joku myös saatiin niistä vastuuseen. Nykyään Beckin mukaan riskien taustalla on teollinen ylituotanto, jolloin yhtä syyllistä ei ole löydettävissä. Pohjimmiltaan nykypäivän riskit johtuvat niiden globaalista luonteesta ja moderneista aiheuttajista. Riskeistä myös tulee sitä mukaa voimakkaampia, kun teollistumisesta tulee globaalia. (Beck 1992, 21)

Moderneilla riskeillä on omanlainen ajallisuutensa. Riskit eivät tarkoita vaikutuksia ja haittoja, jotka ovat jo tapahtuneet. On siis erotettava jo tapahtuneet tuhoisat seuraukset ja riskien potentiaalinen elementti. Jälkimmäisessä mielessä riski ilmaisee tulevaisuuden komponenttia. Riskit viittaavat siis odotuksiin. Ne viittaavat tuhoon, joka ei ole vielä tapahtunut, mutta uhkaa tapahtua. Tässä mielessä riskit ovat todellisia jo tänään. Tiivistettynä, riskit edustavat tulevaisuutta, joka täytyy estää. Riskeissä on myös jotain epätotta, kontrastina esimerkiksi omaisuuden ja omistamisen selkeyteen. Pohjimmiltaan ne ovat sekä todellisia että ei-todellisia. Riskitietoisuuden keskeisyys ei ole nykyisyydessä, vaan tulevaisuudessa. Tämän takia Beckin mukaan riskiyhteiskunnassa menneisyys menettää vallan määrittellä tulevaa. (Beck 1992, 33- 34)

Tieto saa uutta poliittista merkitystä modernien riskien myötä, sillä ne ovat tietoriippuvaisia. Vaikka jokin vahingoittaisi terveyttä tai tuhoaisi luontoa, mutta jos sitä ei voida täysin tunnistaa omien aistien kautta, se vaatii asiantuntijan lausunnon riskin määrittämiseksi. Vain asiantuntija voi määrittellä asian ”objektiivisesti”. Lisäksi monet uusista riskeistä eivät ole ollenkaan aistien avulla havaittavissa, jolloin asiantuntijoiden rooli korostuu. Jotta uhat saadaan näkyviksi, tarvitaan tieteen sensoreita, teorioita, kokeita ja mittausinstrumentteja. (Beck 1992, 27)

Beckin mukaan riskien tietoriippuvuus ja näkymättömyys eivät kuitenkaan riitä määrittelemään niitä käsitteellisesti. Väittämiä uhkista ei voida koskaan pelkistää pelkiksi faktoiksi. Ne sisältävät teoreettisen ja normatiivisen osatekijän. Tämä tarkoittaa, että kausaalisuussuhde täytyy lisätä niihin. Kausaalisuuden osoittaminen tekee asiasta modernisaation sivuvaikutuksen. Esimerkiksi myrkyä äidinmaidossa ei ole sellaisenaan riski, mutta kun osoitetaan mitä mahdollisia seurauksia siitä on lapselle, asiasta muodostuu riski. Tällä tavoin myös kyseinen äiti voidaan liittää kemianteollisuuden uhriksi. Näin huomataan, että kyseessä on modernisaation sivuvaikutus. Asian monimutkaisuutta lisää se, että myös ennako-oletuksemme kausaalisuhteesta eivät useinkaan ole aistinvaraisia. Kausaalisuhteet täytyy aina kuvitella ja soveltaa käyttöön, jotta ne olisivat totta. Myös tämä korostaa riskien näkymättömyyttä; syysuhde jää aina enemmän tai vähemmän epäselväksi. Toisaalta tämä tarkoittaa myös, että syysuhteen määrittelyssä jää enemmän tulkinnanvaraa ja tilaa myös kilpaileville tulkinnoille. (Beck 1992, 28) Beck katsoo, että riskien määrittäminen on muodostelma, jossa etiikka ja sen myötä filosofia, kulttuuri ja politiikka on herätetty kuolleista modernisaation keskustan sisällä (Beck 1992, 28). Tähän perustuen Beck esittää, että riskien määrittelyssä tieteen monopoli rationaalisuuteen on murtunut. Riskien suhteen on aina kilpailevia väitteitä ja näkemyksiä, jotka joudutaan pakottamaan yhteen riskien syiden ja seurausten määrittelyssä. Siten riskeihin ei todella ole asiantuntijaa. (Beck 1992, 29)

Riskeihin liittyy myös niiden määritelmien monilukuisuus. Aina on löydettävissä uusia ja uusia riskejä. Beckin mukaan tämä johtaa riskien ylituotantoon, joka joskus suhteellistaa, joskus täydentää ja joskus pelaa ulos muita riskejä. Tämä mahdollistaa myös sen, että jotain vaarallista asiaa voidaan puolustaa dramatisoimalla muita, esimerkiksi ilmastonmuutosta dramatisoimalla voidaan minimoida ydinvoiman riskiä. (Beck 1992, 31) Myös riskien kausaalisuhteissa voi olla ylituotantoa. Riskien potentiaalisesti vahingoittavat vaikutukset ja teollisen tuotannon systeemi avaavat lähes äärettömän määrän yksilöllisiä selityksiä. Beck

katsokin, että kaikki voidaan liittää kaikkeen niin kauan kuin peruskaava säilyy. Modernisaatio voidaan nähdä syynä, oireena ja sivuvaikutuksena. (Beck 1992, 31) Jos esimerkiksi metsää kaadetaan liikaa, mutta katsomme metsänomistajan olevan vastuussa asiasta, tulkitsemme asian laiskaksi metsäpolitiikaksi. Sen sijaan erilaiset syyt ja syylliset avautuvat, kun asia tunnustetaan teollistumisen aiheuttamaksi. Tällöin riski lyö läpi ja siitä tulee pitkäaikainen, systemaattisesti aiheutettu ongelma, jota ei voida enää lievittää paikallisella tasolla, vaan se vaatii poliittisia ratkaisuja. (Beck 1992, 31) Beckille riskit ovat siis mahdollisuuskäsitteitä. Ne eivät ole millään lailla näkyviä. Ne ovat vain mahdollisuuksia, jotka ehkä toteutuvat. Osa mahdollisuuksista ei toteudu koskaan. Ne siis täytyy rakentaa ajatusten ja kielellisyyden tasolla, mikä tekee niistä vapaita määrittelylle. Ne ovat olemassa vain siinä mielessä, kuin ne on määritelty. (Beck 1992, 54-56)

3.2. Refleksiivinen modernisaatio

Ratkaisuna riskiyhteiskunnan ongelmiin Beck (1995, 17) näkee refleksiivisen modernisaation, joka viittaa ensisijaisesti itsensä kohtaamiseen. Refleksiivinen modernisaatio tarkoittaa siis riskiyhteiskunnan seurausten tunnustamista. Se tarkoittaa myös sen tunnustamista, että yhteiskunta ei kykene käsittelemään seurauksia voimassa olevilla järjestelmillä ja käsitteillä (Beck 1995, 17). Refleksiivisen modernisaation keskeisenä ajatuksena on, että luonnon tuhoutuminen ja tekniset suuruhat voidaan tulkita mystifioituiksi, ulkoistuneiksi, esineistyneiksi ja vääristyneiksi yhteiskunnan itsensä kohtaamisen muodoiksi. Yhteiskunta ei siis kohtaa mitään ulkoista vaaraa, vaan itsensä. Siksi on perusteltua, että tieteen tai asiantuntijoiden sijaan yhteiskunta itse ratkaisisi ongelmat. (Beck 1990, 223-224) Olisi myös huomattava, että ympäristöongelmat eivät tuhoa pelkästään ”ympäristöä”. Ympäristö tai luonto eivät ole yhteiskunnasta irrallisia. Vaarat tuhoavat myös omaisuutta, pääomaa, työpaikkoja tai valtaa. Siksi yhteiskunnan roolia on korostettava. (Beck 1990, 226-227)

Riskien määrittely on yksi riskiyhteiskunnan ongelmakohdista vanhentuneiden tai sopimattomien käsitteiden ja määrittelyjen vuoksi. Ympäristökeskustelu käydään yleensä vain tai pääosin luonnontieteellisten termien ja muotoilujen kautta. Beck katsoo, että tämä jättää huomiotta yhteiskunnan, kulttuurin ja politiikan merkityksen. Se johtaa vaaraan, että biologiaan perustuvassa keskustelussa ihmiset otetaan mukaan vain orgaanisena materiaalina. Voi siis käydä niin, että keskustellaan luonnosta ilman ihmisiä, kysymättä asioiden yhteiskunnallista tai kulttuurista merkitystä. Tämä on erityisen ongelmallista, koska

ympäristön saastuminen ja luonnon tuho ovat tyypillisesti nähtävissä yhteiskunnallisen ajattelun puutteena. (Beck 1992, 25) Refleksiivisen modernisaation ja politiikan uudelleenkeksimisen tarve syntyvät siis Beckin mukaan erityisesti siitä, että refleksiivisyys on poistettu yhteiskunnan ja politiikan vuorovaikutuksesta asiantuntijoiden kanssa. Vallalla on siis oletus tieteen rationaalisuudesta, eivätkä yhteiskunta ja politiikka pääse tai ole kykeneviä siten tarpeeksi mukaan riskien käsittelyyn. Beck uskookin, että riskit johtavat rationaalisuuden murrokseen. (Beck 1992, 29)

Beckin refleksiivistä modernisaatiota on verrattu Anthony Giddensin toiseen asiantuntijuuteen (Eräsaari 2015, 73, 75). Kuten Beck, myös Giddens (1995) on kehittänyt riskiyhteiskunnan käsitettä ja hän katsoo, että riskit ovat käymässä kontrolloimattomiksi. Giddens käsittelee modernisaation muutosprosesseja ja erityisesti globalisaatiota. Giddensin mukaan nykyään varsin kaukaisetkin tapahtumat vaikuttavat ihmisten paikallisiin asioihin. Asia on myös toisin päin, nykyään yksilön toiminnalla voi olla maailmanlaajuisia seurauksia, esimerkiksi kulutuskäyttäytymisellä on ekologisia vaikutuksia. Giddens argumentoi, että tällainen voimistuva yhteys arkisten tapahtumien ja globaalien seurausten välillä, sekä toisin päin, synnyttävät tarpeen uudelle järjestykselle. (Giddens 1995, 84-85) Beckin *Risk Society* -teos ja riskiteoria ovat saaneet osakseen myös kritiikkiä. Esimerkiksi Hilary Rose (2000, 68) esittää, ettei Beckin riskikäsitteys ole uusi. Riskejä on ollut aina ja vaikka teknologia synnyttäisikin uusia riskejä, vanhat eivät häviä mihinkään. Rose kannattaa Beckin teorian ydintä, mutta hän katsoo, että Beck jättää huomiotta alueiden ja valtioiden erilaisuuden. Rosen mukaan riskiyhteiskunnan ratkaisuihin yhteiskuntien erilaisuus olisi otettava paremmin huomioon (Rose 2000, 68-69). Yleisesti sosiologiassa ja yhteiskuntatieteissä Beckin ajattelua kuitenkin arvostetaan. Esimerkiksi Barbara Adam ja Joost van Loon (2000, 10) näkevät Beckin riskikeskustelun käynnistäjänä ja ylläpitäjänä.

4. RISKIARGUMENTAATIO

Riskin käsite tuo esiin Euroopan parlamentin geenimuuntelukeskustelujen poliittisuutta. Riski viittaa potentiaalsiin seurauksiin, joita määrittelemällä keskustelussa politikoidaan. Erilaisilla riskin määritelmillä pyritään vakuuttamaan kuulijat geenimuuntelun riskin luonteesta ja sopivasta riskinhallintapolitiikasta. Keskustelussa esiintyy siis erilaisia kilpailevia geenimuuntelun riskin määritelmiä. Puhujat pyrkivät määrittelemään sitä, millainen riski on, ketä tai mitä riski uhkaa ja miten riskiin tulisi suhtautua, eli millaista riskinhallintapolitiikkaa harjoittaa. Vaikka tarkoitukseni ei ole tutkia geenimuuntelun puolustusta ja vastustusta sinänsä, olen selkeyden vuoksi jakanut seuraavat kappaleet niiden mukaisesti. Käsittelen ensin geenimuuntelua puolustavia argumentteja ja niiden riskimääritelmiä ja sen jälkeen geenimuuntelua vastustavia argumentteja riskimääritelmiseen.

4.1. Geenimuuntelua puolustavat puheenvuorot

Geenimuuntelua puolustavat puheenvuorot pyrkivät esittämään geenimuuntelun riskin rajattuna ja hallittuna. Tämä tehdään erityisesti määrittelemällä geenimuuntelu tieteen asiaksi, johon politiikan ei välttämättä tulisi puuttua ollenkaan. Geenimuuntelun riskimäärittelyä tehdään sitä puolustavissa puheenvuoroissa pääasiassa siis tiedettä ja tieteen merkitystä korostavilla argumenteilla, sekä korostamalla geenimuuntelun positiivista potentiaalia ja liittämällä se osaksi kehityksen käsitettä. Näin geenimuuntelu näyttäytyy riskin sijasta esimerkiksi ratkaisuna ruokaturvan ongelmiin. Geenimuuntelun riskiä häivytetään myös esittämällä se normaalina asiana.

4.1.1. Tieteellinen tieto

Tieteeseen liittyvät argumentit geenimuuntelun puolesta ja vastaan ovat keskustelujen toiseksi yleisin argumentti; vain kansalaisten mielipiteeseen ja demokratiaan vetoavat argumentit ovat niitä yleisempiä. Julie Girlingin (ECR, GB) korostaa tieteen asemaa EU:ssa:

I am very happy to support Member States' discretion on most grounds, but not on scientific grounds. It is our duty as co-legislators to open up debate and make decisions based on evidence. In the European Parliament we have established a worldwide reputation for sound scientific decisions. Sometimes

these processes are long-winded, sometimes frustrating, but we make them work. They form the basis of REACH, plant protection and many other regulations. EFSA is not perfect, but let us put our efforts into continuous improvement, not into undermining their authority. (Girling 2011)

Girling käyttää tieteen aseman tukemiseen *sound science* -termiä. Varman tieteen käsitteellä pyritään tekemään eroa tieteen epäilijöihin. Se korostaa myös tieteen luonnetta. Tiede on tutkittua ja perusteltua, joten sitä ei tule kiistää tai kyseenalaistaa. Girling käyttää puheenvuorossaan myös assosiatiivista argumenttia havainnollistamaan EU:n onnistumisia ja työtä tieteen puolesta. Onnistumisia ovat esimerkiksi REACH (*Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals*). REACH on EU:n asetusta, jolla suojellaan ihmisiä ja luontoa kemikaalien riskeiltä ja pyritään parantamaan EU:n kemikaaliteollisuuden kilpailukykyä (European Chemicals Agency 2018). Girling vetoaa myös EU:n maineeseen tieteen kunnioittajana. Tätä arvokasta mainetta ei kannattaisi menettää ja mallia rikkoa. Girling käyttää puheenvuorossaan myös myönnytyksiä argumentatiivisena keinona. Hän ensinnäkin toteaa, että Efsa, eli Euroopan elintarviketurvallisuusviranomainen, ei ole täydellinen. Tämä viittaa siihen, että Efsan ongelmat ovat jossain määrin yleisesti hyväksytyt totuus. Perelmanin mukaan joskus on eduksi tahallaan luopua argumentista, sillä tehty myönnytys osoittaa väittelijän hyvää tahtoa. Kun vastapuoli huomaa olevansa samaa mieltä puhujan kanssa, voivat he helpommin myöntyä myös seuraavaan argumenttiin. (Perelman 1996, 162) Tämä on Girlingin puheenvuorossa se, että olisi kuitenkin parempi kehittää Efsaa, kuin aliarvioida sen asiantuntijuutta. EU:n ei siis tule luovuttaa tässä asiassa päätäntävaltaa jäsenvaltioille, koska kyse on tieteellisestä asiasta. Kyseisessä asiassa Efsalla on paras asiantuntemus. Girling kuitenkin katsoo, että asia tulee päätettäväksi parlamentissa tieteellisiin todisteisiin perustuen, eli hänelle kyse ei ole täysin vain tieteen ja asiantuntijoiden päätöksestä.

Geenimuuntelu sopii hyvin Beckin kuvaukseen moderneista riskeistä, joita hallitaan tiedon avulla. Modernit riskit ovat niin monimutkaisia, etteivät muut kuin asiantuntijat välttämättä ymmärrä niitä. (Beck 1992) Näin tiedon avulla riskiä voidaan muokata helposti ja tieteesen perustuvat argumentit ovat vaikeasti kiistettävissä. Geenimuuntelu riskinä on erityisen tietoriippuvainen. Se on täysin tieteen ja teknologian tuottama, eikä tavallisella ihmisellä ole juurikaan ymmärrystä geenien muokkaamisesta. Geenimuuntelun riski on myös altis määrittelyille siksi, että kyseessä on suhteellisen uusi teknologia. Geenimuuntelun riski ei

myöskään ole aktualisoitunut esimerkiksi ruokakriiseinä. Tämä erottaa geenimuuntelun esimerkiksi ydinvoiman riskistä, joka on todistanut itsensä ydinonnettomuuksina. Myös se, mitä seurauksia geenimuuntelusta voi olla, on vaikeasti ymmärrettävissä. Sen riskit ja haitat ovat tavallisen havainnointikyvyn ulottumattomissa. Siksi myös parlamentin edustajien on tyydyttävä luottamaan jonkun muun esittämiin faktoihin ja tietoon esimerkiksi mahdollisista seurauksista.

Geenimuuntelua puolustetaan tieteellisen tietoon ja asiantuntijuuteen liittyvillä argumenteilla erityisesti vuosien 2011 ja 2015 keskusteluissa. Argumentit perustuvat erityisesti siihen, että tieteellisesti geenimuuntelu on todettu turvalliseksi ja EU:ssa Efsa on arvioinut useiden lajikkeiden olevan turvallisia. Riskiä ei siis ole, tai jos on, se on hyvin hallittu. Tämän perusteella keskustelu tai politikointi halutaan lopettaa, sillä kyseessä on täysin tieteellinen asia. Argumenttien voidaan katsoa perustuvan pitkään voimassa olleeseen riskikäsitykseen. Hanniganin mukaan lähes 1990-luvun alkuun asti riskikirjallisuudessa on katsottu, että riskit on mahdollista määrittää objektiivisesti. Tällöin riskien määrittäminen on rajattu vain asiantuntijoille, insinööreille ja tieteilijöille. Myös riskin tai riskittömyyden kiistämistä, muiden kuin asiantuntijoiden toimesta, on pidetty irrationaalisena. Riskien arviointi on siten nähty teknisenä toimintana, jossa tulokset voidaan muotoilla todennäköisyyksiksi. (Hannigan 1995, 92) Tällaiseen näkemykseen perustuen parlamentin keskustelut esitetään turhina, koska ei ole parlamentin jäsenten tehtävä päättää riskipolitiikasta, vaan asiantuntijoiden tulee tehdä ratkaisut todennäköisyyksiin perustuen.

Girlingin puheenvuorossa riski on hyvin hallittu. EU:n virastoilla ja EU:lla on vankka maine tieteellisyydestään, joten riskinhallinta on laadukkaissa käsissä. Euroopan parlamentti on tunnettu tieteeseen perustuvista päätöksistään (sound scientific decisions), eli parlamentissa on ennenkin kunnioitettu tiedettä ja tehty päätökset tieteellisten todisteiden perusteella. Guy Cook (2004) on tutkinut geenimuuntelusta puhuvien poliitikkojen, tutkijoiden ja GM-yritysten käyttämää kieltä ja retoriikkaa. Yksi tyypillisimmistä geenimuuntelun yhteydessä käytetyistä fraaseista on hänen mukaansa *sound science*. Fraasi esiintyy Cookin aineistossa sekä geenimuuntelua puolustavissa että vastustavissa puheenvuoroissa. Euroopan parlamentin puheenvuoroissa luotettavaan tieteeseen vedotaan vain geenimuuntelua ja tiedettä puolustavissa puheenvuoroissa. Cook katsoo, että tiede tarvitsee parikseen sen luonnetta kuvailevan adjektiivin 'luotettava' siksi, että on olemassa myös ei-luotettavaa tiedettä. Hänen mukaansa geenimuuntelun puolustajat katsovat, että haitalliset löydökset eivät perustu luotettavaan tieteeseen. Geenimuuntelun vastustajat näkevät asian päinvastoin.

Cookin mukaan fraasiin voi myös liittyä halu erottaa teknologia ja tiede toisistaan. Usein teknologialla on ei-toivottuja seurauksia, ei niinkään tieteellä. Fraasi siis korostaa tieteen luotettavuutta suhteessa teknologiaan. (Cook 2004, 94-95) Retoriikan kannalta kyseessä voi myös olla retorisesti vain argumentin vahvistaminen kahta voimakasta sanaa käyttämällä. Tiede esiintyy auktoriteettina ja varma vahvistaa sitä edelleen. Fraasissa on käytössä myös selvä allitteraatio, mikä viittaa sen iskulauseenomaiseen käyttöön.

Kuten Girlingin puheenvuorossa, Efsaa puolustetaan usein vuosien 2011 ja 2015 keskusteluissa ja se on yksi tärkeimmistä argumenteista EU:n yhtenäisen geenimuuntelupolitiikan puolesta. Efsaa on tärkeä puolustaa, koska se on edustaa EU:n asiantuntijuutta ruokaturvan osalta. Kärjistetysti voidaan ajatella, että geenimuuntelun riskinhallinta henkilöityy Efsaan. Argumenteissa korostetaan tieteellisen tiedon kyseenalaistamattomuutta ja sitä, että parlamentin päätösten tulisi perustua tieteellisille todisteille. Efsan auktoriteetin kyseenalaistaminen tarkoittaa, että Efsan riskiarviot ovat puutteellisia ja/tai että jäsenvaltiot osaavat paremmin itse tehdä riskiarvioita. Tämä taas vie pohjaa myös koko EU:n yhteiseltä maatalouspolitiikalta. Mikäli jäsenvaltiot saavat oikeuden kieltää geenimuunneltujen kasvien viljelyn alueellaan, se tarkoittaa, että jäsenvaltiot voivat kieltää Efsan hyväksymiä lajikkeita, mikä siis on melkoinen kolaus Efsan asiantuntijuudelle. Epäluottamus Efsaan tarkoittaa myös sitä, että riski ei ole hallittavissa.

4.1.2. Kehitys, potentiaali ja normaali

Riskiä pienennetään myös liittämällä geenimuuntelu kehityksen kaareen. Tällöin se esiintyy positiivisena asiana, ei riskinä vaan mahdollisuutena. Esimerkiksi Christian Cabrol (UFE, FR) ja Antonios Trakatellis (EPP, EL) korostavat kehityksen merkitystä:

These food scares are forcing the political decision-makers to hide behind the sacrosanct precautionary principle which, in comprehensively applied, would prevent any scientific progress. Yet this progress is demanded by those who want their comfort improved and their ills cured. (Cabrol 1999)

This [GMOs and biotechnology] is indeed a force, a force which opens up wonderful opportunities, if we use it prudently and responsibility. It offers us the opportunity to combat far more effectively catastrophes on a global scale which all types of polluting activity inflict on the environment. (Trakatellis 1999)

Kuten yllä olevissa puheenvuoroissa, yksi keskustelussa tasaisesti esiintyvistä argumenteista on riskin pienentäminen esittämällä tieteen kehityksen positiivinen potentiaali ja kehityksen hyötyjen korostaminen. Kehitys yleensä mielletään positiivisena muutoksena tulevaisuudessa, kuten se argumentissa esitetään. Kehitys kuvaa myös ajan poliittisuutta: kehitys muokkaa tulevaisuutta paremmaksi ja siihen vetoamalla voidaan oikeuttaa monia argumentteja. Parlamentin puheenvuoroissa esimerkiksi pyritään rinnastamaan geenimuuntelu joihinkin aiempiin positiivisiin kehityskulkuihin, esimerkiksi maatalouden satojen kasvamiseen torjunta-aineiden tehon kasvamisen myötä. Puheenvuorossaan Cabrol käyttää perelmanilaisittain assosiatiivista argumenttia. Hän yhdistää geenimuuntelun tieteelliseen kehitykseen. Lääketieteen kehityksellä on erittäin paljon positiivisia vaikutuksia, kuten sairauksien parantaminen. Voi myös olla, että Cabrol viittaa geenimuuntelun käyttöön lääketieteessä.

Vaikka puheenvuoroissa ei puhuta eksplisiittisesti riskistä, molemmista puheenvuoroista voidaan huomata riskin käsitteen mukanaolo. Esimerkiksi Cabrol mainitsee heti aluksi ruokapelot. Myös Trakatellis on selvästi tietoinen geenimuuntelun mahdollisista negatiivisista vaikutuksista, koska teknologiaa täytyy käyttää vastuullisesti. Kehitykseen liittyvässä argumentaatiossa geenimuuntelun vastustaminen esitetään kehityksen vastustamisena. Cabrolin puheenvuorossa kehityksen korostaminen perustuu nimenomaan kehityksen positiivisten tulosten osoittamiseen. Vaikka geenimuuntelussa olisikin jonkinlainen riski, positiiviset vaikutukset voivat olla niin paljon suuremmat, että riski kannattaa ottaa. Riski myös tällä tavalla esitettynä vaikuttaa pienemmältä.

Beck (1990, 45) katsoo, että edistys, joka voidaan rinnastaa kehitykseen, on epäpolitisoitu. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että se on vapautettu julkisesta valvonnasta. Edistystä aina lähtökohtaisesti puolustetaan ja se nähdään vain positiivisena asiana. Edistyksen vastustajalla on aina todistustaakka. Beckin mukaan erityisesti geenimuuntelun oikeuttavassa argumentaatiossa edistystä käytetään apuvälineenä. Geenimuuntelu oikeutetaan Beckin mukaan nimenomaan samaistamalla se aiempaan kehitykseen. Beck esittelee geenimuuntelun oikeutuksen argumentaation, joka on kolmivaiheinen. Aluksi esitetään, että ihmiskunnan keskeiset ongelmat voidaan ratkaista uusien välineiden avulla. Toiseksi, vaikka välineet ovat uusia, menetelmät ovat kuitenkin ikivanhoja. Kolmanneksi, mikään ei voi mennä vikaan, koska kaikilla on hyvät aikomukset. Tällaisesta argumentaatiosta geenimuuntelua puoltaa se, että esimerkiksi tekoeläinten valmistusta tai koeputkihedelmyöstä on hankala erottaa geneettisestä rakentamisesta tai

sikiötutkimuksesta. Laboratorioissa näiden erot eivät tule ollenkaan näkyviin. Erot ovat yhteiskunnallisissa seurauksissa, mutta nämäkin voivat olla vaikeasti havaittavissa. Näin siis Beckin mukaan ”tulevaisuus kiedotaan menneisyyteen”, eikä kukaan huomaa huolestua. (Beck 1990, 45)

Geenimuuntelun positiivisen potentiaalin korostamista käytetään argumenttina kehityksen lisäksi ja rinnalla. Vuoden 1999 keskustelussa geenimuuntelun potentiaalina nähdään muun muassa sen suuri toivo ihmiskunnalle. Trakatellis (EPP, EL) tarkentaa edellä esitetystä puheenvuorossaan tätä potentiaalia. Argumentissa Trakatellis käyttää taisteluretoriiikkaa, mikä on harvinaista aineistossani. Tämän puheenvuoron lisäksi vain yhdessä puheenvuorossa geenimuuntelu esitetään aseena, jonka avulla voidaan taistella ruokapulaa tai ympäristöongelmia vastaan. Trakatellis määrittelee geenimuuntelun ympäristöuhkan sijasta ympäristöongelmien poistajaksi. Geenimuuntelun riskiä Trakatellis pyrkii muokkaamaan korostamalla toista, vakavampaa riskiä, johon geenimuuntelu voi mahdollisesti vaikuttaa. Tällöin pienempi riski, eli geenimuuntelu, on kannattavaa ottaa. Beck käyttää vastaavasta tilanteesta termejä näkyvä ja näkymätön riski tai uhka. (Beck 1992, 42-44) Näkyvä riski on esillä jokapäiväisessä elämässä, eli sen vaikutukset ovat nähtävillä. Trakatellisin puheenvuorossa tällaisia ovat siis ympäristökatastrofit, joita on nykyään paljon ja joiden uhasta ja vaikutuksista on näkyvillä selkeitä vaikutuksia moniin ihmisiin. Geenimuuntelun uhka on sen sijaan näkymätön. Beckin mukaan usein on tärkeämpää saada näkyvä riski taltutettua, eli näkymätön uhka nähdään toisarvoisena. (Beck 1992, 42-44) Geenimuuntelu voi siis olla hyväksyttävämpää, kun sen avulla jokin näkyvä ongelma saadaan ratkaistua.

Geenimuuntelun puolustajat näkevätkin geenimuuntelun yleensä ympäristön pelastajana, eivät riskinä. Esimerkiksi Robert Paarlberg on käsitellyt artikkelissaan geenimuuntelua vihreän vallankumouksen jatkumona. Vihreällä vallankumouksella tarkoitetaan 60-luvulta alkanutta teknistä kehitystä, joka paransi tuottavuuden kasvua. Paarlbergin mukaan GMO-tiljelyllä voitaisiin suojella ympäristöä, koska pienemmältä alueelta saataisiin suurempi sato. Näin hiilidioksidia sitovia sademetsiä ei tarvitsisi hakata viljelymaaksi. (Paarlberg 2000) Myös Paul Collier on samaa mieltä. Hän on ennen kaikkea huolestunut ruoan hinnan noususta, johon ratkaisuna hän mielellään näkisi tuottavampia tiloja. Tällaista kehitystä on hänen mukaansa näkyvissä Brasiliassa, minkä johdosta sademetsät voisivat säilyä. (Collier 2008)

Kehitykseen rinnastettavissa on myös termi innovaatio, jota käytetään geenimuuntelutekniikasta positiivisessa mielessä. Esimerkiksi vuoden 2015 keskustelussa Jan Huitema (ALDE, NL) kutsuu geenimuuntelua innovaatioksi, joka vaikuttaa hyvin lupaavalta. Innovaatio tarkoittaa siis positiivista tai lupaavaa keksintöä ja se on käsitteenä paljon positiivisempi kuin esimerkiksi pelkkä keksintö.

Kehitys sanana ei esiinny myöhemmissä keskusteluissa yhtä paljon kuin aluksi. Sen sijaan tieteeseen perustuvat argumentit lisääntyvät, joten voitaisiin katsoa, että tiede jossain määrin korvaa kehityksen. Aluksi geenimuuntelun vastustamista pidetään kehityksen vastustamisena, mutta myöhemmin se esitetään enemmänkin tieteen vastustamisena. Tähän voi olla useita syitä, esimerkiksi keskustelun aiheiden erilaisuus, tai se, että odotukset geenimuuntelua kohtaan ovat laskeneet. Sinänsä kehityksen vastustaminen esitetään tunteisiin vetoavasti. Esimerkiksi ei haluta, että EU jää muusta maailmasta jälkeen, tai ei haluta, että EU näyttäytyy vanhanaikaisena. Tieteen vastustaminen puolestaan on epärationaalista ja tieteen vastaisuus on EU:n identiteetille ja maineelle huono asia. Siksi tiede voi tässä yhteydessä olla vahvempi argumentti, vaikka näillä taktiikoilla ei ole huomattavan suurta eroa.

Myös Cook (2004, 105) on tutkimuksessaan huomannut kehitystermin käytön geenimuuntelukeskustelussa. Kehitystä ja muutosta käytetään erityisesti geenimuuntelua puolustettaessa. Hänen mukaansa innovaatio ja kehitys ovat muutosta tarkoittavia sanoja, joilla on hyvin positiivinen kaiku. (Cook 2004, 105) Geenimuuntelun tuoma muutos on siis järkevää esittää kehityksenä, koska se tarkoittaa positiivista muutosta. Cookin aineistossa, eli poliitikkojen, toimittajien, GMO-yritysten ja tutkijoiden geenimuuntelukeskustelussa, kehityksen ja maatalouden viimeaikaisten muutosten vastustajia on kutsuttu luddiiteiksi (Cook 2004, 104) Itse luddiitti-sanaa ei parlamentin keskusteluissa käytetä, mutta kehityksen vastustamisen pitämistä mielettömänä voidaan kuitenkin rinnastaa siihen. Tällaisessa yhteydessä luddiitti tarkoittaa siis tekniikan epärationaalista vastustamista. Alkuperäiset luddiitit olivat 1800-luvun köyhiä brittiläisiä käsityöläisiä, jotka vastustivat alkavaa teollisuutta käsityötuotantoa uhkaavana. Nykyään Cookin mukaan geenimuuntelukeskustelusta on löydettävissä muuttunut luddiittien määritelmä, sillä geenimuuntelun puolustajat esittävät EU:n luddiittina. Heidän mukaansa EU:n epätieteellinen geenimuuntelupolitiikka on levinnyt myös kehittyviin maihin, jotka ovat kieltäytyneet geenimuunnellusta ruoka-avusta. EU luddiittina ei siis ole köyhä ja sorrettu, kuten alkuperäiset luddiitit olivat, vaan rikas sortaja. (Cook 2004, 105-106)

Geenimuuntelua puolustetaankin geenimuuntelua käsittelevässä tutkimuksessa siksi, että se voisi parantaa maailman ruokaturvaa ja olisi siten erittäin tärkeää erityisesti kehittyville valtioille. Esimerkiksi Paarlberg näkee ongelmallisena, että kaikkein tärkeintä tahoja, eli kehittyvien maiden köyhiä viljelijöitä ja kuluttajia, ei ole GMO-kiistassa kuultu ollenkaan. Eurooppalaisilla on varaa kieltäytyä geenimuuntelusta, koska heillä ruokaa riittää. (Paarlberg 2000) Collier esittää EU:n geenimuuntelupolitiikan haitallisimpana vaikutuksena sen, että se on pelottanut Afrikan valtioita kieltämään geenimuunnellut viljat, ainoana poikkeuksena Etelä-Afrikka. Afrikassa pelätään Euroopan viennin menetystä, mikäli geenimuunneltuja viljoja viljellään. Tämä on johtanut myös siihen, että Afrikassa kasvavien kasvien geenimuuntelun tutkimusta ja kehitystä ei ole tehty, koska markkinoita ei ole. (Collier 2008)

Geenimuuntelun puolustaminen kehittyvien maiden tilanteen parantamiseksi ei kuitenkaan ole kovin yleistä Euroopan parlamentin keskusteluissa. Yhteensä kehittyvien maiden ruokaturvan parantamiseen vedoten argumentoidaan vain viidessä eri puheenvuorossa, mikä on yllättävän vähän. Tässä mielessä Cookin tutkimuksessa esiin noussut väite EU:sta rikkaana sortajana pitää paikkaansa. Euroopan parlamentissa ei juurikaan puolusteta geenimuuntelua maailman ruokaturvan parantamiseksi. Puheenvuorot, joissa vedotaan ruokaturvan parantamiseen, perustuvat juuri geenimuuntelun potentiaalın esittämiseen. Kun argumenteissa vedotaan kehittyvien maiden tilanteeseen, kyseessä on myös moraalinen argumentti. EU:n tulisi ottaa politiikassaan huomioon sääntelyn ja EU:n suhtautumisen vaikutus muuhun maailmaan. Kuvaa EU:sta rikkaana sortajana tukee myös se, että 2015 keskustelussa geenimuuntelua vastustetaan myös siksi, että sitä ei tarvita. EU:ssa riittää ruokaa, joten ei ole tarvetta geenimuunneltujen viljojen viljelyyn. Minkäänlaista riskiä on siis turha ottaa, koska pakkoa ei ole. Tällaiset argumentit ovat keskusteluissa kuitenkin harvassa, vaikka geenimuuntelukeskustelussa tätäkin argumenttia esiintyy. Esimerkiksi Madsen ja Sandøe (2001, 161-168) eivät näe yllättävänä, että usein ihmiset kysyvät geenimuuntelun suhteen: miksi tulisi ottaa riski, kun hyödyt ovat niin pienet?

Kehitykseen vetoava argumentointi pyrkii myös normalisoimaan riskin: uusissa teknologioissa on aina potentiaalinen riski, koska kyse on uudesta asiasta. Silti vastaavia tilanteita on ollut usein aiemminkin ja lopputulos on aina ollut positiivinen. Geenimuuntelun riskiä pienennetäänkin myös sen normaaliuden korostamisella. Tämä on vähemmän esiintyvä argumentti, mutta sitä esiintyy lähes kaikissa keskusteluissa. Tällaisissa

argumenteissa korostetaan sitä, että GMO-viljojen viljely on normaalia muualla maailmassa. Toulminin mallia käyttäen argumentin taustalta voidaan löytää useita erilaisia oikeutuksia. Ensinnäkin, viljely olisi varmasti lopetettu tai sitä olisi vähennetty, mikäli haitallisia vaikutuksia olisi huomattu. Toisekseen, haitalliset vaikutukset olisivat todennäköisesti jo tulleet ilmi, koska viljelyä on harjoitettu jo useita vuosia ja erilaisissa ympäristöissä. Geenimuunneltujen viljojen viljelyn normaalius tarkoittaa toisaalta myös sitä, että EU:n sääntelypolitiikka on epänormaalia muuhun maailmaan verrattuna.

Edellä kuvatuilla keinoilla geenimuuntelun riski tehdään hallittavaksi. Riskin määrittäminen on tieteen ja asiantuntijoiden asia, joten välttämättä siitä ei tarvitsisi puhua parlamentissa ollenkaan. Tieteen korostaminen siis pyrkii jossain määrin poistamaan geenimuuntelun sääntelyn politiikan piiristä. Mikäli riskistä päätetään, se on joko asiantuntijoiden tehtävänä, tai parlamentin tehtävä asiantuntijoiden todisteiden perusteella. Tämä kuvaa siis hyvin Beckin modernien riskien määritelmää. Riskit ovat tässä tapauksessa sellaisia, että niitä voidaan hallita vain tiedon avulla. Ratkaisu riskin hallintaan on kuitenkin erilainen kuin Beckillä, joka haluaisi refleksiivisen yhteiskunnan osallistuvan laajasti päätöksiin riskeistä. (Beck 1992, 181) Edellä esitetyissä puheenvuoroissa riski ei uhkaa ketään ja se on asiantuntijoiden hallinnassa. Huolehtimisen sijaan pitäisikin luottaa asiantuntijoihin ja ottaa huomioon geenimuuntelun positiivinen potentiaali. Se tulisi nähdä ennen kaikkea kehityksenä ja normaalina asiana.

4.2. Geenimuuntelua vastustavat puheenvuorot

Geenimuuntelua vastustavat puheenvuorot pyrkivät korostamaan ja suurentamaan riskiä ja tällä tavalla mahdollistavat geenimuuntelun tiukemman sääntelyn. Robbins ym. katsovat, että tieteellisiin riskiarvioihin liittyy aina epävarmuutta. Siksi tiukan tieteellisiäkin riskiarvioita voidaan pyrkiä kiistämään. Epävarmuus on tila, joka kuvailee sitä astetta, missä määrin päätöksen tai tilanteen seuraukset ovat tuntemattomia. Epävarmuus vaivaa suurinta osaa riskiarvioinnista ja sillä voi olla hyvin monia erilaisia lähteitä. Epävarmuus liittyy tyypillisesti uusiin asioihin, erityisesti tämä on nähtävillä teknologian vaaroissa. Se tuo esiin ihmisten rajallisen tiedon monimutkaisista luonnon systeemeistä. Uusi tieto voi parantaa kykyä riskipäätöksiin, mutta jollain tasolla epävarmuus on aina läsnä. (Robbins ym. 2013, 86)

Päätöksiin riskeistä vaikuttavat epävarmuuden lisäksi myös monimutkaisesti rakentuneet ennakkoluulot. Nämä liittyvät siihen, miten ihmiset subjektiivisesti näkevät ja arvioivat riskejä. Tutkimukset ovat osoittaneet, että oikeat tai mitattavat riskit joissain päätöksissä ovat hyvin yli- tai aliarvioitu ihmisten päivittäisessä elämässä. (Robbins ym. 2013, 86) Robbinsin ym. mukaan vaarat, joiden ihmiset katsovat syntyvän vasten heidän tahtoaan, ovat kontrolloimattomissa ja vaikuttavat hitaasti tai vasta myöhemmin, ovat suhteellisesti paljon pelättyjä. Sen sijaan vaarat, jotka sisältävät yksilöllisen ja vapaaehtoisen valinnan ja joiden seuraukset ovat välittömiä, ovat suhteellisesti vähemmän pelättyjä. Esimerkiksi autolla ajaminen koetaan turvallisemmaksi kuin lentäminen, koska ihminen itse ajaa autoa. Lento-onnettomuudet ovat myös yleensä kuolonuhreja aiheuttavia katastrofeja, jolloin riski nähdään suhteellisesti suurempana. (Robbins ym. 2013, 87-88)

Geenimuuntelun vastustajat haastavat geenimuuntelua puolustavien riskikäsityksen tieteellisen tiedon ja geenimuuntelun seurausten osalta. Kun puolustajat näkevät geenimuuntelun kehityksen jatkona, vastustajat katsovat geenimuuntelun olevan seuraava mahdollinen ruokakriisi BSE-epidemian jälkeen. Geenimuuntelun vastustajat pyrkivät myös tuomaan keskusteluun mukaan eettisiä argumentteja.

4.2.1. Tiede ja asiantuntijuus

Koska geenimuuntelu on tekniikka, hyvin monet riskiä korostavat argumentit liittyvät tieteeseen tai asiantuntijuuteen. Jotta geenimuuntelun vastustajien riskikäsitys olisi vakuuttava, vastustajien täytyy pyrkiä syrjäyttämään geenimuuntelun puolustajien esittämä käsitys asiantuntijoiden ja tieteen roolista riskien ainoina arvioitsijana. Kumoamalla asiantuntijoiden monopolin, geenimuuntelun vastustajat voivat avata geenimuuntelun hallinnan politiikalle, eli politisoida aiheen. Näin on mahdollista pyrkiä kasvattamaan riskiä, jollaisena geenimuuntelun näyttäytyy.

Vuosien 1999–2001 keskusteluissa tieteeseen perustuvia argumentteja käytetään pääasiassa riskin suurentamiseen, mutta tietoon ja asiantuntijuuteen perustuva argumentointi jää lähinnä tiedon puutteen toteamisen tasolle. Puheenvuoroissa siis todetaan se fakta, että tietoa geenimuuntelun vaikutuksista ei vielä hirveästi ole. Argumentatiivisista keinoista tieteeseen liittyvissä puheenvuoroissa käytetään Perelmania mukailten assosiativisia argumentteja, eli geenimuunteluun liitetään epävarmuustekijöitä ja mahdollisia uhkia, jolloin geenimuuntelu näyttäytyy suurempana riskinä. Jotta asiantuntijoiden ja tutkijoiden arvioit geenimuuntelun turvallisuudesta saadaan kumottua, on erityisen tärkeää todistaa tieteellinen todistelu

geenimuuntelun vaarattomuudesta vääräksi. Tieteellistä näyttöä geenimuuntelun potentiaalisesta haitasta esittävät muun muassa Paul Lannoye, Kriton Arsenis ja Anna Rosbach.:

Firstly, scientific uncertainty about the nature and extent of the risks is increasing. Secondly, there is proof that serious or irreversible risks do exist. (Lannoye V, FR, 1999)

If we are to respect the scientific data, we should look very carefully at the latest Canadian report which shows that Bt toxins can be transferred from food not only to mothers but also their unborn children, thus exposing them to serious health issues. (Arsenis S&D, EL, 2011)

Mr President, no one knows the long-term consequences of GMOs, and the science points in widely differing directions. The consequences for the natural world and for health are impossible to predict, and I do not believe that animals and humans should be used as live experiments. (Rosbach ECR, DA, 2011)

Puheenvuoroista nähdään, miten tietoon perustuvat argumentit geenimuuntelun haitallisuudesta muuttuvat ajan myötä, kun tutkimus ja tieto geenimuuntelusta lisääntyy. Lannoye vuonna 1999 argumentoi riskin olemassaolosta ja laajuudesta, mutta hän ei esitä konkreettisia todisteita haitasta. Sen sijaan Arsenis vuonna 2011 esittää havainnollistavan tutkimuksen, jossa todella potentiaalisen haitan olemassaolo on jo todistettu. Rosbachin argumentti on tyypillinen tieteelliseen tietoon liittyvä ongelma ja argumentti. Koska kyseessä on vielä vuonna 2011:kin suhteellisen uusi teknologia, tietoa pitkäaikaisista vaikutuksista ei voi olla. Kaikissa argumenteissa esimerkin avulla todistetaan geenimuuntelun riskin olemassaolo, eli kyse on assosiatiivisesta argumentista. Kaikissa argumenteissa osoitetaan myös se, että geenimuuntelun vaarattomuus ei ole totta. Tieteelliset tulokset turvallisuudesta voidaan siis kyseenalaistaa ja näin geenimuuntelun määrittäminen riskiksi on mahdollista. Arseniksen argumentissaan käyttämät Bt-toksiinit ovat bakteerimyrkkyjä, jotka tappavat hyönteisiä. Niitä on geenimuuntelun avulla voitu siirtää suoraan kasviin, jolloin kasvit ovat hyönteisresistenttejä. Nämä myrkyt voivat olla haitallisia sikiöille. Näin väitteet geenimuuntelun vaarattomuudesta osoitetaan epäpäteviksi.

Lannoyen puheenvuorossa riskin laajuus, eli ketä tai mitä riski uhkaa, ei ole selvää. Arseniksen puheenvuorossa riski on selvästi ruokariski, mutta myös syöjän lisäksi se voi vahingoittaa sikiötä. Tämän vuoksi se saa yli sukupolven menevän laajuuden. Sikiöihin

kohdistuva riski lisää asiaan myös eettisen ulottuvuuden, sillä sikiö on itse puolustuskyvytön ja täysin riippuvainen äidistään. Rosbach näkee ruokariskiäkin suuremman riskin, koska hänen mukaansa myöskään eläimiä ei saisi käyttää kokeina. Eläimillä Rosbach voi viitata geenimuunneltuun rehuun, jota EU:ssa käytetään laajasti. Tällöin kyseessä on siis maataloussektorin tai ruuantuotantosektorin riski, joka voi levitä hallitsemattomasti sekä luontoon että ihmisiin, samalla niin hitaasti ja näkymättömästi, että sitä ei voi kontrolloida.

Erityisenä konkreettisena ongelmana tieteelliseen tietoon liittyen useissa puheenvuoroissa pidetään Rosbachinkin esiin nostamaa tiedon puuttumista pitkäaikaisista vaikutuksista. Toulminin argumentaatiomallia käyttämällä voidaan huomata, että ilman jäsenvaltioiden omaa päätäntävaltaa, ihmisiä ja eläimiä käytetään elävinä kokeina. Tämä on tietenkin moraalisesti väärin. Ihmisten ja luonnon käyttäminen koe-eläiminä on argumentti, joka esiintyy ensimmäisen kerran jo aineiston ensimmäisessä keskustelussa 1999. Myös koe-eläinten käyttöä vastustetaan, mutta ihmisten käyttö koealustoina on yleisesti nähty moraalisesti vääränä. Argumentti perustuu ajatukseen ihmisten itseisarvosta tai yksilöllisyydestä. Tällainen moraalikäsitys perustuu alkuaan Kantin muotoilemaan ajatteluun. Kant on muotoillut moraalikäsitöksensä kategorisen imperatiivin muotoon. Hän on esittänyt, että jos oletetaan olemassa olevaksi jokin, jonka olemassaololla itsessään on absoluuttinen arvo ja joka päämääränä itsessään voisi olla määräisten lakien perusta, silloin tämä yksin olisi kategorisen imperatiivin perusta. Kant katsoo, että ihmiset ja järjelliset olennot ovat olemassa päämääränä itsessään, eivät vain välineinä. Tällöin järjellisiä olentoja täytyy tarkastella toiminnassa aina myös päämääränä. Järjelliset olennot ovat siis Kantin kategorisen imperatiivin perusta. (Kant 2014, 70) Tähän näkemykseen perustuen ihmisten käyttäminen välineinä, eli koe-eläiminä, ei siis ole moraalisesti oikein. Kun samalla ymmärryksen useiden eläinten, jopa kalojen, älykkyydestä syvenee, tulevat nekin kantilaisen kategorisen imperatiivin piiriin.

Tieteelliseen tietoon liittyvien argumenttien kumoamiseksi voitaisi kysyä, milloin tietoa on tarpeeksi? Tiedon määrää on vaikea mitata, ja on esimerkiksi vaikea vetää rajaa sille, mikä on sopiva mitta pitkäaikaisvaikutusten ilmaantumiseksi. Onko esimerkiksi 10 vuotta riittävä aika, vai pitäisi odottaa 50 vuotta pitkäaikaisvaikutusten ilmaantumiseen. Tieteellisen tiedon luotettavuuden kyseenalaistaminen on geenimuuntelun tapauksessa helppo argumentti, sillä kyse on uudesta teknologiasta. Yksittäisiä ristiriitaisia tuloksia ei myöskään ole mahdotonta löytää, joten pelon kasvattaminen tällaisessa tapauksessa on helppoa. Tieteellisen tiedon

politisointimahdollisuutta painottaa se, että tieteellisen tiedon luotettavuudesta on epäilyä koko tutkimusjaksoni ajan, eli myös 16 vuotta ensimmäisen keskustelun jälkeen.

Myös Beck katsoo, että tieteessä ja tutkimuksessa on suuri ongelma vaikutusten tutkimiseen liittyen. Hän kutsuu tätä lapsi kaivossa -tutkimuslogiikaksi. Tämä tarkoittaa, että tutkimuksessa asia on usein ensin tehtävä, jotta sitä voidaan tutkia. Beckin mukaan esimerkiksi geeniteknologiassa tämä pitää usein paikkaansa. Jos nähdään, että ihmisgenetiikan sosiaalisten seurausten tutkimus on mahdollista periaatteessa vasta seurausten ilmaannuttua, on pakotettu odottamaan. Beck korostaa myös kulttuurisen pohdinnan merkitystä. Vaikka geenimuuntelusta laboratorio-oloissa on tietoa, sen vaikutuksia yhteiskuntaan ei tiedetä, ennen kuin se todella vaikuttaa yhteiskunnassa ja seurauksia päästään havainnoimaan. Siksi esimerkiksi bioteknologian tapauksessa tiede voi vastata joihinkin yksityiskohtiin, mutta koko yhteiskuntaa tarkasteltaessa kulttuuri on otettava huomioon. (Beck 1990, 43) Beck siis näkee, että geenimuuntelun käyttö laboratorioden ulkopuolella tarkoittaa joka tapauksessa lievemmän tasoista ”koetta”, eikä seurauksista voi olla varmuutta.

Kuvaa tieteestä riskitekijänä pyritään luomaan myös tutkimusten puolueettomuutta epäilemällä. Näin argumentoi esimerkiksi Kateřina Konečná (EUL/NGL, CZ, 2015).

Ráda bych upozornila na to, že většinu dopadových studií provedených k GMO vždy financovaly především nadnárodní korporace v čele s jejich zástupci z lobbistických skupin. O škodlivosti GMO pro lidské zdraví se na veřejnosti vůbec nemluví, přitom již dnes o nich z nezávislých studií víme.¹

Konečnán mukaan suurin osa GMO:n vaikutusten tutkimuksista on rahoitettu monikansallisten yritysten toimesta. Sen sijaan GMO:n haittavaikutuksista tiedetään itsenäisten tutkimusten ansiosta. Puolueellisuutta tehostaa myös viittaus monikansallisiin suuryrityksiin, joka lisää argumenttiin mukaan ihmisten terveyden ja voitontavoittelun vastakkainasettelun.

¹ Haluaisin huomauttaa, että useimmat GMO:eja koskevat vaikutustutkimukset ovat olleet monikansallisten yhtiöiden rahoittamia ja heidän lobbariensa johtamia. Emme puhu julkisesti muuntogeenisten organismien haitallisuudesta ihmisten terveydelle, mutta olemme jo tietoisia siitä riippumattomien tutkimusten ansiosta.

Vuoden 2011 ja 2015 keskusteluissa tietoon liittyvä argumentointi muuttuu ja se kohdentuu enemmän asiantuntijoihin. Puheenvuoroissa siis tiedon luotettavuuden epäilyn lisäksi kritisoidaan ja puolustetaan Efsaa, joka suorittaa geenimuunneltujen organismien riskiarviot. Voidaan katsoa, että Euroopan tasolla tieteellinen tieto ruokaturvasta henkilöityy institutionaalisesti Efsaan. Argumenttina riskin korostamiseksi Efsan tekemät GMO-riskiarviot esitetään ristiriitaisina ja Efsa epäluotettavana. Asiantuntijatietoon ei siis voi luottaa, joten riski vaikuttaa suuremmalta. Keskustelussa siis vallitseva tila, eli asiantuntijoiden arvioihin perustuva hyväksymismenettely, pyritään kyseenalaistamaan. Tällöin myös oikeutetaan ja mahdollistetaan vallitsevan geenimuuntelupolitiikan muuttaminen.

Sami Andouran ja Peter Timmermanin (2008) mukaan EU:n virastot, kuten Efsa, perustettiin hoitamaan kasvanutta hallintoa. Niiden tarkoituksena oli vapauttaa komissiota hallinnollisista tehtävistä, jotta se pystyisi keskittymään tärkeimpiin tehtäviinsä eli politiikan kehittämiseen ja muotoiluun. Efsan rooli ja EU:n ruokapolitiikka ovat Sevasti Chatzopouloun (2015) mukaan muuttuneet huomattavasti kuluneella vuosikymmenellä, johtuen erilaisista ruokaskandaaleista. Tämä on tuhonnut kuluttajien luottamusta ja lisännyt epävarmuutta ja huolta liittyen EU:n ruokapolitiikan legitimizeettiin. (Chatzopouloun 2015, 160) Tämä huoli on siis argumenttien perustana. Efsan asiantuntijuutta kyseenalaistetaan sidosmuotoisilla argumenteilla, joissa esimerkkien avulla luodaan sääntöä Efsan tai koko geeniteknologian epäluotettavuudesta. Richard Seeber (EPP, DE) havainnollistaa, miksi Efsan tekemät riskiarvioinnit eivät ole täysin luotettavia:

We all know that the assessments carried out by the European Food Safety Authority (EFSA) are controversial to a certain extent, both with regard to their timeframe and their regional and local balance. Therefore, the call for the recognition of other scientific grounds is a legitimate one. (Seeber 2011)

Puheenvuorossa esitetään, että sääntö Efsan ongelmista on jo olemassa, koska Seeber esittää tämän olevan yleinen fakta. Seeber ei kerro tarkasti yksittäisiä tapauksia, vaan viittaa arvioiden ristiriitaisuuteen tietyillä osa-alueilla. EU:n päätökset hyväksyä jokin geenimuunneltu organismi perustuvat Efsan arvioille, joten EU:n päätökset eivät ole legitiimejä, mikäli nämä arviot eivät ole legitiimejä. Efsan ongelmien johdosta komission ehdotuksessa ja Lepagen raportissa esitetyt laajemmat tieteelliset perusteet ovat perusteluja ja tarpeellisia. Asiantuntijuuden kyseenalaistaminen tapahtuu tavallisilla keinoilla: tehdyt

arviot esitetään puutteellisina tai ristiriitaisina, esitetään päinvastaisia tutkimustuloksia, sekä vedotaan pitkäaikaisvaikutuksiin, joista ei todella voi olla vielä kokeellista tietoa. Efsan kritisoiminen 2011 ja 2015 keskusteluissa on ymmärrettävää, kun otetaan huomioon komission ehdotuksen luonne. Efsan tekemät riskiarviot on pakko esittää kyseenalaisina tai tulkinnanvaraisina, sillä muuten ei ole perusteita jäsenvaltioiden omille GMO-viljelykielloille.

Skogstadin mukaan EU:n ennaltavarautumiskulttuuri mahdollistaa Efsan kyseenalaistamisen. Vastuun ristiriita luo kuitenkin ongelmia koko EU:n geenimuuntelupolitiikalle. Skogstad käyttää vastuullisuuden määrittelyyn Beethamin (1991) käsitystä poliittisesta legitimitetistä. Määritelmän mukaan ne, jotka legitimitesti säätelevät ja hallitsevat muiden käyttäytymistä, tekevät niin jälkimmäisten suostumuksella. (Beetham 1991) Tähän perustuen liberaaleissa demokratioissa poliittinen legitimitetti liittyy vahvasti myös uskomukseen, että päätöksentekijöitä voidaan pitää vastuullisina teoistaan. Kuitenkaan siitä ei ole konsensusta, mitä vastuussa oleminen käytännössä tarkoittaa: kuka on vastuussa, kenelle ja mistä. Kiista siitä, mikä luo legitimiin hallinnan, tekee vastuullisuudesta EU:ssa kiistanalaisen käsitteen. (Skogstad 2011, 897)

Skogstad jaottelee legitimiin hallinnan ja vastuullisuuden osallistumis- ja valtuuttamislogiikan mukaan. Osallistumislogiikka viittaa demokraattisen politiikan malleihin, joissa valta uskotaan valituille edustajille. Kansan edustaminen ja kontrolli ovat vastuullisuuden mekanismeja. Valtuuttamislogiikassa on poistettu suora kansan kontrolli päätöksentekijöihin ja vastuullisuus on esimerkiksi virastolla tai luottamuksenvaraisesti. Tällainen luottamuksenvaraisuus voi olla joissain asioissa toiminnan kannalta erittäin tärkeää. Se esimerkiksi mahdollistaa, että päätöksentekijöiden tehokkuutta ei heikennä valitsijoiden suora kontrolli. Kuten usein ylikansallisessa hallinnassa, myös EU:ssa on käytössä molempia, sekä osallistumis- että valtuuttamislogiikan mukaisia vastuita. Komiteamenettely, jota EU:ssa sovelletaan geenimuunneltujen tuotteiden ja viljojen hyväksymismenettelyssä, on sekoitus näistä kahdesta. Siinä mukana ovat jäsenvaltiot (komitologinen komitea ja neuvosto), mutta myös Euroopan komissio (ei vaaleilla valittu) ja Efsa. (Skogstad 2011, 898-899)

Ongelman asiassa luo se, että EU:n riskien sääntelyn poliittinen kulttuuri perustuu ennaltavarautumiskulttuuriin. Skogstad argumentoi sen tarkoittavan, että EU ei välttämättä pidä tieteen tuloksia luotettavina päätöksenteon lähteinä teknologian riskeistä päätettäessä,

kuten myös parlamentin keskusteluista käy ilmi. Ennaltavarautumiskulttuurissa kyseenalaistetaan riskiensäätelyn perustuvan vain asiantuntijatietoon. Sen sijaan siinä puolustetaan esimerkiksi yhteiskunnan tuottamaa luotettavaa tietoa. Ongelmia muodostuukin, koska EU:n noudattama ennaltavarautumiskulttuuri ei sovi yhteen aiemmin esitetyn luottamuksenvaraisen mallin kanssa, jota EU:ssa sovelletaan GMO-politiikassa. EU:ssa pitäisi luottamuksenvaraisen mallin perusteella pystyä luottamaan viranomaisiin ja siihen, että he tekevät työnsä oikein. Geenitekniikassa sovellettu ennaltavarautumiskulttuuri ei tue tätä, vaan päinvastoin kyseenalaistaa viranomaisia ja esimerkiksi Efsan työskentelyä. (Skogstad 2011, 900) Ei siis ole yllättävää, että Efsa ja sen auktoriteetti on myös argumenttien keskiössä.

EU:n ennaltavarautumiskulttuuri voidaan nähdä yhteneväisenä Beckin ajattelun kanssa. Beckin mukaan vallalla oleva teknokratia täytyy kumota, jos haluamme hallita riskejä. Teknokratian kumoaminen alkaa siitä, että tunnistetaan ympäristöriskien olevan yhteiskunnallisten päätösten ja sääntöjen tuotteita. Niihin vaikuttaa erityisesti kulttuuri ja kulttuurin rooli riskien tunnistamisessa. (Beck 1990, 111-112) Tätä voidaan havainnollistaa riskilaskelmien avulla, joiden Beck korostaa olevan kulttuurisidonnaisia. Laskelmia on pakko esittää, mutta niitä ei tulisi pitää objektiivisina. Riskilaskelmat ja tekninen objektiivisuus ovat kulttuurisesti ehdollistuneita. Beckin mukaan sitä, mitä ihmisen on siedettävä, ei voida todistaa laskelmilla tai kokeilla. Vaaroja arvioidaan aina historiallisten ja kulttuuristen havaintojen kautta. Nämä voivat vaihdella valtion, sosiaalisen ryhmän ja ajan mukaan. Laskemat pitäisikin Beckin mukaan nähdä erotuomarien sijasta vain keskusteluun osallistujina. Hyväksyttävä riski on lopulta hyväksytty riski. (Beck, 1990 133-134)

Tiivistettynä tieteeseen liittyvästä argumentoinnista voidaan sanoa, että vuosituhannen vaihteessa tieteeseen liittyvät argumentit koskevat sitä, että tietoa ei ole vielä tarpeeksi riskin täydelliseen hahmottamiseen, kun taas vuodesta 2011 alkaen tietoa koskeva argumentointi on kiistaa varman tiedon ja epätiedon välillä. Geenimuuntelua vastustavat puheenvuorot vaikuttavat jakavan Beckin käsityksen riskien rakentumisesta. Puheenvuorot siis perustuvat ajatukseen, että riskit rakentuvat yhteiskunnallisesti, eikä niitä voida vain tieteen avulla määrittää objektiivisesti. Tieteeseen ja asiantuntijuuteen perustuvat argumentit vähintäänkin politisoivat geenimuuntelun riskin. Se, millaisen riskin ne muodostavat, vaihtelee puhujien välillä ja jää myös melko epäselväksi. Argumentit korostavat erityisesti riskin hallitsemattomuutta. Kun esitetään, että tietoa ei ole tarpeeksi tai että asiantuntijoilla ei ole varmaa tietoa, riskin todellinen laajuus jää epävarmaksi, mutta se voi mahdollisesti olla

suurikin. Siksi geenimuuntelua on säädeltävä, valvottava ja riskin hyväksyttävyydestä päättäminen on poliittinen päätös. Tämä taas vaikuttaa siihen, millainen riskinhallintapolitiikka on edustajien mielestä hyväksyttävää tai hyvää.

4.2.2. Etiikka

Kahdessa ensimmäisessä keskustelussa geenimuuntelun eettisyys ja eettinen arviointi ovat yksi keskeisimmistä keskustelun aiheista, mutta myöhemmin eettiset argumentit tyrehtyvät lähinnä aiemmin esitettyyn koe-eläiminä käyttöön ja muutamaan mainintaan luonnon järjestykseen puuttumisesta. Eettisten argumenttien lisäksi useissa puheenvuoroissa todetaan, että geenimuuntelusta päätettäessä on kyse eettisistä kysymyksistä, eli geenimuuntelusta halutaan tehdä eettinen kysymys. Tämä myös laajentaa geenimuuntelun riskiä. Se ei ole vain asiantuntijoiden asia, vaan sitä täytyy tarkastella myös etiikan näkökulmasta. Tällöin on perusteltua debatoita ja päättää asiasta parlamentissa. Etiikkaan vetoavat argumentit usein pyrkivät myös kasvattamaan riskiä, mutta osa pelkästään haluaa tuoda etiikan mukaan geenimuuntelukeskusteluun. Tällaiset pelkästään etiikkaa vaativat puheenvuorot ovat myös uskonnollisia. Uskonnollisia puheenvuoroja löytyy ensimmäisistä keskusteluista, mutta niitä ei ole enää 2011 ja 2015. Tällaisista esimerkkinä on EDD-ryhmän hollantilainen edustaja Rijk Van Dam (2000) vastustaa geenimuuntelua etiikkaan vedoten:

I would like to point out that it is not sufficient to map out and restrict the risks pertaining to these new production methods. Plants and animals are not production factors which can simply be manipulated. The biotechnology debate requires an integral ethical approach. We believe that God created the world. Based on this awareness, we need to treat the natural world around us responsibly. (Van Dam 2000)

Puheenvuoro esittää hyvin geenimuuntelun poliittisuuden. Argumentissa luonnolle ja ihmisille annetaan itseisarvo, mihin perustuen geneettinen muuntelu ei puhujan mukaan ole oikein. Toulminin mallia käyttäen huomataan, että argumentin oikeutuksena on luonnon ja eläinten itseisarvoon vetoaminen. Ne eivät ole tuotantotekijöitä ja siten ihmisten muokattavissa. Tässä luonnon ja ihmisten arvo perustuu siihen, että jumala on luonut heidät. Van Damin puheenvuorosta riskin määritelmä jää epäselväksi, se on toissijainen asia. Vaikka riskiä on mahdollista kartoittaa ja rajata, se ei ole riittävää.

Etiikan yhteydestä geenimuuntelukeskusteluun löytyy myös vastakkaisia mielipiteitä. Etiikkaan vetoavien argumenttien teho pyritään poistamaan esittämällä, etteivät eettiset argumentit kuulu keskusteluun. Esimerkiksi Valverde López (1999, EPP, ES) katsoo geenimuuntelua puolustavassa puheenvuorossaan, että keskustelussa ”fundamentaaliset poliittiset ideat verhotaan eettisten väitteiden taakse”. Etiikka on siis Lopezin argumentin mukaan vain politikointia, eikä eettisistä asioista välttämättä oikeasti olla todella huolissaan. Eettisten kysymysten nostaminen keskusteluun on Beckin mukaan perusteltua. Hän katsoo, että riskien määrittely on epäsuoraa etiikkaa, koska riskit ovat aina pohjimmiltaan kuvia elämisen arvoisesta elämästä. Tässä mielessä riskit ovat siis havainnollistettuja negatiivisia kuvia utopioista. Riskien esineellistämisen takana tulee aina joskus vastaan kysymys hyväksymisestä ja sen myötä myös kysymys siitä, kuinka haluamme elää. (Beck 1992, 28) Sen sijaan esimerkiksi Launis (2003, 127) argumentoi, että muuntogeenisten elintarvikkeiden turvallisuutta koskevassa keskustelussa ei ole kyse eettisestä ongelmasta, koska ongelman ratkaiseminen ei edellytä filosofisen arvotiedon lisääntymistä. Sen sijaan ratkaisu edellyttää empiiristen tieteiden tuottamia tutkimustuloksia.

Argumentteja, joissa luonnon tai biodiversiteetin arvoa korostetaan, on useita. Ne perustuvat joko luonnon itseisarvoon, tai siihen, että on olemassa luonnollinen järjestys. Tällainen järjestys on ”oikea”, eivätkä ihmiset saa puuttua siihen. Pohjimmiltaan tämä perustuu argumenttiin luonnollisuudesta. Luonnollisuus voi olla hyvää, koska se on jumalan asettama järjestys, tai siksi, että se on ”alkuperäinen” järjestys, elämän antaja. Etiikkaan ja uskontoon perustuvia argumentteja esittävät EPP-ED ryhmän, eli (Euroopan kansanpuolueen (kristillisdemokraatit) ja Euroopan demokraattien ryhmä) ja EU-kriittinen EDD-ryhmä (Vapauden ja demokratian Eurooppa). Vaikka etiikkaan perustuvia argumentteja ei myöhemmissä keskusteluissa juurikaan esitetä, niissä on kuitenkin muutamia luonnon järjestykseen perustuvia argumentteja. EUL/NGL -ryhmän edustaja Takis Hadjigeorgiou Kyprokselta katsoo, että geenimuuntelupolitiikassa on oltava varovaisia, sillä ”ihmisten pitäisi osoittaa korkeinta mahdollista kunnioitusta planeetan tasapainolle” (Hadjigeorgiou 2011). EFDD-ryhmän liettualaisedustaja Valentinas Mazuronis (2015) katsoo, että puttuminen *į motinos gamtos reikalus atsisuks*² kääntyy meitä vastaan. Mazuronis kuvaa luonnon siis äitinä, joka antaa ihmisille elämän, joten sen toimintaan ei tulisi puuttua.

² to the mother's natural affairs

Myös Cookin tutkimuksessa yksi hänen aineistonsa käytetyimmistä fraaseista on luonnon/ biodiversiteetin järjestykseen puuttuminen. Luontoa ja biodiversiteettiä erottaa Cookin mukaan se, että biodiversiteetti on tieteellinen termi, kun taas luonto liittyy kulttuuriin ja uskontoon. Yleensä luonto näissä tapauksissa kirjoitetaan myös isolla alkukirjaimella, jolloin se viittaa esimerkiksi luontoäitiin. (Cook 2004, 98) GMO:n vastustajien puheenvuoroissa luonto voi viitata myös geenimuuntelun luonnottomuuteen, mikä on näkyvillä myös parlamentin keskusteluissa. Cook pohtiikin, miksi luontoa tai luonnollista yleisesti pidetään hyvänä? Hänen mukaansa vastaus on se, että luonnon prosessit havaitaan yleensä ennen kaikkea elämän antavana ja parantavana ja itsenäisinä ihmisten virheistä ja ilkeydestä. (Cook 2004, 103)

Käsitys luonnosta yleisesti hyvänä asiana ei toki ole aina ollut vallalla. Phil Macnaghten ja John Urryn (1998) mukaan valistuksen aikana oletettiin, että luontoa täytyy parantaa ihmisen järjen ja luontoon puuttumisen avulla. Esimerkiksi Thomas Hobbesin tulkinta ”luonnontila” -käsitteestä piti sisällään käsityksen luonnosta villinä ja sotaisana. (Hobbes & Gaskin 1998) Mikko Jakosen mukaan Hobbesin luonnontila kuvaa ihmisiä ilman yhteistä valtaa ja yhteiskuntaa. Ihmiset luonnontilassa tekevät itsekkeitä ratkaisuja säilyäkseen hengissä. Siksi luonnontilassa nousee esiin ihmisluonnon ja luonnontilan perustava lähtökohta, epäluottamus. (Jakonen 2013)

Ensimmäiset luonnonsuojelujärjestöt syntyivät Yhdistyneessä kuningaskunnassa 1800-luvun lopussa. Ne suuntasivat toimintansa luonnonsuojeluun ja viihtyvyyteen. Tarve luonnonsuojeluliikkeiden syntymiselle ei ollut pelkästään reaktio luonnon tuhoutumiseen, teollisuuden laajenemiseen ja urbaaniin kasvuun. Siihen vaikutti myös yleinen luontodiskurssin muutos. Macnaghte ja Urry katsovatkin, että 1800-luvulla alkanut luonnon suojelu oli viktoriaaninen reaktio valistuksen ajan mentaliteettia vastaan, jossa luontoa piti hallita ihmisjärjen rationaliteetilla. Suojeluliike halusi erityisesti poistaa teollisen vallankumouksen rumuutta ja säilyttää yhteyden menneeseen. Tätä tehtiin säilyttämällä jäänteitä ja kansallisia monumentteja, minkä toivottiin elvyttävän hengellistä suhdetta paikkaan ja valtioon. Luonnon roolina oli siten historian ja kansallisuuden korostaminen. (Macnaghten & Urryn 1998 35-36) Tämä on Harri Hakalan ja Jari Välimäen (2003, 26-28) mukaan tyypillistä klassisen luonnonsuojelun aikakautena, jolloin painotettiin erityisesti maisemallisia arvoja ja yksittäisten luonnonmuistomerkkien suojelua. Luonto nähtiin pilaamattomana ja haavoittuvana. Vähitellen suojelu laajeni koskemaan myös esimerkiksi saastumista ja hiljalleen sen muuttui laajemmaksi käsitteeksi, ympäristönsuojeluksi. Hakala

ja Välimäki katsovat, että ympäristönsuojelun myötä luonto sai itseisarvonsa, joka sillä nykyään nähdään olevan. Luontoa alettiin arvostaa sen itsensä vuoksi, ei vain esimerkiksi ihmisten terveyden takaavana välinearvona (Hakala & Välimäki 2003, 28).

Myös Beck käsittelee luontoa ja luonnollisuutta argumenttina. Hänen mukaansa maatalousyhteiskunnan aikakaudella ihmiset katsoivat esimerkiksi järjestyksen ja eriarvoisuuden ainoaksi mahdolliseksi elämäntavaksi. Tämä perustui siihen, että tällaista järjestystä, joka syntymän kautta muodostui, pidettiin luonnollisena. Luonnollisuus tarkoitti myös hyvää. Samaan perustuu hänen mukaansa myös se, että maalaismunia pidetään parempina kuin teollisuushautomojen munia. Se että sääty-yhteiskuntaa seurasi sääty-yhteiskunta, perustui siis luonnon muuttumattomuuteen. (Beck 1990, 21) Luonnollisuus ei siis Beckin esimerkin perusteella välttämättä tarkoita aina hyvää tai ”totuutta”. Beckin esimerkki korostaa myös luonnollisuuden ja luonnon kulttuurisidonnaisuutta.

Beck katsookin, että luontoa sen merkityksessä yhteiskunnasta ulkopuolisena, tai yhteiskunnan vastakohtana ei enää ole. Esimerkiksi pystyasennossa kulkevan aikuisen eurooppalaisen ruumis ei ole lähelläkään luontoa. Siinä on nähtävissä yhteiskunnan tuotteita kuten istumatyö ja pukeutumismormit. Myös se, minkä nykyisin ymmärrämme luonnoksi, on Beckin mukaan leikattu, luonnon ja kauttaaltaan uudistettu luonto. Se on yhteiskunnallisesti kyllästetty muun muassa työllä ja tuotannolla. Beck näkee esimerkiksi puistojen olevan keinoluontoa. Luonnon peruuttamaton keinotekoisuus onkin nähtävissä juuri ekologisessa säilyttämisessä. Sen myötä syntyy ekologisesti hahmotettuja luontomuseoita häviämässä oleville lajeille. Beck havaitsee luonnon muuttumisen yhteiskunnaksi myös siinä, miten usein katastrofeja, erityisesti perinteisiä luonnonkatastrofeja, on alettu nähdä ja käsitellä poliittisina katastrofeina. Hänen mukaansa on tarpeen huomata, että luonto ei varsinaisessa mielessä ole luonto, vaan käsite tai normi. Luonnon ja yhteiskunnan käsitteet ovat kumonnet toisensa ja sekoittuneet toisiinsa. Luontoa sen alkuperäisessä merkityksessä, eli yhteiskunnasta ulkopuolisena ja koskemattomana, ei siis ole Beckin näkemyksen mukaan enää olemassa ollenkaan. (Beck 1990, 63-64) Se ei kuitenkaan estä viittaamasta luontoon käsitteenä, mikä joka tapauksessa nähdään nykyään positiivisena ja arvokkaana.

Luonnollisuutta käytetään keskusteluissa paljon argumenttien oikeutuksena geenimuuntelua vastaan. Geenimuunneltu ruoka on tekniikan tuottamaa, luonnotonta, kun taas ei-geenimuunneltu ruoka ja ympäristö ovat luonnollisia. Samoin keskustelussa esiintyy

suuryritykset vastaan paikalliset pientilat -argumentointia. Tämä perustuu useaan vastakkainasetteluun, joita ovat ainakin luonnollinen vastaan luonnon ja paikallinen vastaan kansainvälinen. Luonnollisuuteen perustuvaa argumenttia pidetään kuitenkin yleisesti ongelmallisena. Tämä johtuu siitä, että luonnollinen on vaikea määritellä. Esimerkiksi nykyiset viljeltävät viljat ovat jalostettuja, eivätkä myöskään nykyiset viljelymenetelmät ole täysin luonnollisia, edes luomutuotannossa.

Geenimuuntelun luonnottomuus näyttäytyy parlamentin keskusteluissa validina argumenttina, sillä sitä ei pyritä kumoamaan. Geenimuuntelu on kuitenkin mahdollista nähdä myös luonnollisena. Esimerkiksi lääketieteellisen etiikan professori Launis pitää luontoon vetoamista ja geenitutkimuksen luonnottomuutta virheellisenä käsityksenä. Hän katsoo, että ihminen kuuluu luontoon samoin kuin eläimet ja kasvit, joten ihmiset tekemät asiat, kuten geenimuuntelu, on yhtä luonnollista kuin muukin toiminta. Muutkin lajit muokkaavat ympäristöään ja tätä pidetään luonnollisena, joten samalla tavalla myös ihmiset voivat luonnollisesti muokata ympäristöään. (Launis 2003, 22) Se, että geeniteknologia nähdään EU:ssa poikkeavana, on kuitenkin fakta myös siinä mielessä, että sitä säädellään erillään ei-geenimuunnelluista elintarvikkeista ja viljeltävistä ei-geenimuunnelluista lajikkeista.

Luonnolla on sanana erilaisia käyttötarkoituksia. Esimerkiksi suomen kielessä Kotimaisten kielten keskuksen sanakirjassa (2017) on luonnolle useita määritelmiä. Luonto tarkoittaa maaperää sekä vesi- ja ilmakehää kasveineen ja eläimineen, tai vähän tai ei ollenkaan ihmisen muokkaamaa elinympäristöä. Luonto voi tarkoittaa sanakirjan mukaan myös esimerkiksi elämää ylläpitäviä tekijöitä, voimia, tai luonnonjärjestystä. (Kielitoimiston sanakirja 2017) Koska luonto ja luonnollisuus ovat tulkittavissa useilla erilaisilla tavoilla, se minkä ajattelemme olevan ”luonnollista” on hyvin usein yhteiskunnallisesti rakentunutta. (Robbins ym. 2013, 122-123) Näin myös geenimuuntelukeskustelussa luonnolliseksi esitetyt asiat ovat usein vain yhteiskunnallisesti rakentuneita ”totuuksia” jonkin asian luonnollisuudesta. Koska luonnolla on erilaisia merkityksiä, sitä voidaan käyttää geenimuuntelukeskusteluissa apuna riskin määrittelyssä. Luonnon asia on suurempi riski kuin luonnollinen.

4.2.3. Suuryritykset ja historia

The BSE crisis should be a lesson and a reminder to us. It is just not on, expecting the taxpayer to stump up for the damage and passing the risk on

society, while the genetic engineering companies only get the profits. (Hiltrud Breyer G/EFA, DE, 2001a)

Geenimuuntelun vastustajat pyrkivät samaistamaan geenimuuntelun suuryrityksiin. Kyseessä on siis Perelmanian mukaillen assosiativinen argumentti, jossa jokin osa pyritään yleistämään edustamaan kokonaisuutta. Tässä tapauksessa geenimuuntelu pyritään henkilöimään suuryrityksiin. Tätä keinoa käytetään 2000-vuoden keskustelusta alkaen kaikissa keskusteluissa. Madsen ja Sandøe (2001) katsovat, että suuryritysten roolia korostettaessa on nähtävissä myös se, että riskin sijasta tai sen lisäksi geenimuuntelua vastustetaan, koska geenimuunteluyritysten monopoli koetaan vastenmielisenä.

Historiallisia syitä, eli Euroopan aiempia ruokakriisejä ja erityisesti hullunlehmäntautiepidemiaa pidetään usein yhtenä suurimmista syistä EU:n kansalaisten epäluuloiseen suhtautumiseen geenimuuntelua kohtaan. Muun muassa Paarlberg (2000) ja Burns (2012) ovat esittäneet, että syynä eurooppalaisten vihamieliseen suhtautumiseen GMO-ruokaan on hullunlehmäntautiepidemia, joka on johtanut kuluttajien epäluottamukseen asiantuntijoita kohtaan. Lezaun ja Groenleerin mukaan ruokakriisit ovat lisäksi vaikuttaneet paljon muuhunkin kuin vain GMO-politiikkaan, esimerkiksi EU:n sisämarkkinoihin. Ne ovat luoneet kieltoja ja rajakontrolleja. Lisäksi ruokakriisit ovat luoneet strategisia mahdollisuuksia laajentaa ja vakiinnuttaa ylikansallista hallintaa. (Lezaun & Groenleer 2006, 438) Aiempien ruokakriisien vaikutukset ovat näkyvissä myös parlamentin edustajien 2000-luvun taitteen puheenvuoroista. Sen sijaan vuosina 2011 ja 2015 historiaan ja hullunlehmäntautiviittauksia ei esiinny enää argumenteissa. Breyerin puheenvuoro on hyvin tyypillinen keskustelussa esitetty historiaan perustuva argumentti.

Suuryrityksistä puhuttaessa on selkeästi näkyvillä vastakkainasettelu voittojen tavoittelun ja terveyden ja ympäristön suojelemisen välillä. Henkilöimällä geenimuuntelu suuryrityksiin sen riskiä ei välttämättä suurenneta, mutta riskin luonne muuttuu. Kyseessä on riski, joka otetaan vain suuryritysten voittojen vuoksi, kuten Breyerin puheenvuorostakin ilmenee. EU:n kansalaisten terveys siis asetetaan uhan alle yritysten voittojen vuoksi. Tällainen riski on luonteeltaan moraalisesti arveluttava ja vähemmän hyväksyttävä kuin esimerkiksi riski ruokaturvan parantamiseksi. Voittojen ja ympäristön ja terveyden suojelun vastakkainasettelu on taustalla myös historiaan vetoavissa argumenteissa: poliitikot eivät aiemmin toimineet tarpeeksi nopeasti ja olleet tarpeeksi tiukkoja, koska yritykset painostivat heitä. Ihmisten terveys vaarannettiin yritysten voittojen vuoksi. Breyerin puheenvuoro on

poikkeuksellinen siinä mielessä, että siinä geeniteknologiaa harjoittavat yritykset nimetään neutraalisti ”*the genetic engineering companies*”, mutta tätä selittää mahdollisesti se seikka, että puheenvuoro on vuodelta 2001. Myöhemmissä keskusteluissa GMO-yrityksiin viitataan termillä ”*multinational*”, eli monikansallinen yritys, joten luultavasti kymmenessä vuodessa kyseiset yritykset ovat ehtineet kasvaa suuremmiksi, mikä selittää muutosta. Esimerkiksi Nick Griffin (NI, GB, 2011) puhuu ”jättiläismäisistä monikansallisista yrityksistä”.

Geenimuuntelua vastustavissa puheenvuoroissa on käytössä myös ajalla politikointi. Palosen ja Lindroosin mukaan ajan politiikan edellytyksenä on politiikan ymmärtäminen kamppailevien toimijoiden tilanteeksi. Toimijat valitsevat sen, toimivatko he esimerkiksi tulevan sukupolven vai tuhannen vuoden perspektiivissä. Poliitiikan aika on suhteellista aikaa ja aikakäsitysten ja -orientoitumisten eroilla pelaamista (2000, 15). Geenimuuntelun uutuus ja vaikutusten epävarmuus korostuvat siis käsittelemällä geenimuuntelua pidemmän ajan perspektiivissä. Historian perspektiivistä tarkasteltuna keskustelussa on kaksi kilpailevaa tulkintaa geenimuuntelun tulevaisuudesta. Se näyttäytyy sekä suurena riskinä, eli jatkumona ruokakriiseihin, että hyvää tuovana kehityksenä, kuten esimerkiksi maatalouden koneellistuminen. Riski on käsitteenä omiaan ajalla politikointiin, koska kyseessä on tulevaisuuteen suuntautuva käsite. Siksi tulevaisuuden ja mahdollisuuksien avulla pelaaminen on riskien tapauksessa helppoa. Keskustelussa on vastakkainasettelua myös meneillään olevan tai jatkuvan teknisen kehityksen ja asiantuntijuuden vallan kritisointi ja pyrkimys luoda katkos tähän ajankuvaan. Sekä suuryrityksiin että aiempiin ruokakriiseihin samaistaminen ovat tehokkaita argumentteja muokkaamaan riskiä suuremmaksi ja ei hyväksyttäväksi. Historiaan vetoavat argumentit osoittavat, että aiemmin riskinhallinnassa on tehty virheitä, joten nyt samoja virheitä ei kannata toistaa. Molemmissa on taustalla myös moraalinen hyväksyttävyyys argumenttien luoman voittojen ja terveyden vastakkainasettelussa.

5. RISKINHALLINTAPOLITIikka

Riskinhallinta näyttäytyy Euroopan parlamentin keskusteluissa kolmena eri aihealueena. Aluksi käsitellään vastuun kysymystä, joka on esillä erityisesti ensimmäisen lainsäädäntöprosessin keskusteluissa. Toisessa lainsäädäntöprosessissa se näyttäytyy ulkoisiin vastuisiin liittyvänä argumentaationa. Sen jälkeen käsitellään taloutta ja valinnanvapautta koskevaa argumentaatiota, joilla molemmilla on vahva rooli Euroopan unionissa. Viimeisenä tarkastellaan kansan mielipiteeseen ja demokratiaan vetoavaa argumentointia.

5.1. Vastuu

Beck on käsitellyt paljon modernien riskien vastuun ongelmaa. Erona aiempiin riskeihin on se, että onnettomuudet eivät ole enää pelkkiä onnettomuuksia. Ne ovat usein suuronnettomuuksia, joiden vaikutukset ovat peruuttamattomia tai korvaamattomia. Tämä tarkoittaa, että taloudellisen korvaamisen periaate ei enää toimi. (Beck 1990, 18) Beck kutsuu tätä vastuun toimimattomuutta organisoiduksi vastuuttomuudeksi. Beckin mukaan ongelma kumpuaa siitä, että esimerkiksi saastumisen tapauksessa yhtä suurta saastuttajaa ei välttämättä ole olemassakaan. Tällöin rangaistavaa tahoja ei löydy. Onnettomuuksien torjunnassa oikeusperusta on siis yksilökohtaisesti tulkittu aiheuttajaperiaate. Tällainen oikeusperusta on riskiyhteiskunnan riskien tapauksessa vanhentunut. (Beck 1990, 19)

Ensimmäisessä lainsäädäntöprosessissa käsiteltävä direktiivi sisältää myös vastuiden muotoilun. Kyse on siis siitä, kuka on vastuussa geenimuuntelun riskeistä. Beck näkee aiheuttajaperiaatteen vanhentuneena, mutta mitä mieltä parlamentin jäsenet ovat siitä? Ehdotuksen ensimmäisessä käsittelyssä ympäristövaliokunnan mietinnön esittelijä David Bove kertoo heti esittelypuheenvuorossaan, että GMO-tuottajan on hyväksyttävä vastuunsa. Ehdotuksessa ei myöskään esitetä muista tuotteista eroavia vastuita. (Bowe PES, GB, 1999) Bove siis kannattaa aiheuttajaperiaatetta. GMO-viljelijä olisi siten vastuussa haitoista esimerkiksi gm-lajikkeita tuottavan yrityksen sijaan. Toisaalta, ehdotuksessa ei haluta korostaa geenimuuntelun erilaisuutta muihin tuotteisiin nähden. Tuottaja on vastuussa muissakin tapauksissa, joten sama pitäisi päteä myös geenimuunteluun. Valinta riskin ottamisesta on siis viljelijällä.

Seuraavassa käsittelyssä vuonna 2000 vastuu nousee keskustelun keskiöön. Ehdotusta on muokattu käsittelyjen välillä. Aiempi muotoilu, joka mahdollistaa kansallisesti kireämmän

vahingonkorvausvelvollisuuden, on korvattu uudella muotoilulla. Sen tilalle on muutettu vaatimus EU:n laajuisesta ympäristövastuulaista. Tämä kattaisi myös muut kuin geenimuuntelun mahdollisesti aiheuttamat ympäristövahingot. Lisäksi ehdotukseen oli lisätty ensimmäisessä parlamentin käsittelyssä lisätty tarkistus, jota neuvosto ei ollut hyväksynyt. Lisäys vaati levittämisen seurauksista vastuussa olevaa ottamaan vastuuvakuutuksen, joka kattaisi levittämisestä mahdollisesti aiheutuvat vahingot. Nämä kaksi muutosta herättävät keskustelua. Tehtyjä muutoksia suurimmaksi osaksi kannatetaan parlamentin puheenvuoroissa. Esimerkiksi Peter Liese katsoo, ettei ole tarpeen säätää erityistä geenimuunteluteknologian vastuunalaisuutta, vaan sen sijaan EU tarvitsee yleisen ympäristövastuuta koskevan lainsäädännön. (Liese EPP-ED, DE, 2000) Ongelmia asiassa aiheuttaa aika. Koska tätä yleistä ympäristövastuuta koskevaa lainsäädäntöä ei ole vielä säädetty, ei ole varmuutta sen voimaantulosta ja voimaantulon ajankohdasta. Useat edustajat näkevät voimaantulon liian epävarmana ja valmisteluajan liian pitkänä. Vastuiden suhteen ei siis haluta ottaa riskejä, vaan asiasta halutaan heti varmuus.

Toinen kiista koskee pakollista vastuuvakuutusta ja tuottajan vastuuta. Vakuutuksen ja tuottajan täyden vastuun puolustajien argumentit ovat Patricia McKennan (G/EFA, IE) puheenvuoron kaltaisia:

I cannot understand why the industry and the lobbyist are so concerned about the issue of liability. If they are so sure that their products are safe then why are they afraid to take responsibility, both as regards liability and compensation. (McKenna, 2000)

Täyden tuottajan vastuun kannattajat perustavat argumenttinsa geenimuuntelun epäilyyn. Se, että tuottajat eivät halua ottaa täyttä vastuuta, viittaa heidän mukaansa siihen, että riski on suurempi kuin tuottajat esittävät. Myös esimerkiksi Alexander De Roo (G/EFA, NL, 2000) katsoo, että vastuun puuttuminen johtaa kansan epäilyksen kasvuun. Pakollista vakuutusta vaativat edustajat ovat niitä edustajia, jotka kannattavat muutenkin geenimuuntelun tiukkaa sääntelyä. Beck sen sijaan katsoo, että moderneja riskejä ei voida vakuuttaa. Niiden seuraukset ovat niin suuret ja ennustamattomat, ettei niille voida laskea perinteisiä todennäköisyyksiä. Tämä perustuu Beckin näkemykseen siitä, että samalla kun tekniikka kehittyy, kasvaa myös seurauksien laskettavuuden vaikeus. (Beck 1992, 22) Tässä mielessä geenimuuntelun vastustajat eivät ilmeisesti näe riskiä yhtä laajana ja vaikutuksiltaan ennustamattomana, kuin Beckin teoreettiset modernit riskit. Toisaalta,

vakuutus edustaa ennaltavaraantumista, joten se olisi linjassa EU:n ennaltavarautumisperiaatteen kanssa. Kun parlamentilla vaihtoehtoina ovat käytännössä vakuutus tai jälkeinpäin maksettavat korvaukset, vakuutus voi vaikuttaa luotettavammalta.

Toista ääripäätä edustaa muun muassa Renate Sommer (EPP-ED, DE), jonka mukaan tuottajan vastuu on viljelijöille liikaa. Se johtaa siihen, että viljelijät eivät uskalla käyttää geenimuunneltuja kasveja. Hän katsoo myös, että koska geenimuunneltujen kasvien leviämistä ei voida mitenkään täysin estää ulkoilmassa, on vastuukysymys liikaa vaadittu. (Sommer 2000) Saman ryhmän edustaja Christian Rovsing (DA) ei myöskään kannata tiukkaa tuottajan vastuuta. Hän lähestyy vastuita kilpailun näkökulmasta ja katsoo, että koska EU:ssa sääntely on jo tiukkaa, myös EU:n viranomaisten tulee ottaa osa vastuusta. Hän katsoo, että vain jaettu vastuu viranomaisten ja tuottajien välillä mahdollistaa kilpailuaseman, jossa EU:n on mahdollista kilpailla amerikkalaisia vastaan. (Rovsing 2000)

Sommerin ja Rovsingin argumenteista voidaan todeta, että niissä geenimuuntelun riskiä ei pidetä kovinkaan suurena. Sen sijaan esitetään muita tärkeämpiä asioita, jotka menevät riskin edelle. Sommerin puheenvuorossa tärkeämpää on tuottajan asema. Hän myös toivoo GMO-viljelyä Eurooppaan. Toiveen syy jää epäselväksi, mutta se voi olla esimerkiksi viljelijöiden parempi kilpailukyky maailmanmarkkinoilla, jonka puolesta Rovsing puhuu. EU:n ja asiantuntijoiden vastuun tuominen keskusteluun on mielenkiintoinen argumentti. Rovsing siis katsoo, että myös erityisesti Efsan tulisi ottaa vastuu suorittamistaan GMO-tuotteiden hyväksymismenettelyistä. Tämä on osittain linjassa Beckin vastuujattelun kanssa. Beck argumentoi, että olisi ymmärrettävä, että riskit ovat lopulta yhteiskunnan rakenteiden tuottamia. Pohjimmiltaan organisoidun vastuuttomuuden syy voi Beckin mukaan olla esimerkiksi liian matalissa päästörajoituksissa, tai että niitä ei ole säädetty ollenkaan. (Beck 1990, 19) Jos siis Efsa hyväksyy markkinoille tai viljelyyn haitallisia GMO-lajikkeita, sen tulisi olla vastuussa, ei tuottajan. Mikäli siis Efsan hyväksymismääritelmät eivät ole tarpeeksi tiukat, Beckin näkökulmasta lopulta riskistä on vastuussa Euroopan unioni. Tämä myös pitäisi tunnustaa, eikä keskittää vastuuta vain tuottajalle.

Toisaalta, myös EU:n yleistä ympäristövastuuta koskevan lainsäädännön kannattajien voidaan nähdä olevan linjassa Beckin ajattelun kanssa. Tämä on riippuvaista kuitenkin lopullisen lainsäädännön sisällöstä, mutta potentiaalisesti sillä on mahdollisuus määrittää riittävät rajat, jotka ovat relevantit koko yhteiskunnan näkökulmasta. Pohjimmiltaan kyse myös vastuuta käsiteltäessä on siitä, millaisena riskinä geenimuuntelu nähdään. Meneekö

jokin riskin edelle, esimerkiksi kilpailukyky maailmanmarkkinoilla tai viljelijöiden asema. Beckin mukaan riskiyhteiskunnassa kaikki ovat vastuussa riskeistä, mikä johtaa siihen, että kukaan ei lopulta ole vastuussa niistä (Beck 1990, 25). Geenimuuntelu on tällaisesta riskistä hyvä esimerkki, sillä siinä vastuussa olevia voi olla useita.

Kuten aiemminkin esitetty, Skogstadin mukaan EU:n geenimuuntelupolitiikassa vastuu muodostaa ongelmia. Skogstadin mukaan EU:lla on vastuiden ristiriita. Sen sisäiset vastuut, eli vastuu kansalaisille, vaatii geenimuuntelu tiukkaa säätelyä. Sen sijaa ulkoiset vastuut, esimerkiksi vapaakauppasopimukset, vaativat sitä keventämään ja poistamaan säätelyä. (Skogstad 2011, 895-896) Sisäiset vastuut ovat paljon esillä myös parlamentin keskusteluissa ja niitä käsitellään seuraavissa kappaleissa tarkemmin. Skogstadin esittämät ulkoiset vaatimukset näkyvät jonkin verran keskusteluissa, erityisesti vuoden 2015 keskustelussa. Esimerkiksi Zoltán Balzó (NI, HU) argumentoi, että komission esitys esitetään turhaan kompromissina tai vapaana valintana. Oikeasti keskusteluissa ei ole kyse siitä, vaan TTIP-sopimuksesta ja Yhdysvaltojen painostuksesta. (Balzó 2015)

Ulkoisiin paineisiin viitataan keskusteluissa lähinnä negatiiviseen sävyyn. Tämä vahvistaa, että ulkoiset paineet geenimuuntelun säätelyn vapauttamiseksi ovat varmastikin olemassa. Parlamentin jäsenet kuitenkin katsovat, että EU:n ei tule taipua tähän painostukseen, vaan päinvastoin tehdä mitä se itse haluaa ja mikä unionille on parasta. Tässä mielessä ulkoisia paineita käytetään EU:n säätelyn vahvistamiseen. Myöskään parlamentin edustajat eivät halua näyttäytyä WTO:n tai Yhdysvaltojen hännystelijöinä, vaan ennemminkin tehdä eurooppalaista politiikkaa. Toisaalta, myös se on otettava huomioon, että vastuut eivät suoraan kosketa parlamentin jäseniä. Sen sijaan ulkoinen vastuu on erityisesti komissiolla, joka käy neuvotteluja ja tekee yhteistyötä WTO:n ja sen toimijoiden kanssa.

5.2. Talous ja valinnanvapaus

Kuluttajien mielipiteillä ja talouden toimivuudella on myös suuri rooli EU:n geenimuuntelupolitiikassa. Kuten myös vastuukeskustelusta kävi ilmi, osansa keskustelussa on myös kansainvälisellä kilpailukyvyllä. Aluksi kuluttajien vapauteen perustuvat argumentit liittyvät geenimuunneltujen elintarvikkeiden merkintöihin. Keskusteluissa vaaditaan selkeitä merkintöjä, jotta kuluttajat voivat tietää ostavansa ja syövänsä geenimuunneltua ruokaa. Esimerkiksi Liam Hyland (UEN, IRL)

The bottom line in relation to every aspect of the application of GMO technology, particularly in food production, is transparency, consumer information and accurate labelling. In short, the consumer must at all times be given a choice. (Hyland 2000)

Hyland ei siis puheenvuorossaan vastusta tai puolusta geenimuuntelua suoraan, vaan korostaa kuluttajien vapautta ensisijaisena asiana. EU:ssa on nykyään yleisesti hyväksytty kanta, että GMO-tuotteet tulee merkitä, jotta ne erotetaan selkeästi muista tuotteista. Näin kuluttajat saavat itse päättää, käyttävätkö he geenimuunneltuja tuotteita. Launin (2003) mukaan muuntogeenisten elintarvikkeiden merkintävelvoite on suoraan johdettavissa itsensä määräämis-oikeudesta. Vallitsevan moraalikäsitteen mukaan kuluttajalla on oikeus valita, käyttääkö hän geenimuunneltuja tuotteita vai ei. Eettisen ongelman geenimuunneltujen tuotteiden merkinnät muodostavat, kun keskustellaan siitä, miten pitkälle tuotantoprosessissa tulisi mennä, jotta ”geneettinen puhtaus” voidaan taata. (Launis 2003, 128) Tähän keskusteluun ei parlamentissa mennä. Keskustelujen perusteella vaikuttaa siltä, että parlamentin jäsenet ovat suurilta osin tyytyväisiä nykyiseen merkitsemisjärjestelmään. Tiedon vaatimukset tukevat myös sitä seikkaa, että geenimuunneltu ruoka eroaa ”perinteisestä” ruoasta ja näiden kahden välille on tehtävä ero merkinnöin.

Osassa puheenvuoroja kuluttajia käytetään kansalaisten synonyymina, eli heidän mielipiteeseensä vedoten vaaditaan toimia. Näitä kahta verrattaessa, kuluttajista puhuminen viittaa enemmän valinnanvapautteen, kun taas kansalaisista puhuminen liittyy demokratiaan. Martin Häusling (G/EFA, DE):

We need clear rules on coexistence and freedom of choice for farmers and consumers. We also need clear regulations on liability, in order to protect GMO-free agriculture. We will be voting in favour of Mrs Lepage’s report because, at long last, it proposes clear rules governing the environmental policy and socio-economic grounds that will allow Member States to ban GMOs from their fields. From this perspective, it is a move in the right direction. The report could have done more, but it is acceptable. (Häusling 2011)

Kuten edellisestä Häuslingin puheenvuoroista käy ilmi, usein edustajat vain tyytyvät toteamaan, että kuluttajien valinnanvapautta on suojeltava. Kuluttajien mielipiteellä on siis varmasti parlamentin jäsenille merkitystä, mutta näin esitettynä se vaikuttaa enemmänkin

vain yhdeltä omaa kantaa tukevalta argumentilta, ei puheenvuoron tärkeimmältä argumentilta. Koska kuluttajien mielipide esiintyy kuitenkin suhteellisen paljon (neljänneksi yleisin argumentti), on sillä oma roolinsa geenimuuntelupolitiikan muotoilussa. Tämä ei ole ollenkaan yllättävää, mikäli ajatellaan vapaakaupan ja talouden roolia unionissa. Kuluttajien mielipiteisiin vedotaan erityisesti GMO-politiikan kiristämistä vaativissa puheenvuoroissa. Sillä perustellaan jäsenvaltioiden oikeutta kieltää GMO-viljely alueellaan. Koska kuluttajat vastustavat geenimuunneltua ruokaa, heillä pitää aina olla vaihtoehto ostaa geenimuuntelusta vapaata ruokaa.

Vuonna 2011, keskustelun aiheesta johtuen, keskusteluun ilmaantuu myös vaatimus viljelijöiden valinnanvapaudesta ja huoli sisämarkkinoiden toiminnan vaarantumisesta. Viljelijöiden valinnanvapauteen liittyvät argumentit, joiden mukaan viljelijöillä pitää olla mahdollisuus valita GMO-viljely, mikäli he niin haluavat. Toisaalta, geenimuuntelun argumentoidaan olevan myös valinnanvapauden loppu. Tämä perustuu näkemykseen, että geenimuunneltu vilja leviää pellolta toiselle niin helposti, että se saastuttaa kaikki muut viljat. Tällöin täysin GMO-vapaata viljelyä ei enää ole olemassakaan. Kuten Häusling argumentoi puheenvuorossaan, tarvitaan selkeät säännöt vastuusta, jotta GMO-vapaata viljelyä voidaan suojella. Tämä viittaa GMO-viljelyn suoja-alueisiin, eli pelkoon geenimuunneltujen kasvien leviämisestä pelloilta.

Vapauden käsitettä käytetään siis sekä geenimuuntelun puolustamiseen että vastustamiseen. Vastakkain vaikuttavat siis olevan erilaiset vapauskäsitteet. Isaiah Berlin (1969) on erotellut positiivisen ja negatiivisen vapauden toisistaan esseessään *Two Concepts of Liberty*. Vapautta on käsitellyt myös Quentin Skinner (2000). Skinnerin mukaan vapaus on selkeästi poliittinen käsite, josta on käyty kiistoja ja joka on muuttanut muotoaan historian saatossa. Se, miten vapauden käsite on ymmärretty ja määritelty, on vaikuttanut siihen, millaisia vaatimuksia vapauden nimissä on tehty. Skinnerin mukaan Berlin onnistui osoittamaan, että vapauden käsitteellä on kaksi kilpailevaa merkitystä ja nämä kaksi eri vapauden käsitettä on erotettava toisistaan. (Skinner 2003, 12-13) Onkin mahdotonta yrittää koota vapautta koskevat arviot yhden teorian tai kaavan alle. Berlinin negatiivinen vapaus tarkoittaa vapautta rajoituksista, kun taas positiivinen vapaus merkitsee vapautta seurata jotakin erityistä elämänmuotoa, vapautta johonkin (Berlin 1969). Myöhemmin Berlin tarkensi positiivisen vapauden merkitystä. Sen mukaan positiivista vapautta on omana herranaan oleminen. (Skinner 2003, 12-13)

Berlinin negatiivisen vapauden käsitettä seuraten voitaisi ajatella, että GM-organismeja tulisi säädellä mahdollisimman vähän, eli tällöin geeniteknologian käyttäjät olisivat mahdollisimman vapaita. Negatiivinen vapaus Berlinin mukaan tarkoittaa, että ulkopuolisen toimijan suunnalta ei tule estämisen aktia, joka kohdistuu jonkun toisen toimijan kykyyn toteuttaa mahdollisia valintoja ja aktiviteetteja (Berlin 1969). Asian esitetään kuitenkin olevan päinvastoin viljelijöiden kannalta. Mikäli geenimuuntelu yleistyy, viljelijöillä ei ole todellista vapaata päätöstä sen viljelystä. Tämän voivat aiheuttaa se, että GMO-viljely on paljon kannattavampaa tai että kaikki pellot joka tapauksessa ”saastuvat” GMO-kasvien levitessä. Tällöin EU:n maataloussektori ja viljelijät eivät siis ole vapauden positiivisessa mielessä itsensä herroja, eivätkä käytännössä voi valita olevansa GMO-vapaita. Keskustelussa vastakkain asettuvat siis positiivinen ja negatiivinen vapaus. Negatiivisen vapauden kannalta argumentoidaan mahdollisimman vähäisen säätelyn puolesta, jolloin markkinat hoitavat GM-ruoan arvottamisen ja uuden teknologian käytölle ei ole esteitä. Positiivisen vapauden puolesta argumentoidaan viljelijöiden, EU:n ja kuluttajien vapaudesta siinä mielessä, että GM-ruoka ja rehu ovat halvempia, joten niiden pelätään valloittavan koko markkinat.

Sisämarkkinoiden vaarantamisesta on huolissaan esimerkiksi Cristina Gutiérrez-Cortines (ES), joka EPP-ryhmän ryhmäpuheenvuorossa toteaa:

The legal pillar cannot be changed as it puts the internal market in danger. The internal market is one of the most important values that we have achieved. It safeguards agriculture and our negotiations before the World Trade Organisation. (Gutiérrez-Cortines 2011)

Geenimuuntelusta säädeltäessä sisämarkkinoita ei siis olla valmiita vaarantamaan. Se, missä määrin ehdotus vaarantaisi sisämarkkinoita, jää epäselväksi. Keskusteluissa tyydytään toteamaan, että sisämarkkinoita ei saa vaarantaa ja vain sisämarkkinoiden merkitystä perustellaan. Euroopan yhtenäisasiakirja (Single European act) on määrittänyt jo vuonna 1986, että EU:n tavoitteena on sisämarkkinoiden luominen. Sen määrittelemät EU:n suuntaviivat ovat olleet voimassa jo yli 30 vuotta, eli sisämarkkinat ovat vakiintuneet EU:n perusperiaatteeksi. (EUR-Lex 2010) Onkin yleisesti tunnustettu asia, että sisämarkkinat ovat yksi EU:n suurimpia aikaansaannoksia. EU:n komission mukaan rahallinen hyöty sisämarkkinoista on ollut noin 800 miljardia euroa ja unioniin on syntynyt miljoonia uusia työpaikkoja (Ruonala, 2011). Gutiérrez-Cortines ei kuitenkaan esitä, että komission ehdotus

tulisi suoraan hylätä, koska se vaarantaa sisämarkkinat. Ei siis voida katsoa, että sisämarkkinoita käytettäisi suoraan argumentaation apuvälineenä geenimuuntelun puolesta tai vastaan. Lähinnä voidaan vain argumentin perusteella todeta, että sisämarkkinoiden vaarantuminen on suurempi riski kuin geenimuuntelu. Beckin mukaan politiikan uudelleenkeksiminen edellyttää vanhojen yhteiskunnallisten totuuksien, kuten talouskasvun tavoittelun, avaamista tai jopa hylkäämistä (Beck 1997, 136). Kuten keskustelusta huomataan, sisämarkkinoiden toiminta ja kuluttajien valinnanvapaus asettuvat osittain vastakkain geenimuuntelun sääntelyn kanssa.

5.3. Kansan mielipide ja demokratia

Perelmanin (1996, 28) mukaan argumentaatiossa puhuja lähtee liikkeelle hyväksytyistä premiseistä, ja sitoo ne johtopäätöksiin argumentoinnin avulla. Näin myös johtopäätöksille saadaan yleisön hyväksyntä. Kansalaisten negatiivinen suhtautuminen geenimuunteluun ja GMO-ruokaan on todellisuutta koskeva lähtökohta. EU:n poikkeuksellista geenimuuntelupolitiikkaa on myös usein selitetty nimenomaan kansan mielipiteellä. Kansan mielipiteeseen ja demokratiaan liittyvät puheenvuorot ovat aineistossani ylivoimaisesti eniten esiintyvä aihe, niitä käsitellään lähes 25 prosentissa kaikista puheenvuoroista. Tätä selittää myös vuosien 2011 ja 2015 keskustelujen aihe, joka liittyy päätäväntävällän palauttamiseen jäsenvaltioille. Näissä keskusteluissa kansan mielipidettä ja demokratiaa käsitelläänkin lähes 40 prosentissa puheenvuoroista. Kansan mielipide on toki esillä myös ensimmäisissä keskusteluissa, mutta pienemmässä roolissa (15% puheenvuoroista). Koska keskustelujen aiheet ovat erilaisia, ne eivät ole keskenään täysin vertailukelpoisia. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että kansan mielipiteellä on varmasti vaikutusta EU:n geenimuuntelupolitiikkaan ja parlamentin edustajien mielipiteisiin, mutta omassa aineistossani se voi olla hieman korostunut.

Parlamentin roolin huomioiden, kansaan ja kansan mielipiteeseen vetoaminen ei ole ollenkaan yllättävä argumentti. Kansan lisäksi argumentteja perustellaan myös kuluttajien ja äänestäjien mielipiteillä. Tyypillisessä kansan mielipiteeseen vetoavassa argumentissa todetaan kansalaisten olevan epäileviä tai huolissaan geenimuuntelusta. Esimerkiksi Teverson (ELDR, GB) toteaa yhtenä puheenvuoronsa argumenttina, että Euroopan kansalaiset ovat hyvin huolestuneita geenimuunnelluista organismeista ja niiden potentiaalisesta vaikutuksesta (Teverson 1999). Onkin tyypillistä, että alkupään keskusteluissa kansan mielipide enemmänkin todetaan, eikä siihen perustuen vielä vaadita

välttämättä suoria toimenpiteitä tai tiettyä politiikkaa. Kansan mielipiteeseen vetoaminen on enemmänkin yksi argumentti muiden joukossa, joka tukee puhujan argumentaatiota geenimuuntelun haitallisuudesta tai riskistä. Kyse on monissa puheenvuoroissa myös varoittelusta. Pelkkä asian toteaminen voi myös toisaalta olla parlamentissa niin vahva argumentti, ettei se kaipaa suurempia perusteluja tuekseen.

Kansan mielipiteeseen perustuen vaaditaan toki myös toimia. Esimerkiksi Ilona Graenitz (PES, DE) toivoo geenimuuntelun tarkoituksellisesta vapauttamisesta luontoon äänestettäessä muistettavan, että parlamentti edustaa Euroopan kansalaisia (Graenitz 1999). Kansalaisten mielipidettä käytetään erityisesti argumenttina geenimuuntelun vastustamiseen ja EU:n GMO-politiikan tiukentamiseksi. Onkin fakta, että joidenkin Eurobarometri-kyselyiden mukaan eurooppalaiset suhtautuvat varauksellisesti geenimuunteluun. Franz Obermayr (NI, AU, 2011) esittää tilastollisen todisteen kansalaisten negatiivisesta suhtautumisesta geenimuunteluun.

According to Eurobarometer surveys, 61% of EU citizens feel uneasy about genetically modified organisms (GMOs) and ultimately the majority of the citizens should be able to decide about what appears on their plates. Therefore, the consequence must be an EU-wide ban. (Obermayr 2011)

Obermayr vaatii koko EU:n kattavaa kieltoa kansalaisten mielipiteeseen vedoten. Eurooppalaisten enemmistö on siis tämän argumentin Eurobarometrin mukaan 61%. Kyse ei siis kuitenkaan ole kaikkien eurooppalaisten mielipiteestä. Toulminin mallin avulla voidaan huomata, että argumentin oikeutuksena käytetään sitä, että unionin politiikan pitäisi olla edustuksellista demokratiaa imperatiivisella mandaatilla, eli edustajien täytyy tehdä juuri niin kuin kansalaiset haluavat. Jos kansalaiset ovat jotain mieltä, sen pitäisi suoraan realisoitua myös politiikkaan. Koska suurin osa EU:n kansalaisista on huolissaan geenimuuntelusta, seurauksena pitäisi olla täysi kielto. Myös Beck katsoo, että kansalaisten mielipide on otettava tarkasti huomioon riskejä koskevassa päätöksenteossa. Beckin mukaan riskienhallinnan ja yhteiskunnan on muututtava erityisesti siksi, että kansalaisten lisääntyntä tietoisuutta ei voida enää sulkea ulos päätöksentekotilanteista. Usein hallinnon päätökset koskevat asioita, joissa elämään puututaan näkyvämmiin ja vaarallisemmin kuin hänen mukaan parlamentarisesti olisi mahdollista. (Beck 1990, 30) Obermayrin puheenvuoro on siten linjassa Beckin ajattelun kanssa. Kun on kyse kansalaisia koskettavista riskeistä, kansalaisten täytyy itse saada päättää.

Muutamassa puheenvuorossa kansan mielipiteeseen vetoavaa argumenttia pyritään kumoamaan vetoamalla tietämättömyyteen, mutta silti melko kiistämättömänä faktana keskusteluissa voidaan pitää sitä, että EU:n kansalaiset suhtautuvat geenimuunteluun epäillen. Kun kansan epäily geenimuunteluun hyväksytään faktana, keskusteluissa pääasiassa argumentoidaan siitä, miten tämä asia tulisi politiikassa ottaa huomioon. Kansalaisten mielipiteeseen perustuen vaaditaan joko geenimuuntelun kieltämistä kokonaan tai tiukempaa geenimuuntelun sääntelyä. Sillä myös perustellaan jäsenvaltioiden oikeutta päättää geenimuunneltujen kasvien viljelemisestä alueellaan. Näin myös demokratian vaatimus tulee mukaan keskusteluihin. Demokratiaa käytetään argumenttina erityisesti jäsenvaltioiden päätäntäoikeuteen liittyen. Keskusteluissa demokratiaa käytetään kaikissa kolmessa kilpailevassa argumentissa: Kansan mielipiteen kunnioittamista pidetään demokraattisena, jäsenvaltioiden omaa päätäntävaltaa pidetään demokraattisena ja EU:n yhtenäistä politiikkaa pidetään demokraattisena. Oman lisänsä keskusteluun tuo myös kiista siitä, kenellä on oikeus päättää riskin hyväksyttävyydestä. Tätä ei kuitenkaan käsitellä lähellekään kaikissa kansan mielipiteeseen tai demokratiaan liittyvissä argumenteissa.

Demokratian vaatimus ja oikeus päättää geenimuuntelusta ovat arvoihin perustuvia argumentteja. Arvojen avulla voidaan perustella, mikä menettelytapa asiassa olisi oikein tai hyväksyttävää. Perelmanin mukaan argumentaation ja retoriikan ominta aluetta ovat arvosidonnaiset kysymykset. Arvot ovat tärkeä argumentaation lähde, koska niistä voidaan johtaa erilaisia yksittäistapauksia. (1996, 179) Todellisuudessa arvoilla on universaali hyväksyntä vain kun niitä ei ole määritetty. Kun niitä sovelletaan konkreettiseen toimintaan tai määritellään, syntyy erimielisyyksiä (Perelman, 1996, 30-34). Keskusteluissa tämä on hyvin nähtävillä. Esimerkiksi demokratiaa käytetään mielipiteen oikeuttamiseen määrittelemättä tarkemmin, mistä demokratian muodosta on kyse. Sinällään demokratian vaatimus on Euroopan parlamentissa tehokas argumentti, eikä kukaan parlamentin edustaja varmasti sanoisi vastustavansa demokratiaa. Samaa argumentaatiokeinoa käytetään myös oikeuteen ja oikeudenmukaisuuteen vetoavissa argumenteissa. Esimerkiksi Jo Leinen (S&D, DE, 2011) perustaa argumenttinsa kansalaisten mielipiteeseen, mutta tukee sitä myös arvojen avulla.

Mr President, Mr Dalli, ladies and gentlemen, Europe's response to genetically modified (GM) crops is different from that of North and South America. We know that GM crops are widely grown not only in the USA and Canada, but also in Argentina and Brazil. However, Eurobarometer surveys show that the

opinions of the large majority of the people of Europe on this subject range from skepticism to opposition. For this reason, it would be wrong for Brussels to force the Member States to accept GM crops. It would not be the right thing to do and it would not be accepted. [...] Each country must decide for itself whether or not it wants to introduce genetically modified plants into the environment. It is rather regrettable that we do not have unity within Europe, but that is the reality of the situation. I think that this approach is the right one because the countries which do not want genetically modified organisms (GMOs) should not be forced to use them. We have totally different ecosystems and different approaches to the environment. (Leinen 2011)

Leinen vetoaa hyvin yleispätevään arvoon, oikeudenmukaisuuteen. Tässä oikeudenmukaisuudeksi määritellään se, että jäsenvaltioita ei pakoteta ja toimitaan kansalaisten mielipiteen mukaan. Siihen perustuen monia EU:n muita päätöksiä voitaisi pitää epäoikeudenmukaisina, sillä hyvin usein EU:ssa tehdään päätöksiä, jotka eivät ole kaikkien jäsenvaltioiden mieleen. Puheenvuoro sisältää samalla myös väitteen, jonka mukaan tässä tapauksessa jäsenvaltion oma päätös on kansalaisten kannalta oikeampi tai hyväksyttävämpi kuin Brysselissä tehty EU:n yhteinen päätös. Toisaalta voidaan ajatella, että puhujalla on tiedossa monien EU:n kansalaisten kriittinen näkemys unionia kohtaan. Tällöin voidaan nähdä EU:n kannatuksen vuoksi parempana, että jäsenvaltiot tekevät itse päätöksen asiasta, sen sijaan että EU ottaisi syyn niskoilleen. Leinen asettaa vastakkain GMO-viljelyn yleisyyden Amerikan mantereella (muualla geenimuunteluun luotetaan), ja kansalaisten mielipiteen (EU:n kansalaiset eivät luota). Toki näitä kahta punnitessa on Euroopan parlamentin jäsenen näkökulmasta oikeudenmukaisempaa toimia omien kansalaistensa arvojen mukaan.

Myös Jadwiga Wiśniewska (ECR, PL, 2015) katsoo, että koska jäsenvaltioilla on erilaisia asenteita geenimuunteluun, pitäisi päätösten perustua jäsenvaltioiden ”suwerennyh decyzji”, eli suvereneille päätöksille. Suwerenny on puolaksi nimenomaan suvereeni, mikä korostaa, että EU:n yhteisen päätökset eivät ole tässä tapauksessa yhtä suvereneja kuin jäsenvaltioiden päätökset olisivat. Raportin esittelijä Corinne Lepage (FR) taas vetoaa demokratiaan:

We have said much this morning about democracy. The report that has been submitted to you here is indeed orientated towards European democracy. We

cannot act as if we do not know what our fellow citizens want [...] Furthermore, the demand for democracy is a fundamental imperative for all of us as MEPs.” (Lepage 2011)

Lepage määrittelee puheenvuorossaan demokratian samoin kuin aiemmin Obermayr, eli demokratiassa tulee ajaa juuri sitä, mitä kansalaiset kannattavat. Lepage siis määrittelee demokratian olevan perustavanlaatuinen imperatiivi edustajien päätöksille. Samoin Nick Griffin on äänestäjien asialla (NI, GB):

Like majority of voters in every country of Europe, we reject technology imposed for the profit of giant multinationals without safeguards or consent. We reject technology that will replace sustainable local family farming with short-sighted international agri-business. Where we part company with the Commission is over the way in which the Europhiles, as always, are seeking to exploit such genuine concerns and real problems by pushing for federal European solutions. This report, giving back a little power to nation-states, is a welcome exception. (Griffin 2011)

Griffin puhuu kansalaisten sijaan äänestäjistä, mikä korostaa edustuksellisen demokratian imperatiivista mandaattia. On toimittava kuten äänestäjät tahtovat, myös siksi, että edustajat saisivat ääniä myös seuraavissa vaaleissa. Kansan mielipiteeseen vetoavista argumenteista osa on myös selkeästi EU-vastaisia, kuten Griffin puheenvuorosta käy ilmi. Kaikissa tällaisissa puheenvuoroissa kyse ei ole vain geenimuuntelusta, vaan EU:n vastustamisesta yleisesti. Osa kansan mielipiteeseen ja demokratiaan vetoavista argumenteista perustuvatkin puhtaasti sille, että halutaan käyttää kaikki mahdollisuudet päätäntävällän palauttamiselle jäsenvaltioihin.

Kuten Lepagen puheenvuorosta käy ilmi, imperatiivinen mandaatti tarkoittaa sitä, että edustajan pitää äänestää valitsijoiden tahdon mukaisesti. Ei siis omaa mielipidettä käyttäen. Imperatiivista mandaattia on perusteltu Rousseauin teorialla demokratiasta kansansuvereniteettina. Imperatiivisen mandaatin kannattaminen perustuu näkemykseen suoran demokratian paremmuudesta verrattuna edustukselliseen demokratiaan. Suoran demokratian kannatus on perustunut esimerkiksi Rousseauin näkemykseen, jonka mukaan kansaa ei voi edustaa (Rousseau 2006, 15). Käytännön syistä suora demokratia on kuitenkin joskus mahdotonta, minkä vuoksi on luotu erilaisia edustusjärjestelmiä. Rousseauin mukaan kansaa ei voida edustaa, koska kansalla on suvereniteetti ja suvereniteettia ei voida edustaa,

koska joko se on yleinen tahto, tai se on jotain muuta, jolloin se ei ole suvereniteetti. Tästä syystä kansan edustajat tai asiamiehet (deputies) eivät voi olla edustajia, he ovat vain kansan valtuutettuja tai asiamiehiä. (Rousseau 2006, 112-113) Jos edustamiselle ei ole tilaa, ja valtuutettujen pitää toimia täysin kansan ja äänestäjien mielipiteiden mukaan, kyse on silloin siis imperatiivisesta mandaatista.

Tätä vastoin esimerkiksi Urbinati (2006) on osoittanut, miksi imperatiivinen mandaatti ei ole toimiva edustuksellisessa demokratiassa. Suvereenin tahdon teoria opettaa, että vain imperatiivinen mandaatti on turvallinen tapa velvoittaa valta edustajille. Se perustuu logiikkaan, jonka mukaan yksi tahto sulkee muut tahdot. Ongelmana on, että tahto vastaan tahto -tilanne ei jätä tilaa rajalliselle tahdolle. Tämän johdosta, imperatiivinen mandaatti perustuu ajatukselle, että on olemassa jokin ylempi tahto, jota ei voida rajoittaa ja joka sitoo valittuja edustajia. Urbinatin mukaan imperatiivinen mandaatti on tapa tehdä tahdon absoluuttisesta vallasta todellista ja toimintakelpoista, mutta imperatiivinen mandaatti ei voi kontrolloida tai muokata tätä tahtoa. Tämän vuoksi Urbinati katsookin, että edustuksellinen demokratia vapaalla mandaatilla on toimivampi ratkaisu. Edustuksellinen demokratia pakottaa lainsäätäjät sijoittamaan sitovuuden lähteen oikealle paikalleen. Sitovuuden lähde ei voi olla jonkun henkilön tai valitsijoiden tahto, koska tahto on vain mielipide. Edustajien tehtävänä ei ole esittää mielipiteitä, vaan tehdä päätöksiä. (Urbinati 2006, 212-218) Urbinati näkee edustuksen myös demokratian kannalta oleellisena, sillä se aktivoi kansalaisten kontrollin ja vallan useita muotoja (Urbinati 2006, 4).

Keskustelussa pyritään määrittelemään demokratia myös toisella tavalla EU:n yhtenäisen politiikan puolustamiseksi. Näin tekee esimerkiksi Cristina Gutiérrez-Cortines (EPP, ES):

I believe democracies based on national parliaments have been talked about here, and we must take into account that the joint European policy is also democracy and it has produced a major environmental policy. (Gutiérrez-Cortines 2011)

Esityksen hyväksyminen ei siis ole sama asia kuin demokratia, vaan myös se on demokratiaa, että EU tekee yhtenäistä politiikkaa. EU:n yhtenäinen politiikka, EU:n demokratia, esitetään argumentissa kansallisia demokratioita tärkeämpänä. Tätä perustellaan yhteisen demokraattisen politiikan tuottamilla positiivisilla seurauksilla: se on johtanut merkittävään ympäristöpolitiikkaan. Myös Kraemer (ALDE, DE, 2011) puolustaa Euroopan

yhteistä politiikkaa ”wir nicht bei jeder Gelegenheit den Europäischen Gedanken aufgeben sollten”.³

Puheenvuoroista voidaan siis nähdä, että demokratiaan vedoten sekä puolustetaan, että vastustetaan EU:n yhtenäistä politiikkaa. Kyseessä on siis erilaiset käsitykset edustuksellisesta demokratiasta. Vaikka molemmat käyttävät termiä demokratia, he puhuvat eri asioista. EU:n yhtenäistä politiikkaa kannattavissa argumenteissa ei pyritä kieltämään kansan mielipidettä tai jäsenvaltioiden demokraattista luonnetta, mutta korostetaan EU:n yhteisen eurooppalaisen demokratian saavutuksia ja eurooppalaista ideaa. Argumenttien voidaan nähdä edustavan, päinvastoin kuin aiempien, vapaan mandaatin edustuksellista demokratiaa. Vaikka on tiedossa, että kansalaiset ovat huolissaan geenimuuntelun vaikutuksista, EU:n yhtenäisen politiikan hyvät tulokset ja eurooppalainen idea ovat suurempi hyvä, jonka puolesta pitäisi toimia. Edustajien tulisi siis tehdä järkeviä päätöksiä kaikkien kannalta ja toimia jopa kansalaisten mielipidettä vastaan, mikäli se takaa suuremman hyvän kaikille.

Vapaan mandaatin edustuksellista demokratiaa on käsitellyt myös Ankersmit (2002), jonka muotoilu edustuksesta on kuuluisa. Ankersmitin edustuksen esteettisyyden teoria osoittaa, miten edustaja ei ole koskaan äänestäjensä kopio. Hän näkee edustuksen perustana kaikelle poliittiselle toiminnalle, joten se on elintärkeää myös parlamentin toiminnan kannalta. Ilman vapaata mandaattia parlamentin edustajat ovat vain valtuutettuja. Ankersmitin mukaan edustus on näkemys, joka on lainattu estetiikasta. Estetiikan esimerkin avulla Ankersmit osoittaa, miksi vapaan mandaatin edustuksellinen demokratia on edustuksen toimivin muoto. Estetiikassa edustus on esimerkiksi taideteos, maalaus tai veistos, joka usein edustaa osaa todellisuudesta. Estetiikan edustuksessa on kaksi teoriaa, yhdennäköisyysteoria ja korvausteoria edustuksesta. Yhdennäköisysteorian mukaan edustuksen pitäisi muistuttaa sitä mitä se edustaa. Teoriassa on kuitenkin kolme ongelmaa, ensinnäkin mitään yleisesti hyväksyttävissä olevaa kriteeriä yhdenmukaisuudesta ei ole olemassa. Toiseksi, yhdennäköisyysteoria sotkeutuu mielettömyyksiin, esimerkiksi maalauksissa yhdenmukaisuutta voidaan virheellisesti pitää tärkeämpänä kuin sitä, mitä maalaukset edustavat. Kolmanneksi, koska sanoja ja lauseita ei voida ilman kiertoilmauksia edustaa yhdennäköisesti, yhdennäköisyysteoria on voimaton, kun käsitellään kieltä todellisuuden esittäjänä. (Ankersmit 2002, 108) Korvaavuusteoria taas perustuu ajatukselle sanan edustus

³ Meidän ei pitäisi hylätä Euroopan ideaa aina kun siihen on mahdollisuus

etymologian ensisijaisuudesta edustuksen luonteen ymmärtämiseksi. Edustus on siten poissaolevan tekemistä läsnäolevaksi. Virallisemmin se voidaan esittää niin, että A on B:n edustaja, kun se voi ottaa B:n paikan siten, kun se voi toimia B:n sijaisena tai kuten B:n korvaaja sen poissa ollessa. Tässä teoriassa sanat ja tekstit eivät ole ongelma. Esimerkiksi voidaan katsoa, että meillä on historiankirjoitus, joka korvaa historian poissaolon nykyisyydessä. (Ankersmit 2002, 109)

Nämä estetiikan edustuksen teoriat voidaan Ankersmitin mukaan siirtää myös poliittiseen edustamiseen. Esimerkiksi jos tarkastellaan yhdenmukaisuusteoriaa, voitaisi sanoa, että teorian mukaan edustajien ja valitsijoiden mielipiteiden täytyy olla täysin samat (Ankersmit 2002, 109). Tämä on kuitenkin Ankersmitin mukaan väärä oletus. Sen sijaan tulisi löytää ihmiset, jotka ovat sopivimpia toimimaan edustajina. Sopivat edustajat esimerkiksi osoittavat vähiten taipumusta vallan väärinkäyttöön. Poliittisen edustamisen yksi päätavoitteista onkin valita juuri paras ja viisain kandidaatti. (Ankersmit 2002, 110)

Kun tarkastellaan korvausteoriaa poliittisen edustuksen valossa, onkin siis huomattava, että parlamentti ei ole kongressi, jonka muodostavat lähettiläät erilaisista intressitaustoista. Parlamentti on sen sijaan deliberatiivinen toimielin, jolla on yksi intressi, yleinen hyvä ja kokonaisuuden yhteinen intressi. Kun edustaja on valittu, tärkeintä ei ole äänestäjien, vaan hänen omat mielipiteensä. Tärkeintä on se, minkä hän itse katsoo olevan järkevää tai hyväksyttävää ja mihin kompromisseihin hän itse on valmis suostumaan. Toisaalta edustajien on otettava äänestäjien mielipiteet jossain määrin huomioon, jotta he saavat ääniä myös seuraavissa vaaleissa. Äänestäjien poliittiset mielipiteet voivat siis olla yksi ainesosa edustajan päätöksenteossa, mutta edustajan päätöksiä ei saisi määritellä äänestäjien mielipiteet. Käytännössä edustettavien ja edustajan mielipiteiden välillä on usein jonkinlainen rako tai ero. (Ankersmit 2002, 111-112) Ankersmitin edustuksen määritelmäänkin perustuen on ymmärrettävää, että kansan mielipiteellä on niin suuri rooli parlamentin keskusteluissa. Demokratiaan ja kansan mielipiteeseen liittyvät keskustelut voidaan tiivistää kahteen asiaan, ensinnäkin, edustajien erilaisiin demokratiakäsityksiin ja toisekseen siihen, kenen tulisi päättää geenimuuntelun riskin hyväksyttävyydestä. Suurin osa kansalaisten mielipiteeseen ja demokratiaan vetoavista puheenvuoroista on jäsenvaltioiden omaa päätäntävaltaa kannattavia. Ne perustuvat ajatukseen, että kansalaisten tahto toteutuu paremmin jäsenvaltioiden tasolla.

Suurin osa puheenvuoroista siis kannattaa komission ehdotusta, eli ovat sitä mieltä, että jäsenvaltioilla tulisi olla oikeus kieltää geenimuunneltujen kasvien viljely alueellaan. Euroopan yhtenäistä politiikkaa puolustavat tässä yksittäisten edustajien puheenvuorot EPP- ja ALDE-ryhmistä, eli Euroopan kansanpuolueen ryhmä ja Euroopan liberaalidemokraattien liiton ryhmä. Argumentteja ehdotuksen puolesta kansan mielipiteeseen vedoten on löydettävissä useista eri ryhmistä. Keskustelujen perusteella voidaan todeta, että selkeää ryhmäjakoja ei löydy demokratiakeskustelusta, vaan kansan mielipiteellä on merkitystä kaikille ryhmille.

Jäsenvaltioiden oikeutta päättää GMO-viljelystä perusteellaan myös subsidiariteettiperusteella. Keskusteluissa esiintyy argumentteja, joiden mukaan riskin hyväksyttävyydestä pitäisi päättää mahdollisimman lähellä kansalaisia. Kansalaisilla pitäisi olla päätöksiin mahdollisimman paljon valtaa, koska jäsenvaltiot ovat erilaisia. Tätä tukee myös geenimuuntelun poikkeuksellisuus. Esimerkiksi Antonyia Parvanovan (ALDE, BG) mukaan, kun kyse on kiistanalaisesta teknologiasta, joka vaikuttaa Euroopan alueisiin, maisemaan, biodiversiteettiin ja alueellisiin erityispiirteisiin, keskustelu pitäisi käydä mahdollisimman lähellä kansalaisia (Parvanova 2011). Argumentin oikeutuksena voidaan nähdä demokratian vaatimuksen lisäksi perinteinen subsidiariteettiperiaatteen puolustus, jonka mukaan päätös tulee tehdä mahdollisimman lähellä sitä koskevaa aluetta, koska paikallisilla on eniten tietoa asiasta ja paikallisista ominaisuuksista. Argumentti korostaa jäsenvaltioiden kulttuurisia ja biologisia eroja. Subsidiariteettiperusteeseen perustuvia argumentteja voidaan kumota samoin kuin demokratiaa vaativiakin periaatteita, korostamalla EU:n menestyksellistä ympäristöpolitiikkaa ja asiantuntijuutta. Muutamissa puheenvuoroissa katsotaan, että EU:lla on eniten resursseja ja tietotaitoa tutkimuksen tekemiseen, joten EU saa tehtyä asiantuntivimmat arviot geenimuuntelun haitallisuudesta. Yksittäisillä jäsenvaltioilla ei ole samanlaisia resursseja, joten on perusteltua päättää riskistä ja riskin hyväksyttävyydestä EU:n tasolla.

Kansalaisten mielipiteen merkitys parlamentissa ei ole yllättävää, jos otetaan huomioon, että tutkimusten mukaan se vaikuttaa myös neuvoston jäsenten äänestyskäyttäytymiseen. Monika Mühlböck ja Jale Tosunin ovat tutkineet neuvoston jäsenten äänestyskäyttäytymistä komiteamenettelyissä artikkelissaan *Responsiveness to Different National Interests: Voting Behaviour on Genetically Modified Organisms in the Council of the European Union* (2017). Heidän mukaansa äänestyskäyttäytyminen on ennustettavaa, kun otetaan huomioon neuvoston jäsenten puoluetusta ja valtiot, joista he tulevat. (Mühlböck ja Tosun 2018)

Kirjoittajat havaitsivat, että ministereiden äänestämiskäyttäytymisen taustalla tärkein vaikuttava tekijä on kansalaisten mielipide. Tutkimuksen tuloksena oli, että mikäli vähemmän kuin 15 prosenttia kansalaisista on huolissaan GM-organismien negatiivisista vaikutuksista, 80 prosentin todennäköisyydellä ministeri äänestää GMO:n hyväksymisen puolesta. Eli kansan mielipiteellä on suuri vaikutus. (Mühlböck ja Tosun 2018, 2-11)

Tulokset osoittivat myös, että jos valtion maaseutualueella on suurin osa tiloista pieniä, maatalouspuolueen edustajat todennäköisesti vastustavat GM-organismien hyväksymistä. Jos taas tilat ovat suuria, edustajat todennäköisesti kannattavat hyväksyntää. Ympäristöpuolueen edustajat todennäköisimmin vastustavat hyväksyntää. (Mühlböck ja Tosun 2018, 12)

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Euroopan parlamentin geenimuuntelukeskusteluissa geenimuuntelun riskin käsitettä pyritään muokkaamaan erityisesti tietoon ja asiantuntijuuteen sekä kansalaisten mielipiteeseen perustuvilla argumenteilla. Riskistä argumentoidaan myös kehityksen, potentiaalin, historian ja suuryritysten avulla. Geenimuuntelu pyritään myös määrittelemään eettiseksi kysymykseksi, mikä korostaa sen riskin luonnetta. Geenimuuntelun riskin käsitteeseen vaikutetaan myös vastuun, talouden ja valinnanvapauden avulla. Geenimuuntelun vastustajat pyrkivät esittämään geenimuuntelun Beckin modernin riskin kaltaisena. Beck itse näkee geenimuuntelun modernina riskinä, mutta hän käsittelee geenimuuntelua ennen kaikkea ihmisten genejä muokkaavana tekniikkana. Kyse ei siis ole hänelle niinkään ruokariskistä, jollaisena geenimuuntelun riski pääasiassa näyttäytyy aineistossani. Erityisesti Beckin vaatimus asiantuntijoiden riskinmäärittelyn monopolin kumoamisesta on esillä myös parlamentin keskusteluissa geenimuuntelun vastustajien argumentaatioissa. Myös geenimuuntelun luonnottomuus ja sen liittäminen teollistumiseen on Beckin teorian mukaista.

Ensimmäisissä keskusteluissa vuosilta 1999, 2000 ja 2001 käsitellään vastuuta ja muokataan geenimuuntelun riskiä. Koska ensimmäinen geenimuuntelua koskeva lainsäädäntö on säädetty jo 1990-luvun alussa, on geenimuuntelun ensimmäinen riskikeskustelu käyty jo tällöin. Geenimuuntelun riskin käsite ei siis ole täysin tyhjä, vaan se on jo unionissa määritelty jonkinlaiseksi. Silti geenimuuntelun riskin käsitettä pyritään määrittelemään ja muokkaamaan läpi koko aineistoni. Tämä ei ole yllättävää, sillä se millaisena riski koetaan, määrittää myös sopivaa riskinhallintapolitiikkaa. Siitä, kuka saa tai kenellä on oikeus päättää riskistä, keskustellaan erityisesti toisessa lainsäädäntöprosessissa, vuosien 2011 ja 2015 keskusteluissa.

Koko aineistossani eniten käytetty argumentti on kansan mielipiteeseen ja demokratiaan vetoaminen (25% puheenvuoroista). Tämä johtuu osittain vuosien 2011 ja 2015 keskustelujen aiheena olevasta komission ehdotuksesta. Koska kansan mielipide on esillä myös aiemmissa keskusteluissa, sen voidaan todeta olevan tärkeä argumentti joka tapauksessa. Skogstadin (2011) teoria EU:n geenimuuntelupolitiikan sisäisistä ja ulkoisista vastuista on siis nähtävissä myös parlamentin keskusteluista, erityisesti sisäisten vastuiden osalta. Myös ulkoiset vaatimukset sääntelyn vähentämiseksi esiintyvät keskustelussa, mutta niillä ei parlamentin argumentaatioissa ole yhtä suurta roolia. Toiseksi eniten keskustelussa

esiintyvät tieteeseen ja asiantuntijuuteen liittyvät argumentit, joita esitetään sekä geenimuuntelun puolesta että niitä vastaan. Tieteen ja asiantuntijuuden avulla pyritään vaikuttamaan geenimuuntelun riskin määritelmään. Koska EU:ssa riskinhallintapolitiikka perustuu ennaltavarautumisperiaatteeseen, sen voidaan nähdä oikeuttavan asiantuntijuuden ja tieteen epäily. Toisaalta, luotettavuuden kiistäminen vie pohjaa EU:n auktoriteetilta ja uskottavuudelta. Kolmanneksi eniten keskusteluissa esiintyvät kuluttajien vapauteen liittyvät argumentit. Myös historia ja aiemmat ruokakriisit, joiden on useissa tutkimuksissa (mm. Stapleton 2016) katsottu vaikuttaneen EU:n geenimuuntelupolitiikkaan, ovat esillä parlamentin jäsenten argumentaatiossa.

Ajallisia muutoksia keskusteluissa on muutamia. Kansalaisten mielipide korostuu ajan myötä. Kuten jo todettu aiemmin, tämä johtuu keskustelun aiheesta. Osasyynä voi myös olla geenimuuntelua vastustavan kansanliikkeen vahvistuminen. Myös mahdollinen syy on populististen EU-kriittisten ryhmien kasvu. Toinen muutos on etiikkaan ja uskoon perustuvan argumentaation väheneminen. Niitä esiintyy kolmessa ensimmäisessä keskustelussa paljon ja ne ovatkin yksi keskeisimmistä argumenteista (15 prosenttia puheenvuoroista). Sen sijaan vuosina 2011 ja 2015 etiikkaa ja eettisiä kysymyksiä ei keskusteluissa mainita suoraan ollenkaan. Eettisiä argumentteja on silti jonkin verran yhä mukana, esimerkiksi ihmisten käyttäminen koe-eläiminä. Geenimuuntelukeskustelua ei kuitenkaan samalla tavalla nimetä eettiseksi keskusteluksi, tai sitä ei ainakaan tietoisesti haluta nimetä puheenvuoroissa sellaiseksi. Syynä tähän voi toki olla se, että keskustelu geenimuuntelun eettisyydestä on jo käsitelty, joten sitä ei koeta enää tarpeelliseksi. Ensimmäisissä keskusteluissa geenimuuntelun määrittelemine on vielä enemmän kesken, joten eettisyyttä täytyy korostaa tai kieltää määritelmien luomiseksi. Ensimmäisissä keskusteluissa muutamissa puheenvuoroissa etiikkaan liitetään myös uskonto ja geenimuuntelu esitetään uskonnon vastaisena. Yllättävää on se, että tällaisia argumentteja ei esiinny ollenkaan myöhemmin. Tähän voi olla useita syitä. Esimerkiksi geenimuuntelu voi olla jo 2011 vuonna sen verran normaalia, että sen esittäminen jumalan tahdon tai uskonnon vastaisena voi vaikuttaa epärationaliselta. Toisaalta voi myös olla, että uskonnon merkitys yleisesti on vähentynyt, jolloin esimerkiksi jumalan tahtoon nojautuvat argumentit eivät ole enää yhtä tehokkaita kuin 2000-luvun alussa. Myös Euroopan parlamentin kokoonpano on vaihtunut, joten voihan olla, että yhtä uskonnollisia edustajia ei ole parlamentissa enää 2010-luvulla.

Keskusteluissa luvut ja faktat asettuvat osittain arvoja ja tunteita vastaan. Riskien hallinnassa on aina kyse sekä faktoista että tunteista ja arvoista. Riskille voidaan määrittää jonkinlainen todennäköisyys, mutta on arvokysymys, millaisen riskin tai todennäköisyyden olemme valmiita hyväksymään. Arvoihin vetoavaa argumentaatiota on kuitenkin keskusteluissa mielestäni yllättävän vähän. Arvoja, joita keskusteluissa käytetään, ovat esimerkiksi demokratia, oikeudenmukaisuus ja ympäristön itseisarvo. Keskusteluissa hyvin vähän korostetaan esimerkiksi erilaisia paikallisia maanviljely- tai ruokakulttuureita, mitä olisin odottanut erityisesti vuosien 2011 ja 2015 keskusteluilta. Tunteisiin vetoamisen sijasta keskusteluissa pitäytytään siis suhteellisen tieteellisellä linjalla.

Vaikka en ole keskittynyt Euroopan parlamentin ryhmien mielipiteiden jakaantumiseen geenimuuntelupolitiikassa, joitain selviä jakolinjoja on nähtävissä. Yleisesti voidaan todeta, että ryhmien sisälläkin hajaannusta oli paljon. Geenimuuntelu on siis edelleen hyvin kiistanalainen asia. Ryhmien sisäinen hajaannus tuli esiin erityisesti ryhmäpuheenvuoroista, joissa usein todettiin ryhmän mielipiteen jakaantuneen. Ryhmäpuheenvuorot olivatkin useimmiten lähinnä epäkohtia tai huolia esiintuovia, eivät suoraan kantaaottavia. Suurpiirteisellä jaolla EU:n geenimuuntelupolitiikan puolesta ja vastaan voidaan todeta, että vuosien 1999, 2000 ja 2001 keskusteluissa geenimuuntelun sääntelyn vähentämisen puolesta olivat vain UFE-, EPP-ED- ja TGI-ryhmien edustajat. Määrällisesti eniten yksittäisiä puheenvuoroja geenimuuntelun sääntelyn vapauttamisen puolesta pitivät EPP-ED-ryhmän edustajat. Vähemmän yllättäen tiukinta sääntelyä kannattivat G/EFA -ryhmän edustajat. Muiden ryhmien edustajat olivat melko tai hyvin tyytyväisiä EU:n valitsemaan geenimuuntelupolitiikkaan.

Koska 2011 ja 2015 keskustelut olivat luonteeltaan erilaisia, niiden osalta ei ole mahdollista ottaa kantaa edustajien suhtautumisesta geenimuunteluun tai EU:n GMO-politiikkaan. Kyseessä oli enemmänkin riskinhallintapolitiikka ja jäsenvaltioiden päätäntävalta. Komission ehdotusta vastustivat erityisesti ne edustajat, jotka katsoivat, että geenimuuntelun sääntelyä tulisi vähentää tai poistaa kokonaan. Eniten tällaisia puheenvuoroja esittivät ECR eli Euroopan konservatiivien ja reformistien ryhmä, tosin myös heidän ryhmänsä sisällä oli hajaannusta. Muiden ryhmien edustajien puheenvuorot pääasiassa kannattivat jäsenvaltioiden omaa päätäntävaltaa, mutta seassa oli myös yksittäisiä eriäviä mielipiteitä.

Keskusteluissa parlamentin jäsenten näkemykset geenimuuntelun riskistä ja riskinhallinnasta vaihtelevat suuresti. Toinen ääripää kannattaa sääntelyn poistamista

kokonaan, kun taas toinen vaatii geenimuuntelun täyskieltoa. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että argumentaation avulla geenimuuntelun riskin käsite on muokattavissa useilla eri tavoilla. Geenimuuntelu ja sen riski ovat edelleen vuonna 2015 kiisteltyjä aiheita.

LÄHTEET

Aineisto:

Euroopan parlamentti. Täysistunnon pöytäkirja 11.2.1999.

Euroopan parlamentti. Täysistunnon pöytäkirja 11.4.2000. Saatavilla:

www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20000411+ITEM-010+DOC+XML+V0//EN&language=EN

Euroopan parlamentti. Täysistunnon pöytäkirja 13.2.2001a. Saatavilla:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20010213+ITEM-007+DOC+XML+V0//EN&language=EN>

Euroopan parlamentti. Täysistunnon pöytäkirja 13.2.2001b. Saatavilla:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20010213+ITEM-010+DOC+XML+V0//EN&language=EN>

Euroopan parlamentti. Täysistunnon pöytäkirja 5.7.2011. Saatavilla:

<<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20110705+ITEM-006+DOC+XML+V0//EN&language=EN>>

Euroopan parlamentti. Täysistunnon pöytäkirja 2015. Saatavilla:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20150113+ITEM-006+DOC+XML+V0//EN&language=EN>

Lähteet:

Adam, Barbara, Beck, Ulrich ja van Loon, Joost (2000): The risk society and beyond: critical issues for social theory. London & Thousand Oaks: Sage.

Airaksinen, Timo (2003): Tekniikan suuret kertomukset: Filosofinen raportti. Helsinki: Otava.

Andoura, Sami ja Timmerman, Peter (2008): Governance of the EU: The reform debate on European agencies reignited. European Policy Institute Network, Working Paper No. 19. Saatavilla: <http://aei.pitt.edu/11474/1/1736.pdf>. Luettu 20.3.2018.

- Ankersmit, Frank (2002): Political representation. Stanford: Stanford University Press.
- Beck, Ulrich (1992): Risk society: Towards a new modernity. London & Newbury Park: Sage.
- Beck, Ulrich (1997): The reinvention of politics: Rethinking modernity in the global social order. Cambridge: Polity Press.
- Beck, Ulrich (1990): Riskiyhteiskunnan vastamyrryt: Organisoitu vastuuttomuus. Tampere: Vastapaino.
- Beck, Ulrich, Giddens, Anthony ja Lash, Scott (1995): Nykyajan jäljillä: Refleksiivinen modernisaatio. Tampere: Vastapaino
- Beetham, David (1991): The Legitimation of Power. Basingstoke: Macmillan.
- Berlin, Isaiah (1969): Four Essays On Liberty. Oxford: Oxford University Press.
- Burns, Charlotte (2012): How and When Did We Get Here? An Historical Institutional Analysis of EU Biotechnology Policy. *Journal of European Integration* 34:4, 341-357.
- Chatzopoulou, Sevasti (2015): Unpacking the Mechanisms of the EU 'Throughput' Governance Legitimacy: The Case of EFSA. *European Politics and Society* 16/2, 159-177.
- Collier, Paul (2008): The Politics of Hunger. *Foreign Affairs* 87:6, 67-79.
- Cook, Guy (2004): Genetically Modified Language: the discourse of arguments for GM crops and food. London: Routledge.
- Delreux, Tom, Janssens, Cédric ja Randour, François (2014): The Cultivation of Genetically Modified Organisms in the European Union: A Necessary Trade-Off? *Journal of common market studies* 52: 1307–1323.
- Douglas, Mary ja Wildavsky, Aaron (1982): Risk and culture: An essay on the selection of technological and environmental dangers. Berkeley: University of California Press.
- Eräsaari Risto (2015): Mitä riskin käsitteellä organisoidaan? Teoksessa Ahponen, Pirkkoliisa (toim.): Riskikirja: Uhat, mahdollisuudet ja asiantuntijuus epävarmuuden yhteiskunnassa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 67-87.

EUR-Lex (2010): Euroopan yhtenäisasiakirja. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0027>. Luettu 14.11.2017.

EUR-Lex (2017): Regulating GM crops: EU countries' rights. Saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=celex:32001L0018>. Luettu 2.3.2018.

Euroopan komissio (2018): Genetically Modified Organisms. Saatavilla: https://ec.europa.eu/food/plant/gmo_en. Luettu 3.4.2018.

Euroopan komissio (2015): Fact Sheet: Questions and Answers on EU's policies on GMOs. Saatavilla: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4778_en.htm. Luettu 13.1.2018.

European Chemicals Agency (2018): REACH-asetus tutuksi. Saatavilla: <https://echa.europa.eu/fi/regulations/reach/understanding-reach>. Luettu 24.4.2018.

Eurostat (2016): Economic accounts for agriculture: Total agricultural output in the EU down by 1.8 % in 2015 compared with 2014: Decrease largely due to notable fall in animal production. Saatavilla: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7748919/5-28112016-AP-EN.pdf/ac25310b-88f9-458a-b797-ef90f5e8c253>. Luettu 20.4.2018.

Giddens, Anthony (1995): Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Beck, Ulrich, Anthony Giddens ja Scott Lash: Nykyajan Jäljillä: Refleksiivinen Modernisaatio. Tampere: Vastapaino, 83-152.

Hakala, Harri ja Välimäki, Jari (2003): Ympäristön tila ja suojele Suomessa. Tampere: Gaudeamus.

Hannigan, John (1995): Environmental sociology: A social constructionist perspective. London: Routledge.

Hobbes, Thomas (1998): Leviathan. Oxford: Oxford University Press.

Jakonen, Mikko (2013): Thomas Hobbes ja pelon taloustiede. Poliittinen talous 1:1. Saatavilla: <http://www.poliittinentalous.fi/ojs/index.php/poltal/article/view/5/15>. Luettu 20.1.2018.

- Kant, Immanuel (2014): Moraalin metafysiikan perustus. Turku: Areopagus.
- Kielitoimiston sanakirja (2017): Luonto. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Saatavilla: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>. Luettu 24.4.2018.
- Launis, Veikko (2003): Geeniteknologia, arvot ja vastuu. Helsinki: Gaudeamus.
- Lezaun, Javier ja Groenleer, Martijn (2006): Food Control Emergencies and the Territorialization of the European Union. *Journal of European Integration* 28:5, 437-455.
- Lindroos, Kia ja Palonen, Kari (2000): Poliitiikan aikakirja: Ajan politiikan ja politiikan ajan teoretisointia. Tampere: Vastapaino.
- Maa- ja metsätalousministeriön työryhmä (2005): Geenitekniikkaa ja kasvinjalostusta koskevat osiot työryhmämuistiosta MMM 2005:9. Saatavilla: <http://www.mv.helsinki.fi/home/tammisol/REbiolOte310505.pdf>. Luettu 5.9.2016.
- Macnaghten, Phil ja Urry, John (1998): *Contested Natures*. London: Sage.
- Madsen, Kathrine ja Sandøe, Peter (2001): Herbicide Resistant Sugar Beet – What Is the Problem? *Journal of Agricultural and Environmental Ethics* 14:2, 161-168.
- Mühlböck, Monika ja Tosun, Jale (2018): Responsiveness to Different National Interests: Voting Behaviour on Genetically Modified Organisms in the Council of the European Union. *Journal of Common Market Studies* 56:2, 385–402.
- Mythen, Gabe ja Walklate, Sandra (2006): *Beyond the Risk Society: Critical Reflections On Risk and Human Security*. Maidenhead: Open University Press.
- Paarlberg, Robert (2000): The global food fight. *Foreign Affairs* 79:3, 24-38.
- Palonen, Kari (2012): *Parlamentarismi retorisena politiikkana*. Tampere: Vastapaino.
- Pasanen, Ida (2017): Member states rejecting ‘Frankenstein Food’: A principal - agent analysis of the policy process that led to the possibility to ban the cultivation of GMOs. Saatavilla: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/102383/1511352671.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 8.4.2018.

- Perelman, Chaïm (1996): *Retoriikan Valtakunta*. Tampere: Vastapaino.
- Robbins, Paul, Hintz, John ja Moore, Sarah (2013): *Environment and Society: A Critical Introduction*. Hoboken: John Wiley & Sons.
- Rose, Hilary (2000): *Risk, Trust and Scepticism in the Age of the New Genetics*.
- Teoksessa Adam, Barbara, Ulrich Beck, ja Joost van Loon (toim.): *The Risk Society and Beyond: Critical Issues for Social Theory*. London: Sage.
- Rousseau, Jean-Jacques (2006): *The Social Contract*. New York: Penguin Books.
- Ruonala, Marko (2011): *EU-perusteos*. Helsinki: Ulkoasiainministeriö, Eurooppatiedotus.
- Scholderer, Joachim (2005): *The GM foods debate in Europe: history, regulatory solutions, and consumer response research*. *Journal of Public Affairs* 5, 263–274.
- Skinner, Quentin (2003): *Kolmas Vapauden Käsite*. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura.
- Skogstad, Grace (2011): *Contested Accountability Claims and GMO Regulation in the European Union*. *Journal of Common Market Studies* 49:4, 895-915.
- Stapleton, Patricia (2016): *From Mad Cows to GMOs: The Side Effects of Modernization*. *European Journal of Risk Regulation* 7:3, 517-531.
- Summa, Hilikka (1996): *Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan: Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus*. Teoksessa Palonen, Kari ja Hilikka Summa (toim.): *Pelkkää Retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino 51-83.
- Tiberghien, Yves (2009): *Competitive Governance and the Quest for Legitimacy in the EU: the Battle over the Regulation of GMOs since the mid-1990s*. *Journal of European Integration* 31:3, 389-407.
- Tiilikainen, Teija ja Wiesner, Caludia (2016): *Towards a Political Theory of EU Parliamentarism*. Teoksessa Ihalainen, Pasi, Cornelia Ilie, ja Kari Palonen (toim.): *Parliament and Parliamentarism: A Comparative History of a European Concept*. New York & Oxford: Berghahn Books, 292-306.

Toulmin, Stephen (2003): *The Uses of Argument*. Cambridge & New York: Cambridge University Press.

Urbinati, Nadia (2006): *Representative democracy: Principles and genealogy*. Chicago: University of Chicago Press.